

Tadqiqot **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No 21
31 октябрь

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
7-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
21-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-7**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
21-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-7**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 21-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 109 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт универсиети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содикович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаптириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содикович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаптириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Ametova Nasiba Bo‘ranovna	
ONA TILI MILLAT RUHIDIR	9
2. Fedulova Yana Yurevna	
“TEACHING ENGLISH CREATIVELY, WAYS TO TEACH ENGLISH INTERACTIVELY”	11
3. Исломов Илхом Икромович	
ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ВА ТИЛ ҲАҚИДА ЎЙЛАР	13
4. Jurayeva Ra’no Islomjonovna, Boltayeva Hamida Maxmudovna	
BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA DIKTANT YOZDIRISH METODIKASI	15
5. Mirsabirova Yulduzzon Tuxtasinova, Ahmadaliyeva Shahnoza Omonillayevna	
ONA TILIM, SEN BORSANKI, MILLAT BOR!	19
6. Negova Gulzoda Muhiddinovna	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGES TEACHING	21
7. Nurabullayeva Indira Aytbayevna	
QORAQALPOQ ADABIYOTI VA ADABIYOTI TARIXI	23
8. Raximova Laylo	
SHAHARLAR BOQIYDIR, UMR- O‘TKINCHI	24
9. Nodira Toshaliyeva Asqaraliyevna	
ALBER KAMYUNING "BEGONA" QISSASIDA EKZISTENSIALIZM G‘OYASINING SINGDIRILISHI	26
10. Axrolova Mohira, Turdixo‘jayeva Muattarxon	
TIL VA TA’LIM MUAMMOLARI: ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR. SHEVAGA XOS AYRIM SO‘ZLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI	28
11. Utepbergenova Mirixan Jumabayevna	
“SHORTCOMINGS OF YOUNG PEOPLE IN THE PROCESS OF SPEAKING ENGLISH, WAYS TO OVERCOME THEM”	30
12. Дилғуза Солиева	
ЎЗБЕК ТИЛИ – ХАЛҚИМИЗ ТАФАККУРИ МАҲСУЛИ	31
13. Abdurahimova Hilola Akbaraliyevna	
ONA TILI DARSLARIDA YO‘L QO‘YILADIGAN XATOLAR	33
14. Tillayeva Mohidilxon Abidjanovna	
SO‘Z TARKIBIDAGI FONETIK O‘ZGARISHLAR	35
15. Turg‘unova Xurshida Oktyabrovna	
ABDULLA AVLONIY IJODIDA VATAN MADHI	37
16. Азимова Гулноз Бобокуловна	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДОВ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	39
17. Зубайда Раҳманова Раҳимбергановна	
ЧЕТ ТИЛИНИ ЎРГАТИШДА МЕТОДИК ТАВСИЯЛАР	43
18. Mo‘minova Xumora Abdulkarim qizi	
YAPON TILIDAGI INGLIZCHA O‘ZLASHMA SO‘ZLARNING HOZIRGI HOLATI VA MUNOZARALI TOMONLARI	45
19. Abdurasulova Shahlo Abdulxanovna	
O‘ZBEK TILINING RIVOJLANISHI VA O‘ZBEK TILI LUG‘ATIDAGI SHAKL O‘ZGARISHLARI	46
20. Hamidova Dilsora Ismatilloyevna, Ahmedova Husniya Isomiddinovna	
APPROACHES TO TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE	47

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

21. Jusipova Altinshash Davurxanovna	
THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF USING ICT FOR TEACHING AND LEARNING	49
22. Narziyeva Surayyo Xayrullayevna	
TIL BOR EKAN, MILLAT BARHAYOT	51
23. O'roqova Bahora Mustafayevna	
NEW METHODOLOGY IN LANGUAGE TEACHING	52
24. Шарипова Мафтуна Зокиржоновна	
ПО ПРЕПОДАВАНИЮ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАЦИОНАЛЬНЫХ ШКОЛАХ.....	54
25. Xudayberganova Zamira Ro'zimboyevna	
CHET TILINI O'QUVCHILARGA O'RGATISHDA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA INTERFAOL METODLAR O'RNI	56
26. Бозорова Ойжамол Бахтиёровна, Негбоева Орзигуль Шухратовна	
РЕФОРМЫ И НОВШЕСТВА В СИСТЕМЕ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	58
27. Арзикулова Фазилат Эшпулатовна	
ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	59
28. Boynazarova Matluba Olmosovna	
USTOZ –MA'RIFAT BOG'BONI	60
29. Boynazarova Matluba Olmosovna	
TIL – MA'NAVIY BOYLIK	62
30. Dilbar Boboyeva	
FACTORS INFLUENCING YOUNG CHILDREN'S LEARNING OF ENGLISH	63
31. G'oziyeva Marhabo Xadiyevna	
TIL –MILLAT KO'ZGUSI	65
32. Hamroyeva Nargiza Norqulovna	
CHET TILI O'QITISHDA TEXNIK VOSITALARDAN FOYDALANISHNING O'RNI VA ROLI	66
33. Ibragimova Nodira Karimovna	
BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI FANIDAN NUTQIY KOMPETENTLIKNI OSHIRUVCHI O'YINLAR	68
34. Igamova Malohat Norqobulovna	
O'ZBEK MUNSHAOTINI BILASIZMI?.....	70
35. Jumaboyeva Dilorom Jumaboyevna	
MILLIY TILNI YO'QOTMAK MILLATNING RUHINI YO'QOTMAKDUR.....	73
36. Karimova Sevara, G'aniyeva Dilnoza	
EFFECTIVE WAYS OF TEACHING VOCABULARY	74
37. Kobilova Guzal Pulatovna	
THE BEST WAY OF LEARNING AND USING "PRACTICAL CLASSROOM EXPRESSION " DURING ENGLISH LESSONS	76
38. Miralimova Muqaddam Vahobovna	
ONA TILI MILLAT TARQQIYOTI POYDEVORI DEMAKDIR	78
39. Nosirova Nargiza Kholmurodovna	
EFFECTIVE WAYS LEARNING AND TEACHING ENGLISH.....	80
40. Obidova Sevara Hayotovna	
BEGALI QOSIMOV-MILLIY UYG'ONISH DAVRI VA JADID ADABIYOTI TADQIQOTCHISI.....	82
41. Ortikova Mahbuba Eshmurodovna	
TILGA IXTIYORSIZ – ELGA E'TIBORSIZ	84
42. Mamarakhimova Rano Bakhrievna	
THE ROLE OF DIDACTIC PRINCIPLES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE.	85
43. Ro'zimova Umida Urazbayevna	
ONA TILI O'QITISH METODLARI.....	87

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

44. Xudayberganova Sohiba Ilhombekovna “PRENDRE” FE’LI BILAN KELUVCHI IBORALARNI O’RGANISH VA ULARNING FRANSUZ ADABIYOTIDAGI TALQINI.....	89
45. Toshmurodova Aziza Xoliyarovna HAR BIR MILLATNING DUNYADA BORLIGINI KO’RSATADIGAN-BU UNING ONA TILIDIR	91
46. Tursunova Sumbula HOW TO IMPROVE ENGLISH PRONUNCIATION	92
47. Valiyeva Maftuna Abdusattorovna MODERN METHODS OF LANGUAGE TEACHING	93
48. Хидирова Зарифа Нормуродовна ДАВЛАТЛИ ТИЛИМ - САВЛАТЛИ ТИЛИМ.....	95
49. Абдураева Аделя Ильдаровна ФОРМИРОВАНИЕ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	97
50. Зайнутдинова Феруза Садритдиновна МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ	99
51. Рахимова Лола Валижоновна ОРГАНИЗАЦИЯ ДОМАШНЕЙ РАБОТЫ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В 3-4 КЛАССАХ ШКОЛ С УЗБЕКСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ НА КОМПЕТЕНТНОСТНОЙ ОСНОВЕ.....	100
52. Хотамова Дилфуза Икрамовна МЕТОДИКА РАБОТЫ НАД ИЗЛОЖЕНИЕМ	102
53. Shimchuk Alyona Olegovna EFFECTIVE USE OF COMMUNICATIVE GAMES IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS	105
54. Raxmonova Marg‘uba Karimovna YORDAMCHI SO‘ZLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI	107

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

ONA TILI MILLAT RUHIDIR

*Ametova Nasiba Bo'ranovna
Qoraqalpog'iston Respublikasi
Nukus shahri 19 - sonli mактабнинг
o'zbek tili fani o'qituvchisi*

*Kishining zeb-u ziynati, go'zalligi uning tilidadir.
(Hadisi sharifidan)*

Annoatasiya: ushbu maqolada ona tilining xususan o'zbek tilining naqadar boyligi, e'tirofga loyiqligi to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: o'zbek tili, ona tili, tarix, bugun va kelajak

O'zbek xalqi qanchalik teran tarixga ega bo'lsa, ona tilimiz ham shunchalik uzoq tarixga egadir. Asrlar davomida xalqimiz qanday kunlarni boshidan kechirgan bo'lsa, tilimiz ham shunday kunlarni boshidan kechirdi. O'zbek xalqi qadimgi davrlarda yashagan turkiy xalqlarning bir bo'g'ini hisoblangan. Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda: "Turkiy tillarning kata oilasiga mansub bo'lgan o'zbek tilining tarixi xalqimizning ko'p asrlik kechmishi, uning orzu-tililishlari, dardu armonlari, zafarlari va g'alabalari bilan chambarchas bog'liqidir".

Haqiqatan ham til inson uchun berilgan buyuk ne'mat, u milliy madaniyatning ham muhim tarkibiy qismidir. U nafaqat aloqa quroli, balki inson shaxsini fazlu kamolga yetkazuvchi, uning xulqi-odobi, insoniy xislat va fazilatlari uyg'unligini ta'minlovchi ibrat va tarbiya manbai hamdir. Zero, u xalqqa kuch-quvvat, ruhiy barkamollik bag'ishlaydi. Bundan tashqari u inson faoliyatida borliqni bilish, fikr almashish, jamg'arilgan bilimlarni avloddan-avlodga yetkazish vositasidir. Tilda millatning bor-yo'g'i, o'y-fikri, dunyoqarashi, orzu-umidlari, Vatani, his-tuyg'ulari aks etadi. Har bir til asrlar davomida rivojlanib, boyib boradi.

Darvoqe, jamiyat hayoti, inson kechinmalari naqadar rang-barang bo'lsa, til ham shu qadar serjilodir. Til qanchalik serqirra bo'lsa, boyisa, millat ma'naviyati ham shu qadar yuksaladi. Ona tiliga hurmat, avvalo, uning sofligini ta'minlashga intilish orqali yuzaga chiqadi. Til sofligi dolzarb masala sanaladi. Ayni kunda til mavzusi barchaning diqqat markazida. Tilimiz taqdiri va tarixi bilan qiziqqan har bir vatandoshimiz bu mavzuga qo'l urmoqda. Chunki bunga majbur bo'lyapmiz. Misli tilloga teng ona tilimiz qadrini bilmayapmiz. Ko'cha kuyda g'aliz va o'rinsiz qo'llanilayotgan so'z va iboralar odamning ta'birini xira qiladi.

1989-yili o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilishi amalda tilimiz ravnaqi uchun butunlay yangi davrni boshlab berdi. Mana qariyb 30 yildan oshdi. Vaholanki, biz haligacha ona tilimizning ichki imkoniyatlaridan, adabiy tilimizning tiganmas beba ho boyligidan to'liq foydalanayotganimiz yo'q. Shu asnoda "Nega ko'cha qoidalarini buzganlarga xushtak chalinadi-yu, nega o'z tilimizni buzib gapirayotganlarga xushtak chalinmaydi" degan purma'no gaplar ko'nglingdan o'tadi.

Birinchidan, ijtimoiy sohalardagi ko'plab atamalarni o'zbekchalishtirish, yangi atamalarga mos muqobil so'zlarini topish, sheva so'zlarini o'rganishni takomillashtirish, tilimiz sofligini ta'minlash uchun zaruriy choralarini ko'rishimiz kerak. Shuningdek, dars mobaynida har bir mavzuni o'rgatish mobaynida oddiygina misollar bilan chegaralanib qolmasdan, balki nasihatomuz gaplardan ham keng foydalanganimiz ma'qul.

Chunki til ta'limi orqali nafaqat ta'lim, balki tarbiya ham berishimiz kerak. Qisqacha qilib aytganda "Ahmad maktabga bordi" yoki "Ahmad mактабдан qaytdi" kabi misollar o'rniga xalq maqollari, ibratli so'zlaridan ham unumli foydalansak tilimizning rivoji uchun o'z hissamizni

qo'shgan bo'lar edik.

Xulosa qilib aytganda, ona tilini sevish ham vatanparvarlik belgisi, ajdodlar ruhiga hurmat ramzidir. O'z tilini hurmat qilgan xalq o'zligini, o'z g'ururini asrab-avaylagan bo'ladi. Ona tiliga muhabbat har bir so'zning ma'nosini chuqur anglagan holda ishlatish, uni yaxshi bilish, asrab-avaylash kabi fazilatlarda namoyon bo'ladi. Shunday ekan, biz, ayniqsa o'zbek tili o'qituvchilari tilimizning beqiyosligini, rang-barangligini, kelgusi avlodga teran yetkazishimiz muqaddas burchimiz ekanligini aslo unutmasligimiz kerak.

"TEACHING ENGLISH CREATIVELY, WAYS TO TEACH ENGLISH INTERACTIVELY"

*Fedulova Yana Yurevna
English teacher at
"Andijon olimpiya zaxiralari kolleji"*

Annotation: this article describe how to teach English interactively and creatively. It is very interesting teaching English, that's way I give following ideas about it.

Key words: creative rooms, interactive learning materials, English mass media, essential ideas.

Sometimes we mistakenly think of our English instruction like that fancy coffee.

We teach the essentials, cover the curriculum, teach to the test (when necessary) and then we try to top it all off with a dollop of creativity.

Unfortunately, that really isn't creative teaching. It's not much more than doing lip service to creativity in the classroom.

If you really want to teach creatively, it's got to be a part of the mix and not something to throw on top. It has to affect what we teach and how we teach it, not just what projects we include at the end of the unit.

To make creativity a part of the mix, here are six key ideas you can use to incorporate it into your classroom all year long.

1. Teach Through Play

Have you ever participated in a three-legged race, where one of your legs is tied to one of your partner's and you run awkwardly to the finish line? Imagine trying to dance when you have that kind of restriction on your body.

That's kind of what it's like when we're so focused on our agenda and its outcomes that we don't take time to play in class.

Play is fun and freeing. It allows students to get engaged with English in a low-stakes, entertaining setting. It creates positive associations with the language and provides the space for unique ideas or new questions to come to the surface.

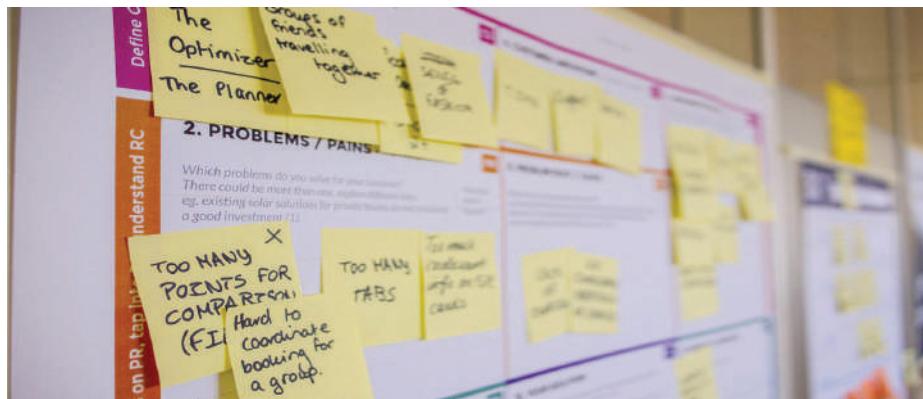
But unstructured playtime can also devolve quickly into chaos.

You might especially consider role play activities with older students who aren't interested in "playtime," per se, but do want a chance to relax and engage with English freely.

2. Incorporate Students' Interests into Your Lessons

We wouldn't have the expression "curiosity killed the cat" if curiosity wasn't a strong motivator. When we have an interest in a particular subject or skill—when we have an individual connection to something we're learning—we're driven to learn more.

Your students are curious. They have interests unique to themselves. They want to know things. Encourage that.

3. Conduct Classroom Experiments

They're not just for science class! Fun classroom experiments can be an exciting, creative way to get students speaking and thinking in English.

Let students make predictions and test outcomes to see if their predictions were correct. Encourage use of the scientific method in which students pose a hypothesis and then design experiments to test those hypotheses before coming to a conclusion.

ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ВА ТИЛ ҲАҚИДА ЎЙЛАР

Исломов Илҳом Икромович
Навоий вилояти Қизилтепа тумани 35- мактаб
она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси

Аннотация: Мақолада ҳозирги даврдаги таълим тарбия ва тил тўзрисидаги энг муҳим масалалар баён этилган. Муаллиф ўзини қўйнаётган, нафақат педагоглар, балки жамиятнинг баъзи бир муаммоларини ечиш, уни бартараф этиш йўллари ҳақида таклиф ва мулоҳазалар билдирилган.

Таянч сўзлар: Президент , Савоб, Гуноҳ, Аждод, Авлод

Тил- миллат қуёши. Бу қуёш шундай сахийки яхшию ёмонга бирдек нур сочади. Тилим бор деганлар айтсин: фийбат тилни куйдирмасми? Ҳақорат тилни бездирмасми? Мақтov тилни севдирмасми? Ҳақиқат тилни буюклика дахлдор этмасми?"Сим- сим"сехрli эшигингни оч. Китоблар жавонига етакла мени. Тилимизни чуқурроқ ўрганай, тилни бегона сўзлардан тозалаб жаҳонга кўз- кўз қиласай. Кўча- куйдаги эътиборсизлик билан ёзилган рекламалар, шиорлардаги ёзувларни тузатай, ҳар бир одамнинг тилидан учиб чиқаётган сўз, жумла факат уники эмас, балки бутун бир миллатнинг юзи, маънавий қиёфаси эканлигини тушунтирай. Ҳайрат кўчасида қоқилиб йиқиласан киши. Кўча - куйда ўзаро сўзлашаётган баъзи кишилар ўзбекча сўзларга чет эл сўзларини шунчалик кўп кўшиб гапирашиди, қайси тилда гаплашаётганини билмайсиз. Бунинг устига алифбомиздаги X товуши билан X товушини фарқлай олишмайди. "ҳаёт" сўзининг ўрнига "ҳаёт", "Хиндистон" сўзининг ўрнига "Хиндистон" деб талаффуз қилишади. Келинг қўлни қўлга, дилни дилга пайванд қиласайлик. Тилимизни соғ саклаб, бор бўйича намоён қиласайлик.

Шукрки, менинг давримда ўзбек тилига эътибор кучайди. 1989- йил 21- октябрда ўзбек тилига давлат мақоми берилди. Президентимизнинг ўзбек тилини байрам қилиш ҳақидаги ташаббуси дилимиздаги армонларни рўёбга чиқарди. Биз орзу қилган замонлар етиб келди. Юртбошимизнинг мардонавор ташаббуси билан ўзбек тили дунё минбаридан баралла янгради. Ўзбек тилини Фарбу Шарқ, совуғу иссик, чўлу сахроларда яшаётган инсоният жон қулоғи билан эшилди. Ер шарида ўзбек халқи амалга ошираётган буюк ишлардан заминда яшовчилар воқиф бўлдилар.

Миллатимизнинг қаҳрамони, аждодларнинг ботири Широқ тўғрисида ҳар бир ўзбек билади. Унинг душманни енгиш учун қулоқ - бурни кесилганини ҳам барча эшилган. Юраклардан бир фарёд қанот қоқиб чиқади. Нега қулоқ- бурнини кесдирган одам тилини кесдирмади.? Чунки тил миллат ҳаётини асрорчи, миллатнинг ақлу заковати бутун эканлигини исботловчи, унинг барҳаётлигини таъминловчи ҳилқат эканлигини аждодларимиз астойдил тушунганлар. Тил- бу қалқон. Ахир ана шу тил билан соҳибқирон Амир Темур ўз ватанидан ёвларни қувиб чиқармадими? Ана шу тил билан Жалолиддин Мангуберди бутун Марказий Осиё халқларини оёққа турғизмадими? Жадидчи боболаримиз шу тил орқали барчани мустақилликка чорлагини рост.

Дарҳақиқат, тил миллатни асрари, тил замонлардан замонларга ошиб ўтиб ўзбек халқининг барҳаёт эканлигини намойиш этиб келди. Аждодларимиз тилга хиёнат қилиб бўлмаслигини теран тушунганлар. Тил билан дунёда энг кучли душманни ҳам енгиш мумкин эканлигини исбот этдилар. Тил билан тарихни яратиш, тарих зарваракларида олтин қасрлар барпо этиш лозимлигини биз- авлодлар билиб олдик. Тилнинг соғлиги, баркамоллиги тарбияга боғлиқ десак муболаға бўлмайди. Тилдан чиқаётган ҳар бир гапга назар ташлар экансиз ўша инсоннинг касби кори, машғулоти, яшаш тарзи, мансаби, ёши маълум бўлади. Инсон ўшлигидан тилга кирап экан ота-она, маҳалла, миллатдан нималар ўрганса шуни сўзлайди. Тили чиқаётган бола оиласдаги турмуш тарзини мукаммал ўзлаштириб олади. Оиланинг ҳаёти, манфаатлари, тўғри ва эгри йўллари боланинг тилида баралла намоён бўлади . Шу сабабли боланинг ўшлигига ширин сўзларга кўпроқ ошно қилиш лозимлигини ҳеч қачон унутмаслигимиз керак.

Тарбияда эзгу сўзлар муҳим экан ҳаётимизни ҳам шу асосда ташкил этсак мақсадга мувофиқ бўлади. Бу борада тарбияловчи тилдан , яъни тарғибот- ташвиқотдан кенг фойдаланиш лозим. Эсимда, қайси йилда школад қофозининг ичига ўзбек халқ мақоллари

ёзиб қўйилганди. Ана шундай фаолиятни қўллаб қувватлашимиз керак. Боболаримиз, бувиларимиз тарбияни тил воситасида олиб борганлар. Ҳар бир харакатларида савоб, гуноҳ каби муқаддас сўзларни ишлатиб ёшлар онгиди ижобий хислатларни қарор топтирганлар. Бола туғилганда кўпроқ алла айтиш, ёстиғига, бешигига шарин –шакар сўзларни ёзиб қўйиш, ширинликларга эзгу сўзларни бириктириш, барча ўйинчоқларни эзгулик билан қайта номлаш, ҳатто уй, хоналар, ҳовли номларини яхшиликка йўналтириш кераклигини унутмаслигимиз керак. Тарбиявий тил таъсири кўчада, ишда, боғча ва мактабда ҳам муҳимдир. Тарбия факат адабиёт дарсида эмас, математика, меҳнат, борингки бошқа фанларда ҳам муҳимдир. Ахир нега биз математика дарсларида бирга бирни қўшсак икки бўлади гапига битта тинчлик сўзига битта тинчлик сўзини қўшсак иккита тинчлик бўлади каби ибораларда фойдаланмаймиз. Бу тарбиямиз йўлидаги муҳим ишлардан деб ўйлайман.

Буюк Ўзбекистоннинг келажагини барпо этиш учун таълим – тарбияга катта эътибор қаратилганлиги катта ҳодиса бўлди. 1– октябрь “Ўқитувчилар ва мураббийлар” куни муносабати билан Президентимиз томонидан айтилган табрик сўзларда ўқитувчилар ва мураббийларга катта ишонч, шунинг билан бирга вазифалар ҳам баён этилди. Таълим – тарбия ҳақида гап борар экан шуни таъкидлаш керакки ҳукуматимиз томонидан маориф соҳасида бошланган ислоҳотлар бизни жуда қувонтирди. Ўқитувчиларнинг ижодий ишлашига йиллар давомида тўсиқ бўлиб келаётган дарс ишланмаларини ёзиб келиш бекор қилинди. Қоғозбозлик анчагина қисқарди. Энди ўқитувчиларга анчагина бўш вақт пайдо бўлди. Энди китоб ўқиши, таълим сифатини ошириш таълимда янгиликлар яратиш вақти келди

Фойдаланилган адабиётлар:

1. “Тил ва адабиёт таълими” журнали
2. “Ёшлик” журнали
3. Президентимиз Ш. Мирзиёев нутқлари

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA DIKTANT YOZDIRISH METODIKASI

*Jurayeva Ra’no Islomjonovna
Namangan viloyati Kosonsoy
tuman xalq ta’limi bo‘limiga qarashli
8-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi
boslang‘ich sinf o‘qituvchisi
+99899 6418372*

*Boltayeva Hamida Maxmudovna
Namangan viloyati Kosonsoy tuman
xalq ta’limi bo‘limiga qarashli
8-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi
+998936721501*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boslang‘ich sinf o‘quvchilari bilimini tekshirish va baholashda diktant yozdirishning ahamiyati, o‘quvchilarning mustaqil erkin fikrlashlari, mantiqiylik va savodxonlikka e’tibor berish berish to‘g‘risida fikr yuritilgan. Diktant turlariga ham batafsil to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Savodxonlik, matn, ta’limiy diktant, tekshiruv, diktanti, nutqiy lingvistik kompotensiyalar, diktantlarni baholash mezonlari.

Diktantlar orqali boslang‘ich sinf o‘quvchilarining savodxonlik darajasini, mustaqil fikrlash mahoratini shakllantirish, shu jumladan, ularning ko‘rish va eshitish qobiliyatini bevosita tekshirishga erishiladi.

Barchamizga ma’lumki, har qanday davlat va jamiyatning ijtimoiy – iqtisodiy, ma’naviy – madaniy rivojlanishida yosh avlod asosiy o‘rin egallaydi. Shu tufayli, yosh avlodni savodxon, har tomonlama yetuk shaxs qilib tarbiyalash masalasi davlatimizning ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Shuning uchun ulg‘ayib kelayotgan kelajak hayotga tayyorlash nafaqat davlatimizning, balki hammaning, shu jumladan, maktab o‘qituvchilarining asosiy burchi hisoblanadi. Bunday vazifani amalga oshirishda “Ona tili” fan doirasida o‘tkaziladigan yozma ishlar muhim o‘rin tutadi.

Boslang‘ich sinf o‘quvchilariga diktant yozdirish va diktantlarda xatoliklarning shartli belgilari orqali belgilanish

Diktant so‘zi lotincha “**dicto**” so‘zidan olingan bo‘lib, “**aytib bermoq**”, “**aytib turmoq**”, “**so‘zlamoq**”, “**gapirmoq**” degan ma’nolarini bildiradi. Diktantlar oldiga qo‘yilgan maqsadiga ko‘ra turlicha bo‘lishi mumkin, ya’ni bilimlari darajasini bilish, xotirasini sinash, yozish tezligini tekshirish va hokazo.

Diktant o‘quvchilarning ko‘rish, eshitish va fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Shu tufayli, boslang‘ich sinf o‘quvchilariga diktant yozdirish o‘ziga xos metodikasi va texnikasida quyidagilarga alohida e’tibor qaratish lozim:

- Diktant uchun tanlangan sinf xonasi har tomonlama talabga javob berishi kerak;
- O‘qituvchining o‘zi ham, diktantni yozdirishga ruhan tayyor bo‘lishi lozim;
- O‘quvchilar diktant yozishga har tomonlama tayyor bo‘lishlari uchun diktant yozish haqidagi xabar o‘quvchilarga 5-6 kun oldin aytilishi kerak;
- O‘qituvchi avval so‘zlarni (gapni yoki matnni) to‘liq o‘qishi, sodda va ravon talaffuz etishi, o‘quvchilarning yozish tezligin hisobga olgan holda davom etishi lozim;
- Diktant matnida o‘quvchilar uchun yozishda qiynaladigan so‘zlarni doskaga yozib qo‘yishi lozim;
- O‘quvchilar diktantni yozib bo‘lganidan keyin, o‘qib chiqishiga, yo‘l qo‘yilgan xatolarini tuzatishishiga ruxsat berishi shart;
- Imkoniyatga qarab diktantni yaxshi, bexato yozgan o‘quvchilarni rag‘batlantirish, maqtashi yoki ularning ota-onasiga bu haqda ijobjiy fikrlar aytish lozim.

Diktantlar ko‘zlangan maqsadiga qarab ikki turga ajratiladi:

I. Ta’limiy diktantlar. O‘quvchilarning imlo qoidalarini yodlash, fonetik, so‘z yasalishi va morfologik tahlillarni o‘rgatish, og‘zaki va yozma nutqining shakllanishi darajasini bilish uchun

o'tkaziladigan diktantlar ta'limiy diktantlar deyiladi.

Ta'limiy diktantlarni ko'zlangan maqsadga qarab uchga bo'lish mumkin:

1.Orfografik qoidalarga asoslangan ta'limiy diktantlar

2.Nazariy bilimlarni mustahkamlashga asoslangan diktantlar;

3.Og'zaki va yozma nutq rivojlantirishga asoslangan ta'limiy diktantlar.

Ta'limiy diktantlarning mazmuniga ko'ra qo'yidagi turlari bor: lug'at diktant, saylanma diktant, ko'rsatuv diktanti, yoddan yozish diktanti, ta'kidiy diktant, izohli diktant, ijodiy diktant va erkin diktant.

Bunday diktantlarda asosiy e'tibor so'zlar soniga emas, balki o'quvchilarning "Ona tili" fani bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini to'g'ri qo'llay olishiga, og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishga e'tibor beradi. Bunday diktant turlariga alohida dars soati ajralmaydi (ba'zan ajratilishi ham mumkin), ya'ni dars soatining 10-15 daqiqasi davomida o'tkaziladi.

II.Tekshiruv diktantlari. Diktantlarning bu turiga asosiy e'tibor o'quvchilarning so'z, gap va jumlalarni bexato va husnixat qoidalari asoslangan holda yozishlariga e'tibor beriladi. Bunday diktantlarga alohida dars soati ajratiladi va o'quvchilarning diktant yozish bo'yicha olgan baholari qayd etiladi, o'quv yilining choraklarida, yarmida va oxirida shunday diktantlar o'tkaziladi. Bunda diktantlar uchun so'zlearning soni va qiyinlik darajasi asosiy mezon hisoblanadi.

Lug'at diktant o'tilgan mavzular yuzasidan o'quvchilarning so'z boyligini tekshirish maqsadida o'rganilgan so'zlar, so'z birikmalari yoki gaplar asosida o'tkaziladi. Bunday diktantlar ko'proq boshlang'ich ta'limda tahsil olayotgan o'quvchilarga yozdiriladi. Diktantning bu turida o'tilgan mavzularga doir so'zlar, gaplar yoki turli xil ko'rgazmali qurollar manba vazifasini bajaradi. Lug'at diktantning hajmi 1-sinfda 2-5 so'zdan, 2-sinfda 6-10 so'zdan, 3-sinfda 12-14 so'zdan, 4-sinfda 15-18 so'zdan tarkib topadi.

Saylanma diktantning bu turida o'quvchilar diktant uchun tanlagan matnning barchasini yozmaydi, balki o'tilgan mavzularga doir so'z va so'z birikmalarigina yozadilar. Shuning uchun ham bu diktant turi saylanma diktant deyiladi. Shuningdek, bu diktant turida o'quvchilarning yozgan diktantlari aynan bir xil bo'lmaydi, chunki har bir o'quvchi o'zi olgan bilim doirasidagina yoza oladi.

Ko'rsatuv diktanti boshlang'ich sinflarda tahsil olayotgan barcha o'quvchilarda o'tkaziladi. Bu diktant turning boshqa diktantlardan farqi shundaki, diktant matni ham doskaga yoziladi (yoki slayd, proyektorda ko'rsatiladi) va o'qituvchi tomonidan soda va ravon o'qib beriladi. Ko'rsatuv diktantini "Ona tili", "O'qish kitobi", "Diktantlar to'plami" dan tanlash mumkin.

O'z diktant yoki yoddan yozish diktanti boshlang'ich ta'limning barcha bosqichlarida o'tkaziladi. O'z diktant uchun sinf o'quvchilarining bilim darajasiga va "Ona tili" fani bo'yicha mavzuga mos matnning bir parchasi, yoki kichik she'r, yoki she'rning 1-2 bandi tanlab olinadi va doskaga yozib qo'yiladi (yoki slayd, proyektorda ko'rsatiladi). Tanlangan parcha, avvalo, o'qituvchi tomonidan o'qib beriladi. Shundan keyin matn 2-3 o'quvchiga o'qitadi va barcha o'quvchilar yod olishlari uchun 5-10 daqqa vaqt beriladi. Matnni yodlash uchun berilgan vaqt tugagach, doskadagi matn berkitiladi (yoki slayd, proyektor o'chiriladi). O'quvchilar yodda qolganlarini yozadilar.

Ta'kidiy diktant turi "Ona tili" fanidan otigan mavzularga doir imlo va orfografik, talaffuz, morfologik va sintaktik qoidalarga asoslangan bo'ladi. Bunday diktantlar "Ona tili", "O'qish kitobi", "Atrofimizdag'i olam", "Diktantlar to'plami" va boshqa kitoblardan matnlar asosida ham yozdirish mumkin. Diktantning bu turini yozdirishdan oldin o'tilgan mavzularga doir qoidalari, tahlillar, albatta, eslatijadi. Morfologik va sintaktik tahlillar doskada yoki proyektor yordamida ko'rsatiladi. Shu sababdan diktantning bu turi ta'kidiy diktant deyiladi. Ta'kidiy diktant yozdirishdan bir necha dars oldin o'quvchilarga aytildi, chunki o'quvchilar yozdiriladigan matnni o'qib kelishga ajratilgan vaqt davomida imlo qoidalarni bir necha bor takrorlaydilar va natijada diktant yo'l qo'yiladigan xatolarning oldi olinadi. Ta'kidiy diktant ham boshqa diktantlar kabi yozdirishdan oldin o'qituvchi tomonidan bir marta o'qib eshittiriladi.

Izohli diktant boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ko'zlangan diktant matnidagi talaffuzi va imlosi qiyin yoki izohtalab bo'lgan so'zlearning o'zlashtirish, ularning ma'nosini tushunish va shunday mavzularga doir imloviy qoidalarni bilish darajasini aniqlash uchun o'tkaziladi. Ijodiy diktant o'rganilgan qoidalarni amalda qo'llay olish, o'quvchilarning tilimizga oid imlo qoidalarni bilish darajasini aniqlashga katta yordam beradi.

Ijodiy diktant o'rganilgan qoidalarni amalda qo'llay olish, o'quvcilarining tilimizga oid imlo

qidalarini bilish darajasini aniqlashda katta yordam beradi. Diktantning bu turi ta'limiy diktant boshqa turlaridan farqi katta. Bunda o'quvchilar o'tilgan qoidalarga mos va mavzuga oid so'zlar, so'z birikmlari va gaplar qatnashgan savollar beriladi. O'qituvchi o'quvchilarga tuziladigan matnlar va hikoyalar haqida, ularning yozish usullari haqida qisqacha ko'rsatma beradi va shu orqali ularni mazmunli matnlar yozishga yo'naltiradi.

Erkin diktant o'quvchilarning ijodiy fikrlash mahoratini tekshirishda katta ahamiyatga ega. O'quvchilar bu diktant turini yozish orqali o'zlarining nutqiy savodxonligini, fikrlash qobiliyatini namoyon etadilar.

Erkin diktantning boshqa diktant turlaridan farqi shundaki, bunda o'quvchilar matn mazmuni o'zgartirmagan holda uning ichidagi so'zlarni, gaplarni o'zgartirib yozishlari mumkin.

Tekshiruv diktanti ta'limiy diktant va uning turlaridan katta farq qiladi. Bu diktant turida alohida dars soati ajratiladi. diktant bo'yicha baholar rasmiy kuchga ega. Shuningdek, yozilgan diktantlar hujjat sifatida maktab arxivida saqlanadi. Odadta bu diktant turi choraklar oxirida va o'quv yilining oxirida o'tkaziladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy va lingvistik kompetensiyasi darajalari:

➤ **1-sinfda** nuqqiy va lingvistik kompetensiya (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish).

15-20 so'zli diktant yoza oladi.

➤ **2 - sinfda** nuqqiy va lingvistik kompetensiya (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish).

30 – 40 so'zli diktant yoza oladi.

➤ **3-sinfda** nuqqiy va lingvistik kompetensiya (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish).

50 – 60 so'zli diktant yoza oladi.

➤ **4-sinfda** nuqqiy va lingvistik kompetensiya (tinglab tushunish, so'zlash, o'qish, yozish).

65-70 so'zli diktant yoza oladi.

Diktantlarda xatoliklarning shartli belgilar orqali belgilanishi. Diktantlardagi xatolarni, shuningdek husnixat va imlo qoidalari asosida bexato yozilgan jumlalarni ko'rsatishda shartli ravishda quyidagicha belgilardan foydalanish maqsadga muvofiq:

➤ Imloviy jihatdan xato yozilgan so'zning ostiga (inshot, momila, hoqon) ikkita chiziq chizish va daftar hoshiyasi chizig'idan keyin "z" (shtrix) maxsus belgisi orqali ko'rsatish;

➤ Tinish belgilari tufayli yuzaga keladigan xatoliklar (oy yoritadi; ammo isitmaydi. Bugun darsga nega bormading.) ostiga bitta chiziq chizish va daftar hoshiyasi chizig'idan keyin "V" (ve) maxsus belgisi orqali ko'rsatish;

➤ Uslubiy jihatdan xato yozilganso'z ostiga to'lqinli chiziq (miloddan avvalgi beshinchи asilda. Chiroyli fasil) chizish va daftar hoshiyasi chizig'idan keyin "W" (ve) maxsus belgisi orqali ko'rsatish;

➤ Xatboshi (abzas)ni noto'g'ri qo'llash va noo'rin qoldirilgan bo'sh o'rirlarni "Z" (zet) maxsus belgisi orqali ko'rsatish;

➤ Tekshiruvchi uchun tushunarsiz so'z so'z va gaplarning ro'parasiga daftar hoshiyasi chizig'idan keyin qavs ichida so'roq belgisi (?) ni qo'yish;

➤ Husnixat va imlo qoidalari muvofiq bexato yozilgan gaplarning ro'parasiga maqtovni, rag'batni bildirish maqsadida daftar hoshiyasi chizig'idan keyin qavs ichida undov belgisi (!) ni qo'yish orqali ko'rsatish maqsadga muvofiq.

O'quvchilarning yozgan diktantlari tekshirilib bo'lingach, xatolarning turi va soni hisoblanadi va yakuniy baho qo'yiladi. Diktant tugagan joyda qo'yilgan baholar yozma ravishda izohlansa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

(Xatoliklar, albatta, qizil siyohli ruchkada tekshirilishi shart!)

Diktantlarni baholash mezonlari

Yozma ish turlarini, shu jumladan diktantlarni baholash, boshlang'ich ta'limning har bir bosqichida o'ziga xos xususiyatlarga ega, ya'ni diktant yoshidagi talablar asta-sekinlik bilan oshib bora-di. Masalan, 1-sinf o'quvchilari uchun diktant yozishda qo'yiladigan talab 4-sinf o'quvchilariga qo'yiladigan talabdan juda yengil.

Diktantni baholash xatolarning soni hisobga olinadi, ularning turning o'zgarishi hisobga olinmaydi, ya'ni tinish belgilariga oid xatolar va imloviy xatolar nisbatining o'zgarishi xatolar soniga ta'sir ko'rsatmasligi kerak. 1-sinf o'quvchilarning yozgan diktantlari qo'yidagicha baholanadi:

➤ 1-sinf o'quvchilarining diktantlari alohida baholanmaydi, ya'ni ular yozgan diktantlar faqat ikki usulda: "qoniqarli", "qoniqarsiz" ko'rinishda baholanadi/

2-4 sinf o'quvchilarning yozgan diktantlari baholashni o'tilgan mavzulariga tayangan holda quyidagicha amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Diktant mutlaqo bexato yozilgan bo'lsa, yoki jiddiy hisoblanmaydigan ko'pi bilan 2 ta xato qilingan bo'lsa, yoki bitta-ikkita harflar shaklini buzib tuzatilgan bo'lsa, "5" baho qo'yiladi.

Diktantda ko'pi bilan 4 ta xato qilingan bo'lsa, shuningdek, ayrim harflarning yozilishi buzib tuzatilgan bo'lsa, "4" baho qo'yiladi.

Diktantda ko'pi bilan 7 ta xato qilingan bo'lsa, husnixat qoidalari nisbatan ko'proq buzilgan va ayrimlari tuzatilmagan bo'lsa, "3" baho qo'yiladi.

Diktantdagi xatolar soni 7 tadan oshib ketsa, imloviy va tinish belgilariga oid qoidalari qo'pol buzilgan bo'lsa, husnixat qoidalari juda ko'p o'rinda amal qilinmagan bo'lsa, "2" baho qo'yiladi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, yozma ishlar, shu jumladan, diktantlar o'quvchilarning nafaqat o'tilgan darslar bo'yicha olgan bilimlarini tekshirish, balki ularning dunyoqarashini, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish vazifasini ham o'taydi. Shuning uchun bunday yozma ishlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez-tez o'tkazib turish maqsadga muvofikdir.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Yangi tahrirdagi Davlat ta'lif standarti
2. "Umumiy o'rta va maxsus, kasb hunar ta'limining davlat ta'lif standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi" Qarori (2017 -yil 6-apreldagi 187-son)
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari tasdiqlash to'g'risida"-gi Qarori (1995-yil 24-avgust, 339-son)
4. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun "Diktantlar to'plami"

ONA TILIM, SEN BORSANKI, MILLAT BOR!

*Mirsabirova Yulduzxon Tuxtasinova
Toshkent shahri Uchtepa tumani
197-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
+99899 845 53 78.*

*Ahmadalievayev Shahnoza Omonillayevna
Toshkent shahri Uchtepa tumani
197-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
+99899 8678265*

Annotatsiya: O'zbek tilining xalqimiz ijtimoiy hayotida va xalqaro miqyosdagi obro'-e'tiborini tubdan oshirish, o'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvarlik, milliy an'ana va qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash muhim ahamiyatga ega. Shu borada yurtimizda bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbek tilining qadri va sofligini saqlash har bir millat vakili uchun farz ham qarzdir!

Kalit so'zlar: O'zbek tili, Davlat tili maqomi, 21-oktyabr, boy til.

Til buyuk ne'matdir, har bir millat o'z tilini e'zozlasa, qadrlasa, taraqqiyoti uchun jon kuydirsa, u til go'zal, betakror va buyuk bo'lib qolaveradi! Har bir xalq aziz va muqaddas bo'lgan o'z tilini asrash, rivojlantirish, jozibasini to'la namoyon etish uchun harakat qiladi, chunki unda xalq tarixi, milliy qadriyatlari, madaniyati ifodalanadi.

1989-yil 21-oktyabrdan o'zbek tiliga Davlat tili maqomining berilishi xalqimiz hayotida, shubhasiz, buyuk tarixiy voqe va O'zbekistonning mustaqillik sari qo'ygan ilk tamal toshi bo'ldi. Davlatimiz mustaqilligi e'lon qilinishi bilan ona tilimiz o'zining haqiqiy o'rni va mavqeiga ega bo'ldi. O'tgan davr mobaynida dunyodagi qadimiy va boy tillardan biri bo'lgan ona tilimizga milliy merosimizning asoslaridan biri sifatida katta e'tibor qaratilgan holda uning mavqeini oshirish, sofligini saqlash, bu boradagi qonunchiligidizning ma'no-mazmunini yosh avlod ongiga singdirish yo'lida ulkan ishlar amalga oshirildi.

O'zbek tilining xalqimiz ijtimoiy hayotida va xalqaro miqyosdagi obro'-e'tiborini tubdan oshirish, o'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvarlik, milliy an'ana va qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash, mamlakatimizda davlat tilini to'laqonli joriy etishni ta'minlash maqsadida o'zbek tiliga Davlat tili maqomi berilganligining 30 yilligini nishonalash arafasida 2019- yil 21-oktyabr kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni e'lon qilindi.

Mazkur Farmonga muvofiq Vazirlar Mahkamasida Davlat tilini rivojlantirish departamenti tashkil etildi, shuningdek, hukumat qarori bilan davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, muassasa hamda boshqa tashkilotlarda davlat tili to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi, o'zbek tilini rivojlantirishni ta'minlash masalalari bo'yicha maslahatchi (mas'ul xodim) lavozimi joriy etildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Davlat tilini rivojlantirish departamenti Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi bilan hamkorlikda "Qadring baland bo'lsin, ona tilim" shiori ostida Respublika tanlovini e'lon qilindi. Bu tanlovlarni o'tkazishdan maqsad tilimizning mavqeini oshirish hamda ona tilimizga nisbatan mehr-muhabbat tuyg'ularini yosh avlodga singdirishdir.

Donishmandlar "Til-dil kaliti" deb bejizga aytmaganlar. Hayotda har bir yaxshi insonning qalbiga yo'l topish vositasi til ekanligini hammamiz yaxshi bilamiz. Madomiki, shunday ekan, ona tilini mukammal o'rganmoqning foydasi nechog'lik katta ekanligi barchamizga ayondir. Til-insonlar o'rtasidagi vosita hisoblanadi. Dunyodagi eng achchiq narsa ham, eng shirin narsa ham til. Til insonni o'ldirishga ham, tiriltirishga ham qodir. Ma'lumki, jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan sengadi. Shuning uchun ham barcha xalqlar o'z tilini Ona tilim deya e'zozlaydilar.

Ona tili – millatning ruhidir. Til — davlat timsoli, mulki. Tilni asrash, rivojlantirish – millatning yuksalishi demak.

Til – millatning ma'naviy boyligidir. Til nafaqat muomala vositasi, balki xalqning madaniyati,

urf-odati, uning turmush tarzi, tarixidir. Qachonki bolalar o‘z ona tillarida o‘qishni to‘xtatar ekan, o‘sha til yo‘qolib ketish arafasiga kelib qoladi. Tillarni saqlab qolish, bu- o‘sha xalqning madaniyati, urf-odati, rasm-rusumlarining saqlanib qolinishini anglatadi. Chunki, xalq taqdiri til taqdiri bilan bevosita bog‘liq. Til har bir millat madaniyatining o‘zagidir. Shu sababli ham tilning saqlanishi xalq taraqqiyoti va kelajagini belgilaydi. Til xalqni birlashtiradi, tarbiyalaydi, o‘qitadi, urf-odat, an’analarini saqlaydi. Shunday ekan, ona tilimizning xalqaro miqyosdagi obro‘-e’tiborini yuksaltirishda, uni milliy va umumbashariy tushunchalar asosida taraqqiy etgan tillar safiga qo‘sishda har birimiz o‘z hissamizni qo‘sishimiz zarur! O‘z ona tilimizga chuqur hurmat bilan munosabatda bo‘lishimiz, sevishimiz shart!

*Merosimiz sen-la abadiydir!
Sen borsanki, xalq bor, millat bordir!
Aziz ajdodlarning ruhi yordir!
Qadring baland bo ‘lsin, Ona tilim!*

*Erkalyman sen-la farzandlarim,
Sensiz qanday qonar ehtiyojim?
Sendan orom olar, bilsang ruhim,
Qadring baland bo ‘lsin, Ona tilim!*

*Senda Momolarim o‘giti bor!
Bobom duolari sen-la bisyor!
Senga atab yozay go‘zal ash’or,
Qadring baland bo ‘lsin, Ona tilim!*

Til - millatning borlig‘i, milliy-ma’naviy qiyoysi, ruhiyatidir. Bu qiyofa, bu ruhiyat millatning tani va joni ekan, u parvarish, e’tibor va g‘amxo‘rlikka doimo muhtojdir.

Adabiyotlar:

1. Davlat tili haqidagi qonun O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1995-y., 12-son
2. G‘ulomov A. Qodirov M. Toshkent 2012“Ona tili o‘qitish metodikasi”
3. <http://library.ziyonet.uz/uz/book/>

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGES TEACHING

*Negova Gulzoda Muhiddinovna
Navoiy region Uchkuduk district
English teacher of the secondary school №10
+998-99-566-89-03*

Annotation: In this article I write about the innovative technologies in teaching foreign languages at schools of Uzbekistan and want to share my experience. Modern conditions require not only the use of new technologies in teaching foreign languages, but also changes in methods of teaching and the ability to introduce the latest innovative technologies in the process of learning foreign languages on the part of the teacher.

Key words: active methods, computerized education application, interactivity, critical thinking,

The ability to illustrate the actual process of communication in English, the need to approach the educational environment to the real conditions of the functioning of the target language and culture are certainly urgent tasks methods of teaching foreign languages. The use of computer technology in teaching in our time is of great importance due to the new opportunities. The introduction of new information and communication technologies is expanding access to education, open education system generates, change the representation of qualified characteristics, which must have a modern graduate. The most significant group of the advantages lies in teaching the virtues of computer-based training. For example, teachers use a computer the ability to immediately respond to the information entered to create the simplest of training programs in the form of exercises. These advantages allow concluding that multimedia tools have great potential for teaching oral speech speaking another language. With the optimal combination of a number of technical training (language laboratory, video, television, radio, newspapers, magazines, books, bibliographies, phone), and having additional features (interactivity, graphics capabilities, and so on.). Media provides virtually limitless opportunities for learning and self-study. Most of the wide variety of interactive educational software for learning English is aimed at independent elaboration of the phonetic and grammatical aspects and bring them to the automatism used. The features of these programs are interactive dialogues, speech recognition and pronunciation visualization, animated videos that show the articulation of sounds, exercises for the development of all types of language skills, with the transfer videos, tracking their own learning outcomes. Since the purpose of teaching English is a communicative activity of pupils, it is a practical command of the language in the teacher task is to strengthen the performance of each pupil in the learning process, to create a situation for their creative activity. The use of modern tools such as news programs and web-based technologies, as well as cooperative learning and project methodology allow us to solve this problem. So, as an internet source that can come to the aid of foreign language teachers in the organization of independent work may include broadcast, interactive and search online resources where you can get informative information, training materials and conditions conducive to the formation of professional competence of future specialists. Institutions of secondary education prefer using active methods of teaching, which are directed at forming pupils' independence, flexibility, critical thinking. The most powerful source of the pupils' cognitive activity, developing their creativity, interests, skills and other mental characteristics is innovative technologies. Innovative educational technologies are, first of all, information and communications technologies, closely connected with computerized education application. All these technologies help to create additional opportunities for pupils' creativity development, promotes their curiosity, and fosters their interest to the research work. It gives an opportunity to effectively solve a number of following didactic tasks:

- improving reading skills;
- enlarging the vocabulary with the modern foreign words;
- improving monological and dialogical speech skills;
- discussing the materials of the web;
- forming stable motivation to foreign language activity while discussing the problems, interesting for everybody.

Use of modern technologies, such as computers, Internet-resources, special educational

multimedia programs, as well as modern technical equipment allows to optimize the teaching process. The advantages of using innovative technologies are following:

- increase of motivation and enthusiasm of pupils and teachers through active involvement in the process of live communication, possibilities of language acquisition are increasing thanks to the cooperation, interaction and communication in learning language;
- great potential for a variety of teaching methods and teaching to the needs of each pupil;
- job satisfaction, where the result is visible after each section;
- self-education of pupil's personality through the skills to locate, retrieve, evaluate and analyze relevant information;
- intensification of the educational process that allows to rationally organize the educational process, both in the classroom and in the condition of independent work of pupils.
- professional development – communication skills of pupils and teachers.

The main issues in innovative technologies use are the structure of computer training programs, their content and optimal arranging of web-environment. Invaluable help for pupils in learning a foreign language can provide Internet. New information technologies, such as Internet, audio and video complexes, multimedia training computer programs are widely used at institutions of higher education.

References:

1. Jill and Charles Hadfield. Presenting New Language. Oxford. 1999.
2. Jane Miles. Timesaver Games. Glasgow. Scholastic Publisher. 2000
3. Jeremy Harmer. How to teach English. London. Pearson Longman. 2007

QORAQALPOQ ADABIYOTI VA ADABIYOTI TARIXI

*Nurabullayeva Indira Aytbayevna
Xo'jayli tumani, 2-umuta'lim
maktabi qoraqalpoq tili va
Adabiyyoti fani o'qituvchisi.*

Annotatsiya: ushbu maqolada qoraqalpoq xalqi adiblari, ularning hayoti va ijod yo'li ochib beriladi.

Kalit so'zlar: adabiyot, madaniyat, Kunxo'ja, Berdaq, folklore.

Qoraqalpoq xalqining o'ziga xos jud boy og'zaki ijodi va adabiyoti bor. Xalq og'zaki ijodi XX asrgacha rivojlanib, yozma adabiyot deyarli rivojlanmadı. Buning sababi shuki, qoraqalpoqlar uzoq asrlar davomida yarim ko'chmanchilik hayotini boshdan kechirdilar. Mehnatkash xalqning orzu-istiklari folklor asarlarida o'z ifodasini topar edi. Xalq og'zaki ijodining bizgacha yetib kelgan namunalari orasida ajoyib lirik mazmundagi she'riy asarlarni ham, salmoqdoq qahramonlik dostonlarini ham uchratish mumkin. Qoraqalpoq dostonlarining deyarli hammasida vatanparvarlik g'oyalari va demokratik motivlar yorqin ifodalangan.

Qoraqalpoq yozma adabiyotining yirik vakillaridan biri Hojiniyoz shoirdir. U Navoiy, Nizomiy, Maxtumquli va Firdavsiy kabi atoqli Sharq shoirlarining ijodi bilan yaxshi tanish bo'lgan. Hojiniyoz shoirning "Bo'z o'tov" dostonida qoraqalpoq xalqining boshqa yurtlarga ko'chib ketishga majbur etilganligi, tug'ilib o'sgan vatani bilan xayrashish juda og'ir bo'lganligi ustalik bilan tasvirlangan.

Qoraqalpoq klassik adabiyoti taraqqiyotida ulkan demokrat-gumanist shoir Berdimurod Berdaqning mavqeい katta. Berdaq o'zining mazmundor ijodini feodalizm jamiyatidagi hukmron doiralarning, jumladan ruhoniylarning zulmini, yaramas qilmishlarini fosh qilishga qaratdi. Ayniqsa o'zining "Shajar", "Ernazar biy", "Oydo'st biy" va "Ahmoq podsho" dostonlari bilan qoraqalpoq klassik poeziyasida dostonchilikning rivojlanishiga salmoqli hissa qo'shdi.

Qoraqalpoq va o'zbek xalqlarining tarixi bir-iriga chambarchas bog'liq bo'lganiday, bu ikki qon-qarindosh xalqning adabiyoti o'rtasida o'zaro aloqa va ta'sir ham bir necha asrlik tarixga ega. O'zbek xalq doston va ertaklari (masalan, "Alpomish") ko'pdan beri qoraqalpoq halqi orasida mashhur bo'lganidek, qoraqalpoqlarning "Qirq qiz" dostoni ham o'zbek kitobxonlari diqqatini o'ziga jalb etib kelmoqda. Ayniqsa ikkinchi jahon urushidan so'nggi yillarda o'zbek-qoraqalpoq adabiyaloqalari mustahkamlandi. O'zbek va qoraqalpoq adiblarining ijodiy hamkorligi amaliytus oldi. Bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilish ishi keng quloch yoydi.

Xususan, Oybek, Uyg'un, A. Qahhor, N. Safarov singari taniqli yozuvchilarining Qoraqalpog'istonda bo'lib, adabiy harakatga bevosita ishtirok etishlari qoraqalpoq sovet adabiyotining salmoqdoq badiiy asarlar bilan boyishiga ijobjiy ta'sir ko'rsatdi.

O'zbek shoir va yozuvchilaridan Alisher Navoiy, Muqimiyy, H. H. Niyoziy, Oybek, G'. G'ulom, A. Qahhor, Uyg'un, A. Muxtorlarning asarları qoraqalpoq tiliga tarjima qilinib ko'plab nashr ettirilganidek, qoraqalpoq xalq epasi "Qirq qiz", shuningdek, B. Berdaq, J. Oymurzayev, X. Seitov, A. Begimov, M. Dariboyev, A. Dabilov singari klassik shoirlarining she'r va dostonlari, A. Qaipbergenovning "So'nggi hujum" romani, "Suymaganga suykalma" komediyasi o'zbek kitobxonlariga katta estetik zavq bag'ishlamoqda.

18-19 asrlarda taniqli qoraqalpoq adiblari ijod qildilar. Ulardan biri taniqli shoir va hajvchi Jiyen Jirovdir. "Hoy yigitlar, yigitlar" va "Yuragimda ko'p dog'lar" kabi bir qator she'rlarida u jamiyatidagiadolatsizliklarni, hukmron sinflarning fitnalarini, xalqqa qilgan zulmini fosh etadi. U "Darbadar el" deb nomlangan doston yozib, unda qoraqalpoqlarning qiyin davr tarixini aniq tasvirlaydi. "O'roqchilar" va "Cho'ponlar" singari she'rlari Kunxo'ja Ibrohimga tegishli.

Qoraqalpoq xalqining yana bir taniqli shoiri Ajiniyoz Qosimboy o'g'li. U o'zining gumanistik g'oyalari va falsafiy qarashlarini "Kerak", "Bo'lmasa", "Yaxshi", "Yigitlar" kabi asarlarida ifoda etgan.

Qoraqalpoq adabiyotining yana bir asoschisi Berdax edi. U she'rlarida mehnatkash xalqning mashaqqatli hayotini, Xiva xonlari va amaldorlarining zulmiga qarshi xalq noroziliginini aks ettirgan.

Xulosa qilib aytganda, ko'proq tarixga ega bo'lgan xalq zamонави дунёда, globallashuv davrida yashamoqda. Markaziy Osiyodagi bu xalqning ham o'z tarixi, o'tmishi va madaniyati bor.

SHAHARLAR BOQIYDIR, UMR- O'TKINCHI

*Raximova Laylo
Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
36 -son maktabining ona tili va
adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning "Toshkentnoma" dostonining o'zbek she'riyatida o'ziga xos o'ringa egaligi, asarda Toshkent ta'rif-u tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: Toshkent, Shosh, Choch, boqiy, shahar,doston, an'ana, tarix, obod, halol, mehnatsevar, vatanparvar.

Shaharlar boqiydir, umr- o'tkinchi,
Daryolar sobitdir, suvlar- ko'chkinchi.
Har kim o'z shahrida qo'ygan esdalik:
Yo bino qurishda kata ustalik,
Yo shirin latifa yoki ixtiro,
Yo daraxt, yo farzand, ko'prik , yo misra,
Yo qo'shiq, yo dori, maktab, sog'chilik,
Xulosa: dunyoda biron yaxshilik...

O'zbekiston Respublikasining poytaxti- Toshkent shahridir. Toshkent Markaziy Osiyoning eng yirik va qadimiylardan shaharlardan biridir.

2009- yilda shaharning 2200 yilligi nishonlandi. Toshkent miloddan avvalgi III- IV asrlardayoq mavjud edi. Uning shahar sifatidagi mavqeyi Buyuk ipak yo'li bo'y lab xalqaro karvon savdosi yuzaga kelgan davrda ham mavjud bo'lgan. Mazkur shahar yillar davomida mintaqalari xalqlar tarixida muhim ijtimoiy- siyosiy, iqtisodiy, madaniy- ma'rifiy markaz vazifasini o'tab kelgan. Yozma manbalarda keltirilishicha, Toshkentning qadimiylari nomi "Choch" bo'lgan Ilk o'rta asrlarda u "Choch", "Shosh", "Shoshkent", "Madinat ash- Shosh", "Binkat" va "Tarkan" deb nomlangan.

Shahar "Toshkent" nomi bilan dastavval XI asrning mashhur allomalar- Abu Rayhon Beruniy va Mahmud Qoshg'ariyning asarlarida tilga olinadi. "Tosh" so'zi turkcha bo'lib, Shosh ko'rinishini olgan. "Toshkand"- toshli qishloq demakdir.

Buyuk ipak yo'lida joylashgan Toshkent Yevropa mamlakatlarining Xitoy va Hindiston bilan olib brogan turli aloqalarida muhim rol o'ynagan.

Shahar qiyofasida, ayniqsa, mustaqillik yillarida kata o'zgarishlar ro'y berdi. Bir- biridan ko'rak binolar, ko'priklar, yo'llar qurildi. Mustaqillik maydoni tubdan o'zgardi.

Ustoz Maqsud Shayxzodaning eng go'zal asarlaridan bo'lmish "Toshkentnoma" lirik dostoni o'zbek she'riyatida o'ziga xos o'rin egallaydi, poytaxtimizni ta'rif-u tavsiflaydi. Umumturkona so'zlarning serma'no tovlanishi, mohirona topilgan qofiyalarning qo'llanilishi, badiiy vositalarning ta'sirchanligi singari uslubiy fazilatlari maftunkor tafakkurli Shayxzoda lirik qahramonini o'quvchiga yanada hammaslak va hamfikr qiladi.

"Toshkentnoma" o'zbek dostonchiligining jiddiy yutug' idir. Asarda shoir iste'dodining yangi- yangi qirralari, o'zbek she'riyati imkoniyatlarining cheksizligi yaqqol namoyon bo'ladi. Dostonning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, unda boshdan- oyoq davom etuvchi tugal syujet va yaxlit voqeя yo'q. Lekin asarda ayrim-ayrim lavhalar tasviriga singdirilgan yaxlit g'oya, yaxlit fikr, yagona uslub- ichki mantiqiy bog'lanish mavjud. Bu bog'lanish "Toshkentnoma"ni bir butun asar- doston holiga keltirgan. Bundan tashqari, "Toshkentnoma"da aks rtgan voqeя, lavhalarni lirik qahramon- shoir obrazni ham birlashtiradi va asarga bir butunlik baxsg etadi.

Doston zamonaviy mavzuda yozilgan. Shoир o'zining asosiy diqqatini respublikamiz poytaxti Toshkent shahri obrazini yaratishga qaratgan. Shu sababli "Toshkentnoma"da ko'p sahifalar hozirgi davr voqeligi tasviriga bag'ishlangan. Shoир Toshkentning hozirgi taraqqiyotini, uning xalqaro aloqalarini va tarixiy yutuqlarini samimiy muhabbat va ehtiros bilan kuylaydi. To'g'ri, shoир asarning g'oyaviy mazmunini ochish maqsadida o'rni- o'rni bilan Toshkentning o'tmishi haqida ham hikoya qiladi. Uning qadimiylari madaniyati va ilg'or an'analari to'g'risida chuqur mushohada yuritadi.

Dostonning asosiy qahramonlari- Toshkent, toshkentliklar va shoirning o'zidir. Asar ozod Sharqning go'zal poytaxti Toshkentga va toshkentliklarga hurmat-u sadoqat bilan yozilgan. Shoир

Toshkent shahrini quyosh va nur o'lkasining, baxti barqaror yurtning so'lim, obod poytaxti sifatida ulug'laydi. Toshkentliklarni esa ahdiga vafodor, halol insonlar, mehnatsevar, vataparvar, sof vijdonli odamlar tarzida ta'riflaydi. Shoir Toshkent va toshkentliklar obrazini yuksak badiiy mahorat bilan tarannum etadi.

"Toshkentnoma" dostoni aforizm darajasiga ko'tarilgan quyma misralarga va sermazmun ijtimoiy fikrlarga boy. Shoir Vatan tushunchasining mazmuni va mohiyati haqida fikr yuritib, yorqin falsafiy umumlashma yaratgan:

Vatanning ma'nosi ulug'vor, ulkan,
Ha, Vatan so'zining cheki bepoyon.
Bu yerda tug'ilgan, yashagan, o'lgan,
Yaratgan, ishlagan, kurashgan inson.
Vatan mehri bilan o'z qadrin bilgan,
Vatansiz kimsalar darvish deyilgan.
Yuraklar- yulduzlar, Vatan koinot,
Bir tilak, bir g'oya, bir tan koinot...

Shayxzodaning "Toshkentnoma" dostoni o'n sakkiz bobdan tashkil topgan bo'lib, shoir asarning g'oyaviy mazmunini ifodalashda mumtoz she'riyatimiz an'analaridan, xalq og'zaki ijodi boyliklaridan samarali foydalangan. Shoirning o'zi ham doston oxirida buni mammuniyat bilan e'tirof etadi:

Men o'zbek she'rining to'qqiz vaznida
Sening dostoningni ohangga soldim.
Qissaga keskinlik bermoq jazmida
Baxshi bisotidan o'lchovlar oldim.

Foydalaniman adabiyotlar.
1. "Toshkentnoma" dostoni.
2. Internet resurslari.

ALBER KAMYUNING "BEGONA" QISSASIDA EKZISTENSIALIZM G'oyasining singdirilishi

*Nodira Toshaliyeva Asqaraliyevna
Farg'ona davlat universiteti filologiya fakulteti
o'zbek tili yo'nalishi IV bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada "Begona" qissasida ekzistensializm g'oyasining singdirilishi to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: «g'arb vijdoni», ekzistensializm, iyhom, intelligensiya, absurd, absurdizm, e'tiqodsizlik, begonalashuv fenomeni

Fransuz yozuvchisi va faylasufi Alber Kamyu (1913–1960) o'tgan asrning 50-yillarida jahon intelligensiysi tafakkuri va dunyoqarashiga katta ta'sir ko'rsatgan ijodkorlardan sanaladi. Zamondoshlari unga «G'arb vijdoni» degan sharafli nom bergandilar... 1957- yili Shvetsiya akademiyasi Kamyuga «adabiyot rivojiga qo'shgan ulug' xizmatlari, unda inson vijdonini real voqelikka aylantirgani uchun» xalqaro Nobel mukofotini beradi. Mukofot topshirish marosimida so'zlagan nutqida, adib o'z hayoti va ijodiga nazar tashlar ekan, jumladan, shunday xulosa qiladi: "... men o'z zamonimning galerasi (kemasi)ga mixlanganman, boshqalarga qo'shilib eshkak eshishim, kemada baliq hidi anqib turganligi, jallodlarning bisyorligi, bu ham yetmagandek, noto'g'ri yo'l olinayotganiga qaramay, undan tushib qolmasligim uchun mahkam kishanlab qo'yilganman. "Begona" qissasi 1940- yilda yozib tugatilgan, 1942- yilda dunyo yuzini ko'rgan. Qissa XX asr fransuz adabiyotining, aniqrog'i, "Kamyu asarlarining eng yaxshi asari", "asr san'atidagi eng yirik falsafiy asotirlardan biri" deya baholangan. Yaratilganiga 60 yildan ko'p bo'lganiga qaramay "Begona" hanuz Fransiyada eng sevib o'qiladigan asarlardan hisoblanadi. Qissa vatanidagina emas, jahoning ko'plab mamlakatlarida ham shuhrat qozongan. Negadir bu asarni o'qisam xayolimga adabiyotdagi iyhom she'riy san'ati kelaveradi (iyhom - jumladagi bir so'zda ikki xil ma'noni anglash). Demak, avvalo, asardan olgan yuzaki g'oyam haqida qisqacha: asar Mersoga onasining o'limi haqidagi telegraphma kelishi bilan boshlanadi. Merso onasi vafotidan ta'sirlanmaydi ham, u uchun qayg'urmaydi ham. Dafn marosimidan so'ng, Mari bilan ko'rishib ko'ngilxushlik qiladi. Asarda Salamano chol va uning iti obrazlari mavjud. Kunlardan bir kun Salamanoning iti yo'qolib qoladi, (Salamanoning itini ko'p urardi) dastavval jahli chiqadi-yu, ammo keyin itini ko'p axtaradi, o'rganib qolganligini aytadi, siqiladi. Bir inson iti uchun shuncha xafa bo'lsa-yu, onasi vafot etgani uchun zig'ircha siqilmagan Mersoni ko'rsatib bermoqchimidi, muallif. Sujetda davom etamiz. Asarga Merosining do'sti Raymon qo'shildi. Raymon ikki arab bilan yoqalashib qoladi. Bunga Merso ham aralashadi. Oradan vaqt o'tib, Merso, Mari Raymonlar sohilga borishadi. U yerda o'sha arablar bilan to'qnashuv sodir bo'ladi, Raymon yaralanadi. Uni shifokorga olib borishadi. Merso sohilga qaytib kelib arablardan birini uchratadi va otib qo'yadi. Uning hayotida tutqunlik davri boshlanadi, bu yerda ko'proq sigaret cheka olmaslik, icha olmaslik Mariga o'xshagan kim bilandir uchrashib turamiz olmaslikdangina azob chekadi, ammo bunga ham ko'nikadi. O'n bir oylik tergovdan so'ng uni o'limga hukm qiladilar. E'tibor bersangiz, bu to'g'riday: odam o'ldirdi va jazolandı. Endi asardan olgan ikkinchi asosiy g'oyamga o'tsak, Merso onasi uchun yig'lamadi, sababi onasi u uchun avvaloq, qariyalar uyiga ketganida vafot etib bo'lgan edi. Lekin u munofiqlik qilishi, boshqalar kabi yolg'ondan iztirob chekishi mumkin edi, ammo bularni o'ziga ep ko'rmaydi. Bizning "Begona"miz kimga begona? O'z jamiyatiga, o'zining muhitiga begona. Mersoga boshlig'i Parijdan ajoyib ish taklif qiladi, ammo Merso unga farqi yo'qligini aytadi. U boshlig'iga yaldoqlanmaydi, tilyog'lamalik qilmaydi. Ichida qanday javob bo'lsa, shundayligicha aytadi-ko'yadi. Mari undan sevishi so'raganda ham bunaqa narsalar unga qiziq emasligini, umuman unga farqi yo'qligini aytadi. Mana uning begonaligi. Merso - murakkab obraz absurd jamiyatdagi absur qahramon. Tergovchi uni onasining janozasida xafa bo'limgani, ko'mganlaridan so'ng Mari bilan kinoga borib ko'ngilxushlik qilganini dalil sifatida keltirsa, advokat yashirishga urinadi. Merso ham onasining o'limidan qattiq iztirobda ekanini aytishi, o'zini yolg'ondan xafa qilib ko'rsatishi mumkin va bu bilan o'limdan qutulib qolishi mumkin edi, biroq u munofiqlik qilmaydi. Onasini o'limidan so'ng yig'lamagani bu uning ko'ngil ishi, Xudoga ishonmasligi, e'tiqodsizligi uning kimnidir o'ldirganligi uchun dalil bo'la olmaydi. Asarning tili ham sovuqroq tarzda, bir maromda, atrofga befarq, jamiyatdan begona uslubda. J.P. Sartr asarda hikoya qilish uslubining qurilishiga e'tibor berarkan jumladan quydagilarni aytgani ayni haqiqat:.

har bir jumla bu o'tkinchi lahza, ko'z ochib yumguncha o'tadigan soniya har bir jumla orolga o'xshaydi. Biz ham jumladan jumlagacha, fanodan fanogacha sakrab-sakrab harakatlanamiz

Xullas, asar yaratilgandan beri ko'plab bahslarga sabab bo'lib kelmoqda. Balki bu uning ekzistensializm yo'nalishda yozilgani uchundir. Lekin qissa har bir kitobxon mushohada qilib o'qiydigan asarlar qatoridan joy olsa arziydigan asar.

Foydalaniman adabiyotlar:

1. Alber Kamyu "Begona" Toshkent/Yozuvchi, 1997;
2. J.P Sartre. Adabiyot nima? Parij/1947

TIL VA TA'LIM MUAMMOLARI: ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR. SHEVAGA XOS AYRIM SO'ZLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

*Toshkent viloyati Yuqori Chirchiq tumani 34-maktab
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi:
Axrolova Mohira
Telefon raqami: +998(99) 842 05 72*

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va
adabiyoti universiteti 4-bosqich talabasi:
Turdixo 'jayeva Muattarxon
Telefon raqami: +998(93) 629 16 05
Elektron pochta: muattarxon16@mail.ru*

Annotatsiya: Maqolada lingvokulturologiya fani hamda dialektologiya fanlarining uzviy bog'liqligi, o'zbek tili shevalaridagi rang-baranglik haqidagi tushunchalar yozilgan. Maqolada dialektologiya lingvokulturologiyaning poydevori sifatida talqin etilgan. Shuningdek, shevaga xos so'zlardan o'quvchi nutq vaziyatida qay darajada to'g'ri va faol qo'llay bilishi xususida ham bir qator fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, dialektologiya, sheva, madaniyat.

Ключевые слова: лингвокультурология, диалектология, диалект, культура.

Key words: linguakulturology, dialectology, dialect, culture.

Bugungi kunda linvokulturologiya fani boshqa lingvistik fanlar qatorida rivojlanib, dunyo olimlari tomonidan tadqiq etilmoqda. Dunyo xalqlarining tillari o'zgacha bo'lgani kabi madaniyati, qadriyatları va urf-odatlari, mental xususiyatlari ham turlicha bo'ladi. Bu xalqlarning tili, uning madaniyatiga qay darajada ta'sir etish xususiyatlari lingvokulturologiya fanining obyektidir.

"Til, inson va madaniyat birligini mujassam etgan bu soha tilshunoslikning mustaqil yo'nalishi sifatida XX asrning 90-yillarida vujudga keldi. Tadqiqotchilarining qayd qilishicha, "lingvokulturologiya" (lot. lingua "til"; cultus "hurmat qilish, ta'zim qilish"; yunon. "ilm, fan") termini V.N.Teliya rahbarligidagi Moskva frazeologik maktabi (Yu.S.Stepanov, A.D.Arutyunova, V.V.Vorobyev, V.Shaklein, V.A.Maslova) tomonidan olib borilgan izlanishlar bilan bog'liq ravishda paydo bo'lgan . Til madaniyatning milliy komponentlari orasida bиринчи o'rinda turadi. Til bиринчи navbatda, madaniyatga kishilik jamiyatining ham muloqot vositasi, ham ushbu muloqotni uzib qo'yuvchi vosita bo'lishiga yordam beradi. Til – uning sohiblarining muayyan jamoaga tegishli ekanini ko'rsatadi".

Bilamizki, madaniyatshunoslik va tilshunoslik lingvokulturologiyaning tom ma'nodagi "ota-onasi" hisoblanadi. Bundan tashqari jamiyatshunoslik, axloqshunoslik, antropologiya, geografiya, psixologiya, lingvomamlakatshunoslik, etnopsixologiya, sotsiolingvistika va dialektologiya fanlari bilan bog'liq holda o'rganiladi.

Biz ushbu sohani o'zbek dialektologiyasi bilan bog'liq ba'zi xususiyatlari haqida fikr yuritmoqchimiz. Dialektologiyada bir tilga mansub bo'lgan turli hudud shevalari tadqiq etiladi. Shu o'rinda asosli savol tug'ilishi tabiiy, dialektlar orasidagi farqlarga ham insonlarning yashash sharoiti va urf –odatlari sabab bo'ladimi?

"Dialektologiya so'zi yunon tilidan olingen bo'lib, shevalar, dialektlar va lahjalar to'g'risidagi bilim degan ma'noni bildiradi. O'zbek dialektologiyasi o'zbek shevalarining fonetik, leksik va grammatic xususiyatlarini, uning shakllanish va tarqalish chegaralarini hamda shevalarning faoliyatda bo'lishi bilan bog'liq masalalarni o'rganadi. Shevalar har bir milliy tilning asosini tashkil etadi hamda u *milliy-ma'naviy qadriyat* hisoblanadi".

Bu haqda I. A. Karimovning: "Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tili – bu millatning ruhidir", – degan so'zlarini eslash o'rinlidir".

O'zbek dialektologiyasi nuqtayi nazaridan masalaga yondashadigan bo'lsak, Qashqadaryo viloyati shevasidagi "devona, devonacha" va Navoiy viloyati shevasida uchraydig'an "devona, devonacha" leksemalariga e'tibor qaratamiz. Devona so'zining aynan izohi quyidagicha beriladi:

1. Aqdan ozgan, esi past; telba, savdoyi 2. din. Allohning vasliga yetishish umidida zikr-u samoga berilib, bu dunyo ishlaridan voz kechgan so‘fiy, darveshsifat odam 3. Xayr-sadaqa bilan kun ko‘rvuchchi; gado, tilanchi 4. Erkalatib gapirganda yoxud hazil tariqasida “jinnivoy”, “tentakvoy”.

Qashqadaryo shevasida esa “devona va devonacha” so‘zlari 1-izohga yaqin ma’noda qo‘llaniladi. Asosan, telbanamo ishlar qilinganda, bu so‘zdan foydalaniladi. Navoiy va Buxoro viloyati shevalarida esa aksincha, juda ham ajoyib voqeaga nisbatan “devona va devonacha” so‘zlari ishlataladi. Bu so‘zlarning ikki xil ma’noda ishlatalishi ham mazkur hududda yashovchi xalqlarning azaliy urf-odatlari, qadriyatları va e’tiqodlaridandir.

Toshkent shahar va uning atrofidagi hududlar shevasidagi “*lagan*” va Qashqadaryo, Samarqand shahar shevalaridagi “*lagan*” leksemasi ham ikki xil ma’noda qo‘llaniladi. Izohli lug‘atda *lagan* leksemasining izohlari quyidagicha: 1) quyuq taomlar solish uchun mo‘ljallangan, tarelkadan katta yassi idish;

2) kosadan katta, ichi chuqur sopol idish, tovoq.

Qashqadaryo, Samarqand shahar shevalaridagi “*lagan*” leksemasining ma’nosi esa butunlay boshqacha. Bu sheva vakillari kir kiyimlarni yuvish uchun mo‘ljallangan katta, ichi chuqur idishga nisbatan “*lagan*” leksemasini qo‘llaydilar.

Hozirgi o‘zbek adabiy tilida sifat so‘z turkumida turgan “*oq*” leksemasi ham mavjud. Bu leksemani ham yurtimizning turli hududlarida yashovchi aholi turli ma’nolarda qo‘llaydi. Masalan, rang ma’nosida, sut, qatiq, suzma ma’nosida. “*Oq*” leksemasining rang ma’nosida qo‘llanilishi deyarli har bir hududda mavjud, biroq sut - qatiq, suzma ma’nolarida qo‘llanilish asosan, *qipchoq* va o‘g‘uz lajhasi shevalarida uchraydi.

“*Buva*” leksemasining ma’nosi ko‘pchilikka tanish. Ota yoki onaning otasi- *buva* deyiladi. Qipchoq lajhasing Surxondaryo viloyati Farg‘onacha qishlog‘i shevasida esa “*buva*” leksemasi ona so‘zining o‘rnida qo‘llaniladi.

“*Opa*” leksemasi ko‘pgina hududlarda o‘zidan katta bo‘lgan qiz farzandga nisbatan ishlataladi. Toshkent shahar va Toshkent viloyati shevalarida esa bu leksemadan onaga murojaat sifatida foydalaniladi.

“*Durda*” leksemasi Toshkent shahar va unga yondosh hududlarda “sariyog‘ning eritilib uning tagida qolgan quyqa”siga (Kecha olib kelgan durdangiz juda sho‘r ekan) nisbatan ishlatsa, Farg‘ona va Qo‘qon shevalarida “bo‘ridan kichik bo‘lgan yovvoyi hayvon”ga (Mollarni haydan kelayotganimda uzoqdan durdaga ko‘zim tushdi) nisbatan qo‘llaniladi.

Olcha leksemasi juda ko‘p tortishuvlarga sabab bo‘lgan leksema sanaladi. Toshkent viloyatining Bekobod shevasida hajm jihatdan kichik, ta’m jihatdan nordon, iyunning o‘rtalarida pishadigan mevaga nisbatan ishlatsa, Toshkent viloyatining Yuqori Chirchiq tumanida esa asosan anhor va kanal bo‘ylarida o‘sadigan, hajm jihatidan katta, ta’m jihatdan shirin, iyulning boshlarida pishadigan mevaga nisbatan qo‘llaniladi.

Taxla leksemasi Buxoro va Navoiy shahar shevalari va unga yondosh hududlarda “tayyorla, hozirla” (Tez-tez choy taxla) ma’nosida qo‘llansa, Toshkent shahar va Toshkent viloyati shevalarida “tartib bilan ustma-ust joylash” (Kitoblarining taxlab qo‘y, yoyilib yotibdi) ma’nosida qo‘llaniladi.

Sanab o‘tgan leksemalarimizning barchasi foydalanish xususiyatiga ko‘ra har bir hududda azaldan yashab kelgan ajdodlarining turmush tarzi, e’tiqodi va milliy madaniyatları turlicha ekanligi ajralib turishini ko‘rishimiz mumkin.

Dialektologiya va lingvokulturologiya fanlarini uzviy bog‘liqlikda o‘rganish tilning taraqqiy etishiga xizmat qilib qolmay, balki uning imkoniyatlaridan to‘g‘ri foydalangan holda milliy madaniyatimizni, qadriyatlarimizni yanada chuqurroq anglashga yordam beradi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Ashirboyev Samixon.O‘zbek dialektologiyasi.Toshkent.; 2006. 3.b
2. Каримов И. Ватан ва ҳалқ мангу қолади. – Тошкент: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2010. – Б.123.
3. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. –С. 222.
4. Ўзбек тилининг изоҳли луғати: - Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2006.-580 б.
5. www.ziyonet.uz

"SHORTCOMINGS OF YOUNG PEOPLE IN THE PROCESS OF SPEAKING ENGLISH, WAYS TO OVERCOME THEM"

*Utepbergenova Mirixan Jumabayevna
Xo'jayli, English teacher at school No: 2*

Annotation: This article reveals the indifference of young people to the process of speaking English, the difficulty of speaking, the causes and solutions.

Keywords: youth, speech, pronunciation, games, innovative ideas.

We all know that young people today find it a little difficult, sometimes embarrassing, to speak English. Especially after they are admitted to a higher education institution, they drop out of school altogether. The idea that I will own my profession still lingers in their minds. As a result of the decline in interest in learning, they live only for tomorrow. In fact, something can be done today. Demand is especially high today for young people who are fluent in English.

The reason for such problems is that young people are not taught to speak English since school. We know that the rural and suburban population make up a larger proportion of the urban population. In particular, students are not provided with quality education in rural schools. As a result, the student spends 9 years of school in vain and attends tutoring to enter the university. At the same time, a student who does not have the skills and foundations that he did not acquire during his school years, only manages to finish the grammar of English. That is, he spends his life memorizing the test only for admission to a higher education institution. Applicants preparing for the rest of the field are not able to spend time in a foreign language just by tutoring. The development of such personnel is the reason why they do not study international experience. In order to achieve high results in each field, high results can be achieved only if various new innovations in the field are studied and acted on the basis of foreign and national experience.

To achieve such a result, of course, requires a good knowledge of foreign languages.

In order to increase the interest of young people in English, it is necessary to organize their lessons meaningfully from school age. To do this, special attention should be paid to their speech activities. Organize conversation processes, help them speak fluently. You need to create a comfortable atmosphere to have more conversations with your peers. If the teacher organizes small scenes with the students, it will encourage them to speak English more.

Using this game at the beginning of the lesson will make the student more interested in the lesson process. At the same time, scenes from events that occur in our daily lives help students to speak in their daily lives as well.

For example, the situation in the store can be set as a scene. In this case, one student is the seller and the other is the buyer. The conversation between them takes place in English while the buyer is shopping. In doing so, the pupil is still sought after.

In organizing the lesson process, the teacher can create a list of new words for various hagiographic events in addition to the scene and give the task to the students to learn it.

At the same time, the teacher should also encourage students to work in groups with the group. Then students can lose the habit of shyness in the process of speaking. Constant work with the group encourages the student to be proactive.

The student also has no difficulty finding a friend. And this process will also increase his interest in the English language. When a student begins to choose his or her profession, he or she also tries to be prepared in English for conversations on the surface of the profession.

Reference:

1.Энтони Гидденс Ускользающий мир.Весь мира - 2004.

«Давлат тили ҳақида»ги (1989 йил 21 октябрь) қонуннинг 30 йиллигини муносиб нишонлаш тўғрисидаги қарорда, «Дунёдаги қадимий ва бой тиллардан бири бўлган ўзбек тили халқимиз учун миллӣ ўзлик ва мустақил давлатчилик тимсоли, бебаҳо маънавий бойлик, мамлакатимизнинг сиёсий-ижтимоий, маънавий-маърифий тараққиётida ғоят муҳим ўрин эгаллаб келаётган буюк қадриятдир» деб алоҳида таъкидланади. Шунингдек, қарорда қуидагилар эътироф этилади: «Ўзбекистон тараққиётининг бугунги янги босқичи — миллӣ юксалиш даври талабларидан келиб чиқиб, она тилимизнинг жамиятдаги ўрни ва нуфузини ошириш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, сўнгти йилларда Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти универсitetining ташкил этилгани она тилимизнинг тарихий илдизларини чукур ўрганиш, уни илмий асосда ҳар томонлама ривожлантариш ва қўлланиш доирасини кенгайтириш, филолог кадрлар тайёрлаш борасидаги ишларни янги поғонага кўтарди»

Миллӣ тилимизнинг жамиятимиз, юртимиз тақдирида ўрни катта. Она тилисиз ақлий етук ва маънавий баркамол шахсни тарбиялаб бўлмайди. Она тили маърифат, ҳақиқий ички маданият ва шахс маънавий камолотининг асосини ташкил этади. Ўзбек тили бошқа тиллар каби шаклланиш давридан бошлаб халқ ҳаёти, унинг билан ҳамнафас ва ҳамқадам бўлиб, ижтимоий тараққиётнинг барча босқичида халқнинг турмуши, жамият, милат ва ватан тақдирига фаол муносабатини ифодалаб келмоқда. Барча халқлар тиллари сингари каби ўзбек тили ҳам маънавий-ахлоқий, ижтимоий-сиёсий, диний-фалсафий қарашларни ўзида мужассамлаштирган.

Мустақиллик туфайли тилимизнинг эркин ривожланишига кенг йўл очилди. Истиқлол бизга ўзи билан бирга қонуний давлат тилини етклаб келди. Узок йиллик маънавий мубҳамлик ва якров, зуғмкор шовинистик лисоний сиёсатдан сўнг, мамлакатимиз ҳудудида яшаётган барча халқлар тилларинг ҳурмати ва teng ҳуқуқлилигини жойга кўйган ҳолда та-крор айтишимиз мумкинки ўзбек тилига давлат тили мақоми берилди ва асрий орзу ушалди. Тилимиз ўз мавъкеи ва салоҳияти даражасида дадил ёки баҳарнав амал қила бошлади. Эндиликда она тилимиз - давлат тилимиз ватанимиз ва халқимиз бойлиги бўлиб қолди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият. 2008.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили ҳақида”ги Қонуни қабул қилинганининг ўттиз йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. 2019 йил, 4 октябр. www.UzA.uz
3. “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқенини тубдан ошириш чо-ра-тадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони. 2019 йил, 21 октябр. www.UzA.uz

ONA TILI DARSLARIDA YO'L QO'YILADIGAN XATOLAR

*Abdurahimova Hilola Akbaraliyevna
Namangan viloyati Mingbuloq tumani
15-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqlada o'z ona tilini bilish har bir insonning burchi ekanligi, har bir gap o'z o'rnida to'g'ri qo'llay olish haqida va ona tili darslarida o'quvchilar tomonidan yo'l qo'yiladigan xatolarning turlari haqida malumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: ona tili, xatolar, til, nutq, harf, lug'at, yozma ish, matn, fikr, so'z.

Ona tilini sevish, uni puxta o'rganish, hosil qilingan malakalarni adabiy talaffuz va imlo qoidalariga muvofiq holda amalda to'g'ri qo'llay bilish madaniylik belgisi hisoblanadi. Ona tili fanini o'qitishdan asosiy maqsadimiz o'quvchilarda ona tilida fikrini to'g'ri, aniq, ravshan va go'zal ifodalay olish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishdan iboratdir. So'zlarni to'g'ri tanlash, nutqni tinglovchiga qulay tarzda tuza olish insoniy madaniyatning eng asosiy tarkibiy qismidir. Shuning uchun har bir so'z, birikma va gapni barcha qirralari bilan to'g'ri, o'rinli ishlata olishni o'rgatish, o'z nutqiga nisbatan ehtiyojkorlik tuyg'usini shakllantirish ona tili darslarining vazifalaridan biri sanaladi. Biz-o'qituvchilar bugungi sharoitda yetuk bilimli va egallagan bilimini sharoitga mos ravishda qo'llay oladigan kadrlarni yetkazib berishimiz zarur. Mana shu har bir sohaning yetuk bilimdoni bo'lgan o'quvchilar ongiga millat ruhini singdirish ona tili darslarining bosh vazifasidir.

Shunday ekan, avvalo, o'quvchilarga ona tili darslari orqali til va nutq tushunchalarini o'rganishini ta'minlashimiz lozim. Tilning lug'at tarkibi va grammatic qurilishi haqida yetarli bilimga ega bo'lmay turib, yozma nutqni oshirish mumkin emas. Yozma nutqni grammatic jihatdan to'g'ri qurish va so'zlarni o'rinli qo'llash uchun nazariy bilim bilan birga uzuksiz mashq olib borish muhim o'rinni tutadi. Chunki uzuksiz mashq qilib borish natijasidagina yozma nutq sohasida muhim ko'nikma va malakalarga ega bo'lish mumkin. Grammatic qoidalarning yetarli o'zlashtirilmasligi, yozma nutqda ifodalash malakasining yetishmasligi yozma ishlarda xatolarga yo'l qo'yilishining asosiy sababidir. Shuning uchun nutqni o'stirish bevosita tilning grammatic qurilishini va lug'at tarkibini mukammal o'zlashtirish bilan bog'liq. Badiiy asarlarni muntazam o'qib borish, ulardan zarur joylarini ko'chirib olish, parchalar yodlash, matn yuzasidan turli yozma ishlarni olib borish yozma nutqni o'stirishga yordam beradi.

O'quvchilarning yozma nutqini o'stirishda yozma ishlarning o'rni muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki yozma ishlarni o'quvchini mustaqil fikrlashga, o'ylashga, izlanishga undaydi. Yana shuni aytish mumkinki, ijodiylikni, fikrni aniq, lo'nda va qisqa, tushunarli bayon qilishda yordam beradi. Buning natijasi esa o'qituvchining yaxshi dars o'tishida yaqqol namoyon bo'ladi. Har bir o'qituvchining eng birinchi asosiy vazifasi sifatli dars o'tib, yaxshi tarbiya berishi hamda darsning muqaddasligini mas'uliyat bilan anglashi lozim. O'quvchilarning egallashi zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malaka elementlarini shakllantirish dars maqsadlari orqali belgilab olinadi. Mana shu darslar davomida yozma ishlarni o'tkazilib borilganda, o'quvchilar xatolarga yo'l qo'yilishi ko'zga tashlanadi. Qo'yilgan xatolarni bartaraf etish esa ustozlarning zimmasida bo'ladi. Buni yozma ish tahlil darslarida kuzatishimiz mumkin. Ya'ni xatolar qaysidir mavzularni o'zlashtira olmaganida, mavzularning qiyinlik darajasidadir. Biz, o'qituvchilar, ko'pincha, yozma ishlardan so'ng xatolar ustida ishlashda yuzaki yondashib ish ko'ramiz. Bu esa o'quvchilarning bilimida bo'shliq paydo bo'lishiga olib keladi. Shu nuqtayi nazardan xatolar ustida ishlashda bir nechta tavsiyalarni tadbiq etish maqsadga muvofiqdir. Yozma ishlarda xatoga yo'l qo'ygan o'quvchi ustozining tuzatishlariga, albatta, e'tibor qaratadi. Biroq bu "ko'zdan kechirish" keyingi gal o'quvchining shu so'zni xatosiz yozishiga asos bo'lolmaydi. Shunday ekan, "Xatolar ustida ishslash" soatlari qanday tashkil qilinsa, bola shu xatoni keyingi gal takrorlamasligiga va imlo savodxonligining yaxshilanishiga erishish mumkin.

Yozma ishda yo'l qo'yilgan xato o'quvchi yoshi va sinfidan kelib chiqib, u bilishi zarur deb qaralgan biror mavzuni yaxshi o'zlashtirmagani yoki tushunmaganini bildiradi. Tovushlarni almashtirish yoki xato gapiradigan bola, albatta, diktantda ham o'sha so'zlarni xato yozadi. Tazyiq ostida bo'lib, kimdandir yoki nimadandir muntazam qo'rqib yurgan o'quvchi ham

so‘zlarni oxirida harflarni qoldirib ketadi. Avvalo, o‘quvchi orqali yo‘l qo‘yilgan xatolarning guruuhlanishi joizdir. Bu guruuhlar quyidagilarda ko‘rinadi.

Grafik xatolar : Harf elementlarini tashlab ketish, harflarni tushurib qoldirish, ularning o‘rinlarini almashtirish holati.

So‘z o‘zagidagi xatolar: jarangli va jarangsiz undoshlarni almashtirish, yonma- yon kelgan bir xil undoshlarning birini tashlab ketish, talaffuzda tushib qolgan undoshlarni yozuvda ham tashlab ketish holati.

So‘z va shakl yasovchi qo‘srimchalarni xato yozish: kichraytirish va erkalash, kelishik, egalik qo‘srimchalarni noo‘rin qo‘llash holati.

Bo‘g‘in ko‘chirishdagi xatolar: ko‘p bo‘ginli so‘zlarda, qisqartma so‘zlarda, bir tovushni bildirgan birikmalarda xatoliklar holati.

Bosh harflarni qo‘llashdagi xatolar: atoqli va tashkilot nomlarini bildiruvchi so‘zlarda, muhim tarixiy sanalarda, joy nomlarini bildiruvchi so‘zlarda xatoliklar holati.

Shevaga oid xatolar: sheva so‘zlaridagi xatoliklar holati.

Yuqoridagi xatolarni bartaraf etishda o‘quvchilar bilan xatolar ustida ishlash tahlil darslari orqali turli xil metodlardan foydalanilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bolalarga singdirilayotgan bilim, ko‘nikma, malakalar orqali ularda axloqiylik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi sifatlari shakllantiriladi va tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi yozma nutqidagi xato va kamchiliklar ustida ishlaydi, ularni bartaraf etadi, keyingi ishlarida bu xato va kamchiliklarga yo‘l qo‘ymaslikka intiladi. Shu tariqa o‘quvchi bilimidagi bo‘shliq bartaraf etilib boriladi.

Foydalilanigan adabiyotlar ro‘yxati

1. Jalolova L. Yozma nutq o‘stirish metodikasi. Ma’ruzalar matni
2. To‘xlieva B., Shamsieva M., Ziyadova T. O‘zbek tili o‘qitish metodikasi.

SO‘Z TARKIBIDAGI FONETIK O‘ZGARISHLAR

*Tillayeva Mohidilxon Abidjanovna
32-maktab ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi
Tel : +998911737324*

Anotatsiya: Ushbu maqolada fonetik o‘zgarishlar va ularning turlari, hodisalarning paydo bo‘lish va rivojlanish tarixi, o‘zbek tilidagi fonetik o‘zgarishlar haqida ma’lumot berildi, ular misollar asosida tahlil qilindi.

Kalit so‘zlar: morfema, morfemik qurshov, tovush almashish, kombinator xoslangan, traditsiyaga xoslangan, kombinator o‘zgarishlar, pozitsion o‘zgarishlar, reduksiya, akkomodatsiya, assimilatsiya, dissimilatsiya, diereza, epenteza, gaplogiya, proteza, metoteza.

Fonema so‘z va morfemalar ichida diskret element sifatida o‘zaro sintagmatik munosabatda bo‘ladi. Har bir tilda so‘z va morfemalarning ma’lum fonetik struktur tiplari mavjud. Ya’ni bir so‘z bir necha morfemalardan tashkil topishi va ma’lum morfema morfemik qurshovida turlicha allamorflar sifatida yuzaga chiqishi mumkin. Masalan, sariq+ay=sarg‘ay, qizil+ar=qizar. Ushbu hodisa bir morfemaning ma’lum pozitsiyaga xoslangan turli variantlari deb ataladi va bu fonetikada tovush almashish hodisasi sifatida o‘rganiladi. Tovush almashish hodisasi tilshunoslar tomonidan o‘rganib kelingan bo‘lsa-da, unga asosiy e’tiborni qiyosiy tilshunoslik maktabi vakillari beradi. Tilshunos olimlar D. A. Nabiyeva, H. R. Zokirovalarning “O‘zbek tili fonetikasi” asarida aytilishicha, tovush almashish hodisasiga german tillari tadqiqotchilar, ayniqsa, alohida e’tibor qaratishadi va bu masalada ulkan yutuqlarni qo‘lga kiritishadi. Tovush almashish nazariyasining asoschilari bo‘lmish I. A. Boduen de Kurtene va N. V. Krushevskiyalar tilshunoslik tarixida ilk bor tovush almashish va o‘zgarish hodisalarini bir-biridan

farqlab o‘rganishadi. Bu izlanishlar natijasida Boduen de Kurtene tovush almashish hodisalarini ikki katta kategoriya bo‘ladi. Bular: 1)kombinator xoslangan alternatsiyalar; 2)traditsiyaga xoslangan alternatsiyalar. Tovush almashinuvi unli va undosh tovushlarda tovush almashish hodisasining kuzatilishiga ko‘ra unilari reduksiyasi va undoshlar kombinator va pozitsion o‘zgarishlariga bo‘linadi. Avvalo, unli tovushlar almashinuviga e’tibor qaratadigan bo‘lsak, unilari, asosan, reduksiya hodisasiga duchor bo‘ladi. N. Uloqov reduksiyaga “unli tovushlarning urg‘usiz bo‘g‘inlarida kuchsizlanishi yoki o‘zgarishi reduksiyadir” deb ta’rif bersa, D. A. Nabiyeva va H. R. Zokirovalar “bir bo‘g‘inli leksemalarda hamda ikki bo‘g‘inli leksemalarning birinchi bo‘g‘inidagi sonor undoshlar oldida kelgan tor unli sonor undosh ta’sirida tovush almashinish hodisasiga uchraydi va bu reduksiya deb ataladi”, - deb ta’rif beradi. Kombinator o‘zgarishlarga, asosan, undosh tovushlar o‘rtasidagi tovush almashish hodisasi kiradi. Bularga misol qilib nutqimizda keng tarqalgan akkomodatsiya, assimilatsiya, dissimilatsiya, diereza, epenteza, gaplogiya, proteza va metoteza hodisalarini olishimiz mumkin. Ularning izohiga e’tibor beradigan bo‘lsak, har birini kundalik hayotimizda tez-tez ishlatishimizga guvoh bo‘lamiz. Ulardan dastlabkisi akkomodatsiya lotin tilidan “moslashuv” degan ma’noni anglatib, so‘zdagi yondosh tovushlar artikulyatsiyasining o‘zaro moslashuviga aytiladi. Akkomodatsiya hodisasi tovushlarning hosil bo‘lish usuli va o‘rni, lablarning holat va tovush psychalarining tebranishi va yaxshi tebranmasligiga ko‘ra amalga oshadi. Assimilatsiya hodisasi esa asosan turkiy tillar talaffuziga oid bo‘lib, o‘zbek tilidagi ikki noo‘xhash tovushning o‘xhash tovushga o‘zgarishga intilishi natijasida sodir bo‘ladi. O‘lmas Sharipov va I. Yo‘ldoshevlarining “Tilshunoslik asoslari” asarida assimilatsiya lotincha “o‘xhab ketish” so‘zidan olingan bo‘lib, biror tovushning boshqa tovush ta’sirida unga o‘xhashlik tomoni o‘zgarishi deb aytiladi. Assimilatsiya hodisasini otdi-otti, sotdi-sotti kabi so‘zlarda yaqqol uchratishimiz mumkin. Dissimilatsiya hodisasi esa o‘xhash tovushlarning noo‘xhash tovushga o‘zgarishi demakdir. Bu hodisani zarar-zaral, uchta-ushta kabi so‘zlarda ko‘rishimiz mumkin. Turkiy tillarda ko‘p uchratishimiz mumkin bo‘lgan tovush hodisalaridan yana biri diereza hodisasi bo‘lib, bu so‘z tarkibidagi undosh tovushning talaf-fuzda tushib qolishidir. Go‘sht-go‘sh, do‘sht-do‘s, barg-bag kabi so‘zlarda bu hodisani uchratishimiz mumkin. Ma’lum so‘z o‘rtasida talaffuz jarayonida tovush ortishiga epenteza, so‘z boshida ortishiga proteza deyiladi. Bu hodisalarni ham tilimizda juda ko‘plab uchratishimiz mumkin. Masalan, soat-soxat, fikr-fikir so‘zlari epentezaga misol bo‘lsa, rus-o‘ris, nor-anor so‘zlari protezaga misol bo‘ladi. Metoteza hodisasi nutq jarayonida ma’lum tovushlar o‘rni almashinuviga

aytiladi. Metoteza hodisasi tilimizga shunday o‘rnashganki, ayrim hollarda bu hodisa amalgalashmaganday tuyiladi. Masalan, tuproq-turpoq, supra-surpa. Gaplogiya hodisasi esa yasama so‘zlarda bir xil yoki o‘xshash bo‘g‘inlarning birini tushirib qoldirilishiga aytildi. Bunga misol qilib qaynona-qayna, morfonologiya-morfofonologiya kabi so‘zlarni olamiz.

Xulosa qilib aytganda, tovush almashish hodisasiga hayotimizda ko‘plab misollar topishimiz mumkin. Ularni tahlil qilish orqali esa so‘zlarning asl kelib chiqish holatini yodimizda saqlashimiz mumkin.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘. Sharipov. , I. Yo‘ldoshev. Tilshunoslik asoslari. – Toshkent. 2006.
2. D. A. Nabiyeva. , H. R. Zokirova. O‘zbek tili fonetikasi. – Andijon. 2016.
3. M. Irisqulov. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent. 2009.
4. N. Uloqov. Tilshunoslik nazariyasi. – Toshkent. 2016.

ABDULLA AVLONIY IJODIDA VATAN MADHI

*Turg'unova Xurshida Oktyabrovna
Namangan viloyati Namangan tumanidagi
12-maktabning ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.
Telefon raqam: +998972519545*

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy uyg'onish davri adabiyotining yirik vakili A. Avloniyning Vatan haqidagi qarashlari haqida so'z ketadi.

Kalit so'zlar: Vatanni sevish va ardoqlash, tarbiya, vatan tuyg'usi, vatan sog'inchi.

Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyotining taniqli nomoyandalaridan biri Abdulla Avloniy ijodida doim ta'lif bilan birga tarbiya ham muhim o'rinnasida etadi. U kishining "Tarbiya bizlar uchun yo hayot- yo mamot, yo najot- yo halokat, yo saodat- yo falokat masalasidir" degan haqli so'zlarining o'zi ham tarbiya masalasi naqadar nozik va e'tiborli ekanligini bildiradi.

Adibning Vatanni sevish va uni ardoqlash haqidagi asarlari hamda undagi bir- biridan chirolyi fikrlar va qarashlari ham o'quvchini o'ziga jalb etadi. Bu inson bu kabi asarlarida vatan tuyg'usini eng insoniy, eng mo'tabar tuyg'ulardan biri sifatida ta'riflaydi. Vatanni shunchaki sevish emas, balki uning dardi bilan yashamoq va uning baxtidan quvonmoq, u bilan faxrlanmoq kerakligini o'z asarlarida juda chirolyi tarzda ishonarli misollar bilan keltiradi.

Avloniyning "Vatanni suymak" asari ham juda sodda, ravon va tushunarli tarzda yozilganki, uni o'qigan o'quvchi Vatanni naqadar buyuk ekanligini his qilmay iloji yo'q.

Avloniy bu asarida Vatanni ta'riflar ekan, u haqida shu kabi so'zlarni yozadi: "Biz turkistonliklar o'z vatanimizni jonimizdan ortiq suydigimiz kabi, arablar Arabistonlarini, qumlik, issig' cho'llarini, eskimolar shimol taraflarini, eng sovuq qor va muzlik yerlarini boshqa yerlardan ziyoda suyurlar. Agar suymasalar edi, havosi yaxshi, tiriklik oson yerlarga o'z vatanlarini tashlab hijrat qilurlar edi..."

Bu so'zlarning o'qigan o'quvchilar Vatanni naqadar muqaddas maskan ekanligini sezish bilan birga, yuragida vatan tuyg'usi bor har qanday inson vatani qayerda, qay sharoitda va qanday ko'rinishda bo'lmasin tashlab ketmasligini, Vatan har narsadan suyuk va ustun ekanligini yana bir bora bilib oladilar.

Biz o'zbeklar uchun ham Arabiston har doim, har vaqt muqaddas shahar hisoblanib keladi. Ammo shu bir umr intilib yashaydigan, u yerga ziyoratga borishni orzu qilgan yurtoshlarimizning vatanga qaytish uchun intilishlarini adib juda chirolyi tarzda ta'riflaydi: "Hammaga ma'lumdirki, eng muqaddas diniy yerimiz o'lan Arabistonga bog'larini, hovlilarini sotib hijrat qilgan hojilaramizning aksari yana o'z vatanlariga qaytib kelurlar. Buning sababi, ya'ni bularni tortib kelturagan quvvat o'z vatanlarining, tuproqlarining mehr- muhabbatidur..." Yozuvchining ushbu so'zlari orqali vatan sog'inchi har narsadan va har qanday orzu- istakdan ustun ekanligi va bu kuchli soginchga vatanga qaytish orqaligina taskin topish mumkinligi his qilishimiz mumkin.

Avloniyning "Vatan" she'rini vatan sha'niga yozilgan madhiya deb ham atashimiz mumkin. Bu she'rda vatan juda chirolyi ta'rif etiladi. O'quvchi uni o'qir ekan, ona yurtning ko'r kam va go'zal manzaralarini qaytadan his qiladi va qalbidagi vatan tuyg'usi va iftihori yana bir bora yuksaklarga ko'tariladi.

Ayniqsa, she'rning birinchi to'rtligini qayta bir eslaylik.

Sening isming bu dunyoda muqaddasdur,

Har kim sening qadring bilmas- aqli pastdur.

Sening tuyg'ung yuraklarga savdo solur,

Sening darding boshqa dardni tortib olur...

Bu so'zlar naqadar teran ma'noli so'zlar. Shu jumlalar vatanning nechog'lik buyuk ne'mat ekanligini bildiradi.

Har bir ota- onaning farzandi hulq- atvoriga ko'ra har xil bo'ladi. Avloniy fikricha ham vatanda yashovchi har bir farzand ham turlicha, ya'ni bu yurtda vatanni e'zozlovchi va uning qadriga yetmovchi farzandlar ham bor.

Seni sotmoq mumkinmidir, o'zing o'yla,
Tiling bo'lsa, hasratlaring tuzik so'yla.

Bizlar sotmas burun qilur erding faryod,
Biz sotgan so'ng nega dersan bizlardan dod...

Ya'ni bu misralar mazmuniga ko'ra vatanni faqat boyliklari va go'zalligi uchun sevuvchi, lekin uning dardi va g'am- tashvishini o'ylamaydigan farzandlar ham yurtda yo'q emasligini aytib o'tadi.

Avloniy ushbu asarlarida vatanni ulug'lar ekan uni muqaddas dinimiz islom dini bilan ham bog'lab tushuntiradi: "Rasuli akram nabiyyi muhtaram sollallohu alayhi vasallam :" Hubbul-vatani minal-imoni"- "Vatanni suymak imondandur",- demishlar."

Yoki:

"...Sendan tug'ub, katta bo'lib, qaytib borib,
Yana senga kiradurmiz bag'ring yorub..."

degan jumlalar ham o'quvchilarga qanchalar ta'sir qilishini sezgan adib yuqoridagi kabi so'zlarni chiroyli dalil sifatida keltirib o'tadi.

Vatan mavzusi hech qachon eskirmaydigan va yozilishdan to'xtalmaydigan mavzulardan biri. Ammo uni Avloniy kabi ta'riflaguvchi, uni u kabi ko'klarga ko'tarib qo'yguvchi adiblar sanoqli.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Adabiyot darsligi 5-sinf. 2-qism Toshkent-2015.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДОВ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Азимова Гулноз Бобокуловна
Преподаватель русского языка и литературы
общеобразовательной школы № 21
Тайлякского района Самаркандской области
Тел: +99893 9911222

Аннотация: В этой статье преподаватель русского языка и литературы раскрывает значение использования видов игровой деятельности на уроках русского языка, с целью повышения интереса у учащихся к изучению предмета, определяет уровень снижения интереса у учащихся при однотипности и шаблонности уроков русского языка, рекомендует некоторые виды игровой деятельности для использования на уроках русского языка.

Ключевые слова: дидактические игры; умственная игра; активность; организованность; выразительность; выдержка; соблюдать правила игры.

С древности игра использовалась как средство обучения детей. Возникшая система образования, развивающаяся как классно-урочная, в значительной степени авторитарная, рассудочная, в традиционной школе до конца XIX столетия опиралась на рациональную дидактику. Исключение можно было встретить в привилегированных учебных заведениях, например, английских колледжах, где использовалась «умственная игра».

Макаренко создал целый комплекс игр при работе в своей колонии. Не проходило ни одной недели, чтобы не создавалась новая игра. Макаренко считал, что в комплексе игр не должно быть ничего лишнего и ничего не достающего.

Однотипность и шаблонность уроков снижают интерес к обучению, делают учебный процесс скучным и бесперспективным. А уж в начальной школе такое проведение уроков вообще недопустимо. Русский язык является одним из сложных и отнюдь не самых интересных предметов в школе. Поэтому необходимо ещё в начальной школе развить у учащихся интерес к этому предмету, сделать его как можно более радостным и увлекательным.

Дидактические игры предоставляют возможность развивать у учащихся произвольность таких процессов, как внимание и память. Игровые задания положительно влияют на развитее смекалки, находчивости, сообразительности. Многие игры требуют не только умственных, но и волевых усилий: организованности, выдержки, умения соблюдать правила игры.

Дидактические игры – это разновидность игр с правилами, специально создаваемых педагогикой в целях обучения и воспитания детей. Как уже было сказано выше, игры направлены на решение конкретных задач обучения детей, но в то же время в них проявляется воспитательное и развивающее влияние игровой деятельности.

Можно выделить следующие основные условия для проведения игры:

- 1) Наличие у педагога определённых знаний и умений относительно дидактических игр.
- 2) Выразительность проведения игры. Это обеспечивает интерес детей, желание слушать, участвовать в игре.
- 3) Необходимость включения в игру педагога. Он является участником, и руководителем игры.
- 4) Необходимо оптимально сочетать занимательность и обучение, проводя игру, педагог должен постоянно помнить, что он даёт детям сложные учебные задания, а в игру их превращает форма их проведения – эмоциональность, легкость, непринужденность.
- 5) Средства и способы, повышающие эмоциональное отношение детей к игре, следует рассматривать не как самоцель, а как путь, ведущий к выполнению дидактических задач.
- 6) Между педагогом и детьми должна быть атмосфера уважения, взаимопонимания, доверия и сопереживания.
- 7) Используемая в дидактической игре наглядность должна быть простой и ёмкой.

Грамотное проведение игры обеспечивается четкой организацией дидактических игр,

прежде всего педагог должен осознать и сформулировать цель игры, ответить на вопросы: какие умения и навыки дети освоят в процессе игры, какому моменту игры надо уделять особое внимание, какие воспитательные цели преследуются при проведении игры? Нельзя забывать, что за игрой стоит учебный процесс. И задача педагога – направить силы ребенка на учебу, сделать серьезный труд для детей занимательным и продуктивным.

Далее необходимо определиться с количеством играющих. В разных играх предусмотрено различное их количество. По возможности надо стремиться, чтобы в игре участвовал каждый ребенок. Поэтому если игровую деятельность осуществляет часть детей, то остальные должны выполнять роль контролеров, судей, то есть тоже принимать участие в игре.

Следующим этапом при организации дидактической игры является подбор дидактических материалов и пособий для игры. Помимо этого, требуется четко спланировать временной параметр игры. В частности, как с наименьшей затратой времени познакомить детей с правилами игры. Необходимо предусмотреть, какие изменения можно внести в игру, чтобы повысить активность и интерес детей, учесть возможное возникновение незапланированных ситуаций при проведении дидактических игр.

И, наконец, важно продумать заключение, подведение итогов после проведения дидактической игры. Большое значение имеет коллективный анализ игры. Оценивать следует быстроту, и главное – качество выполнения игровых действий детьми. Обязательно нужно обратить внимание и на проявление поведения детей и качеств их личности в игре: как появилась взаимовыручка в игре, настойчивость в достижении цели. Постоянно демонстрируйте детям их достижения.

Важно продумать поэтапное распределение игр и игровых моментов на уроке. В начале урока цель игры – организовать и заинтересовать детей, стимулировать их активность. В середине урока дидактическая игра должна решить задачу усвоения темы; в конце урока игра может носить поисковый характер. На любом этапе урока игра должна отвечать следующим требованиям: быть интересной, доступной, включать разные виды деятельности детей.

Таким образом, дидактическая игра является хорошим средством для формирования интереса школьников к русскому языку, она способна привлечь внимание школьников, воспитать в них любовь к этому сложному предмету. Но пользоваться ей надо умело, использовать игры в системе не упуская сути урока, и не придавать игре характер обычного упражнения.

Фрагменты уроков с использованием дидактических игр.

Дидактическая игра «Мостик».

Цель игры: создать условия для повторения суффиксального способа словообразования, правописания суффиксов -ик-, -ек-.

Ребята, у нас в стране «Словообразование» случилось несчастье.

На пути к Суффиксному полю разрушился мостик через речку. По одну сторону оврага остались суффиксы по другую – слова, чтобы восстановить мостик надо присоединить суффиксы к словам, с которыми они могут сочетаться.

Оформление доски. На доске изображена река, мостик через которую разрушен. По одну сторону реки находятся суффиксы: -к-, -н-, -ик-, -ек-, -ник- – по другую сторону – слова: замок, палец, дом, гном, ель, ключ, ягода, трава, вода, листок.

Ребята, сегодня вы будете работать в парах, побеждает та пара, которая образует наибольшее количество новых слов. Образовывая новые слова, вы, ребята, поможете построить новый мостик через реку.

Ребята прочитайте слова, которые у вас получились. Учащиеся читают слова: домик, ключик, замочек, ягодка, ключник, елка, листочек, гномик, травка, травник, водный, ельник, пальчик и т.п. Молодцы, ребята, вы составили много слов. Теперь объясните, почему вы написали в слове ключик суффикс -ик-, а в слове замочек суффикс -ек-. Чтобы правильно написать суффиксы -ек-, и -ик-. Нужно изменить форму слова. Если при склонении гласный «убегает», то пишется суффикс -ек-. Например, замочек (замочка). А если гласный «не убегает», то пишется суффикс -ик-. Например, ключик (ключика).

Молодцы. Мы с вами вспомнили не только правило, но и, посмотрите внимательно на доску, построили новый мостик. Теперь слова снова могут образовываться с помощью суффиксов.

Ребята, а возникли ли у вас какие либо трудности, при образовании новых слов. Некоторые согласные чередовались, например, к//ч в слове замок – замочек. Хорошо, справились вы и с этими трудностями. Теперь посмотрим, кто же у нас победитель, какая пара у нас образовала больше новых слов.

Награждается грамотой пара – победительница. Поаплодируйте этим ребятам, они сегодня хорошо поработали. Остальные ребята молодцы, оказали большую помощь в строительстве мостика. Вы получаете жетончики участников. (Поощряются пары участников, которые составили трудные слова, обратили внимание на правило правописания суффиксов, обратили внимание на чередование звуков).

Дидактическая игра «Рассыпанный текст».

К нам на урок, ребята, сегодня пожаловал гость по имени Незнайка. Он хотел попросить вас помочь озаглавить его сочинение, т.к. Незнайка слышал, что вы большие профессионалы в подборе заголовков к текстам. К сожалению, у Незнайки, пока он до нас добирался, случилось несчастье. Все слова в его предложении перепутались, рассыпались. Незнайка не может вспомнить, в каком порядке они находились в предложении.

Ребята, давайте поможем Незнайке. Вернуть его сочинение в прежнее состояние.

В его тексте пять предложений. Вам необходимо составить цельный текст. Знайте, слова в предложении перепутаны, и предложения в тексте тоже.

Прошу вас разделиться на пять групп. Каждая группа получит свое «рассыпанное» предложение.

Учащиеся получают следующие наборы слов.

Первая группа: стоял, денёк, морозный, зимний.

Вторая группа: получилась, горка, хорошая.

Третья группа: во, строили, дворе, горку, ребята.

Четвертая группа: с, весело, дети, на, катались, горки, санках.

Пятая группа: день, трудились, целый, дети.

Ребята, прочитайте, какие предложения у вас получились.

Учащиеся читают предложения, учитель вывешивает составленные верно предложения на доску. Затем учащиеся смотрят, в каком порядке лучше всего разместить эти предложения. Объясняют, почему получившийся набор предложений является текстом. Затем учащиеся подбирают заголовок к сочинению Незнайки.

Пример, получившегося текста.

Отличная горка.

Зимний, морозный стоял денек. Ребята строили во дворе горку. Дети трудились целый день. Хорошая получилась горка! Дети весело катались с горки на санках.

Ребята, Незнайка говорит вам огромное спасибо за помощь, которую вы ему оказали. Теперь он точно получит пятерку за сочинение. В благодарность вам он оставляет жетончики самых мудрых и творческих ребят.

Анализ фрагмента урока.

Для проведения игры использовался персонаж из произведений Носова Незнайка. Привлечение в игру персонажа способствовало настрою ребят на игру, сконцентрировало их внимание. Для игры были использованы конверты, с рассыпанными словами из предложений, и такие же слова учитель помещал на доске, когда ребята составляли предложения. Использование данного раздаточного материала способствовало быстрой организации работы учащихся, способствовало экономии времени.

Пример 1. «Эхо».

Цель игры: усвоение классификации согласных. Дети становятся в два ряда лицом друг к другу. Один ученик громко произносит звонкий согласный. Другой, как эхо, повторит ему потише, называя парный, глухой. Если назван звонкий непарный согласный, ведущий указывает на это — ученик выбывает из игры. Побеждают те ученики, которые в паре правильно назвали согласные.

Пример 2. «Орфографические лото». Заготавливаются карточки со словами, в которых пропущены буквы в слабых позициях: *o, a, i, e, я*. Нужный набор букв раздается участникам игры. Каждое слово имеет свой номер. Ведущий вынимает номера и оглашает их. Участники игры закрывают буквами пропущенные места. Побеждает тот, кто первый правильно закроет все пропуски.

Примеры карточек.

к...рпич т...шина

б...тарея в...трина

г...рань г...рбарий

г...рох г...рчица

Пример 3. « Кто быстрее» отвечать не задумываясь, молниеносно. Кто это? Что это?

Зелёное, красное, сочное –

Маленькая, серенькая, пугливая –

Белый, холодный, легкий –

Ветвистая, зелёная, колючая –

Список использованной литературы:

1. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. М., 1994.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. М. 1998. С. 50-51.
3. Архипова Е.В. Русский язык и развитие речи. Санкт-Петербург: издательский дом «Литература», 2005 год.
4. Дубова Т.А. Дидактическая игра «Иду в гости» на уроках русского языка. Журнал Начальная школа. № 11 2001г.

ЧЕТ ТИЛИНИ ЎРГАТИШДА МЕТОДИК ТАВСИЯЛАР

Зубайда Раҳманова Раҳимбергановна
Хоразм вилояти, Қўшқўпир тумани
9-сонли мактабда немис тили фани ўқитувчиси.
Телефон: +998974573888
zubayda81rakhmanova@gmail.com

Аннотация: Ушбу маколада ёш авлодни етук ва бареамол килиб тарбиялашда, чет тилларини ургатишда методик тавсиялар ва интерфаол усувлар хакида фикр юритилган.

Калит сўзлар: методика, интерфаол усувлар, эмотсионал, ижодий, ижтимоий, когнитив, лингвистик, инновацион методлар, технологиялар, техника, ахборот коммуникатив воситалари.

Маълумки, чет тилларини ўрганиш ва ўргатиш барча ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларқатори ватанимиз—Ўзбекистонда ҳам замон талабига айланди. Чет тилларини ўрганиш учун ёшларга, қолаверса барча юртдошларимизгаяратиб берилаётган шартшароитлар ўзининг ижобийнатаижасини исботлаб бермоқда десак муболага бўлмайди. Нафақатчет тиллари мисолида, балки илм дунёсининг барча жабҳалари даждидий ўзгаришлар, янгилишилар амалга оширилмоқда. Албатта, бундай улкан бунёдкорликишларининг бошида юртбошимизнинг кўрсатган жонбозликлари, ёшларга бўлган эътибор, келажакка ишонч туйғуси ётади.

Бугун кўпчилик ота-оналар эрта ёшда чет тилларини ўрганишни фарзандларига берилган имконият деб билмоқдалар. Эрта ёшда хорижий тилларни ўрганиш болалар боғчалари, мактаблар ва бошқа таълим даргоҳларида амалга оширилади. Эрта ёшда хорижий тилларни ўргатиш жараёнида болаларга ривожланиш учун энг яхши имкониятларни яратиш мақсадида барча ресурслардан тўла фойдаланилади, бола умумий ривожланишининг эмотсионал, ижодий, ижтимоий, когнитив ва лингвистик ўлчов бирликлари шулар жумласига киради.

Бугунги тезкор ривожланаётган замонда илм-фан, техника ҳам шиддат билан ўсиб бормоқда. Ҳар бир соҳада тараққиёт илгари қадам ташламоқда. Хусусан, илм-фандада ҳам катта ўзгаришлар, сезиларли ютуқларга эришилмоқда. Ҳар бир фанни инновацион педагогик технологиялардан фойдаланиб ўқувчиларга етказиб бериш бугунги кундаги таълимнинг асосий талабларидан бири ҳисобланади. Айниқса, Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти Ислом Абдуғаниевич Каримовнинг 2012-йил 13-декабрдаги ПҚ 1875-сонли қарори қабул қилингандан сўнг мамлакатимизда чет тилларни ўқитишишга, ўғанишга бўлган эътибор янада кучайди. Юртимизда чет тилларни ўқитилишида янгича босқич, янгича давр бошланди. Чет тили дарсларининг ўқитилиши жараёнида илғор педагогик технологияларни, интерфаол, инновацион усувлардан, коммуникатив-ахборот воситаларидан фойдаланиш талаб қилинмоқда. Республикаимизда чет тилининг ўқитилиши, чет тили ўқитувчиларининг билим ва кўнижмаларини баҳолашнинг умумевропа рамкалари тавсияномалари (CEFR)га мос равишда янги усул ва талаблари ишлаб чиқилди. Унга кўра умумтаълим мактаблари ва касб-хунар колледжлари ўқувчилари учун дарсликлар яратилди.

Таълим жараёнида замонавий технологиялардан фойдаланишда ўқувчилар ҳам ахборот-коммуникацион технологияларни яхши билиш ва улардан фойдалана олиши муҳим омил ҳисобланади. Чет тилини замонавий технологиялардан фойдаланиб ўргатиш ва ўрганиш энг самарадор усувлардан биридир. Бу жараёнда, жумладан: -- компютерлардан фойдаланганда ўқувчи чет тилидаги видео роликларни, намойишларни, диалогларни, кино ёки мултфильмларни ҳам кўриши ҳам эшлиши мумкин;

- чет тилидаги радио эшиттиришлар ва телевидениядаги дастурларни эшлиши ва томоша қилиш мумкин;
- анча анъанавий усул ҳисобланадиган магнитафон ва касеталардан фойдаланиш;
- CDплаерлардан фойдаланиш мумкин. Бу техник воситалардан фойдаланиш ўқувчиларнинг чет тилини ўрганишлари жараёнини қизиқарлироқ ва самаралироқ бўлишини таъминлайди. Чет тили дарсларининг ўқитилишида турли ролли, харакатли ўйинлардан фойдаланиш ҳам дарсга, ҳам тил ўрганишга бўлган қизиқиши ортишига са-

баб бўлади.

Хуроса қилиб айтганда, чет тилини ўрганиш жуда муҳим. Чунки ўқувчиларни ҳар томонлама етук қилиб тарбиялашда чет тилининг аҳамияти катта.

Машхур немис олими Й.В.Гёте айтганидек: “Ким чет тилларини билмаса, у ўз тилини ҳам билмайди”. Шу сабабдан нафакат чет тили мутахассислари, балки тилга ихтисослашмаган умумий ўрта таълим мактабларида таҳсил олаётган барча бўлажак кадрлар чет тилларини ўрганиб, уларда эркин фикр алмаша олиш фойялардан саналади. Ҳалқимизда ҳам бир мақол бор: “Тил билган эл билади”. Ҳакиқатдан ҳам, хорижий тилни билган киши кўп томонлама имконият ва устунликларга эга бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- 1.“Чет тилларни ўқитишда инновацион методларнинг ўрни ва уларнинг услубий таҳлили”.Муаллиф: С.Мадаминов
2. “Чет тилини ўқитишда замонавий инновацион технологияларидан фойдаланиш ва унинг самарадорлиги”. Муаллиф: М.Р.Отабоева
- 3.<https://moluch.ru>сайти

**YAPON TILIDAGI INGLIZCHA O'ZLASHMA SO'ZLARNING HOZIRGI HOLATI
VA MUNOZARALI TOMONLARI**

*Mo'minova Xumora Abdukarim qizi
O'zDJTU lingvistika yapon tili II bosqich magistranti
Telefon: +998904609390
mominovaxumora@gmail.com*

Anotatsiya: Vaqt o'tishi bilan xar bir tilda o'zgarish va taraqqiyot tufayli yangi so'zlar paydo bo'ladi yoki o'zlashtiriladi. Shu jumladan yapon tilida ham. Yaponcha ko'rinishdagi o'zlashma so'zlar muammo tug'dirayotgani mavzuni chuqur o'rganishga jalb etdi.

Kalit so'zlar: inglizcha so'zlar, katakana alifbosi, 外来語 (gairaigo)

Meji davridan boshlab, chet tilidan kirgan o'zlashma so'zlar Yaponiyaga ommaviy ravishda oqib kirib, yaponlar qulqlari orqali eshitgan xorijiy so'zlarni shu holatida katakana alifbosida yozib, tilga qabul qilib keldilar. O'zlashtirilayotgan payt o'zlarining his-tuyg'ularini inobatga olgan holda o'ziga xos maxsus katakana hisoblanmish yaponcha ko'rinishdagi inglizcha o'zlashma so'zlarni o'ylab topishdi.

- Bunga qadar Yaponiyada mavjud bo'lмаган narsa va tushunchalarini ifoda etish uchun: クリスマス(kurisumasu)- yangi yil, インターネットネット(inta-netto)- internet
- Chet tilidagi mutaxassislikka oid atamalar uchun: オゾン(ozon)-azon qatlami, ペニシリン(penishirin)- pensilin shu kabi qoidalar mavjud bo'lган.

Shu o'rinda yangi usulda yapon tilidagi ba'zi so'zlarni katakana ko'rinishida boshqacha nomlashga ehtiyoji tug'ilashadi. Buning natijasida ingliz adabiy til faqatgina Yaponiyada tushunishadigan yaponcha ko'rinishdagi inglizcha so'zmi farqlash qiyin bo'lib, xorijliklar bilan muloqot chog'ida to'siq bo'ldi. Shuningdek. ingliz tili o'qitish tizimida tartibsizliklar vujudga keldi.

Umuman olganda yaponcha ko'rinishdagi (inglizcha) o'zlashmalar qanday muammo keltirib chiqarishi mumkin? Yapon tilida mazkur so'z mavjudligiga qaramay, chet tilidan kirib keladi. O'z navbatida bu keksa yoshdagilarga tushunishda muammo tug'diradi. Shuningdek, yaponcha ko'rinishdagi inglizcha o'zlashmalar faqatgina Yaponiyada amal qilib, xorijliklar uchun tushunish qiyin.

Foydalaniman adabiyotlar ro'yxati:

Asosiy adabiyotlar

1. 飛田善史「英米外来語の世界」2005年
2. 石野博司「現代外来語考」2010年
3. Alpatov V.M. "Yaponiya: til va jamiyat" Moskva,2003 y

Qo'shimcha adabiyotlar

4. 窪薙「カタカナ英語の話」2000年
 5. 純男「日本語の意味英語の意味」2006年
- Internet saytlari
6. <http://www.natlib.uz> (O'zbekiston Milliy kutubxonasi)
 7. <http://www.dbpia.co.kr> (K R Fanlar Akademiyasining talabalar uchun maxsus sayti
 8. www.jstage.jst.go.jp

O'ZBEK TILINING RIVOJLANISHI VA O'ZBEK TILI LUG'ATIDAGI SHAKL O'ZGARISHLARI

*Abdurasulova Shahlo Abdulxanovna
Angren shahar 30-umumiy o'rta ta'lif maktabi
II-toifali ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Tel: +99899 928 81 29*

Annatatsiya: Ushbu maqolada o'zbek tilini rivojlanishi va uning rivojiga buyuk hissalarini qo'shgan allomalarimiz, tilimizni yillar davomida sekin astalik bilan o'zgarib kelishi va h.k haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: evolyutsion taraqqiyot, sheriyat, "muhokamatul lug'atayn", lug'at, forscha lug'at.

Bugungi kunda dunyo bo'yicha tillar o'rtasida keskin va murosasiz kurashlar ketayotgani barchamizga sir emas. Bu kurashda mag'lub bo'lgan tillar abadiy yo'qolib ketishga mahkum. Kundan-kunga jahon bo'yicha tillar yo'qolib bormoqda. Bu hodisa birdaniga ro'y bermay asta sekinlikda tilning so'zлari kamayib bu so'zlarning o'rniga o'zlashtirilgan so'zлar va bu so'zning zamonaviy muqobili orqali sodir bo'layapti. Tillarning taraqqiyoti quyidagi yo'sinda rivojiana brogan: Til aloqa vositasi, nutq sifatida, shubhasiz, faqat inson miyasi ning mahsulidir.

Nutq qobiliyati unga inson sivilizatsiyasi asoslarini qurish imkoniyatini yaratdi. Dastlabki inson jamoalari og'zaki nutqni birgalikda harakat qilish, mudofaa, umuman faoliyatning hamma turlarida hamjihatlik k o'rsatish, hamkorlik qilish, buyruqlarni ifodalash maqsadiga qaratganlar va bundan uzoq vaqt samarali foydalanganlar. U paytlardagi inson Tiliining so'z boyliklari ko'p miqdorda bo'lmasa-da, davr o'tishi bilan, ayniqsa, kishilar, jamoalar bir-birining Tilini boyitish imkoniyatlari tufayli u tobora boyib, takomillashib bordi. Chinakam ommaviy nutq yuzaga keltiruvchi har bir kishining nutqiy tajribasi juda qisqa va o'tkinchi bo'lgan, ya'ni vafot etishi bilan uning tajribasi ham o'lgan. Bizning o'zbek tilimiz ham shu bosqichlarning barini bosib o'tishi bilan boyib boradi va bugungi ko'rinishdagi holga keladi. Tilimizning rivojlanishiga va boyishida bizga Arab, fors, qirg'iz tillaridagi so'zlarning qo'shilishi bilan birgalikda hududiy yaqinlik ham muhim o'rinn egallagan.

Tilimizning rivoji va kelajakda boyib borishida o'qituvchi pedagoglar-shoir va yozuvchi, tilshunos olimlar bilan bir o'rinda mehnatlari orqali amalga oshiriladi. Bugungi kunda yoshlarning nutq madaniyatini oshirish va ularning tilimizga hurmat ruhida tarbiyalanishlarining asosiy vositasi shubhasiz kitoblardir. Bu o'rinda kitoblar va adabiyotlar yetarli darajada ekanligi albatta har bir kishini quvontiradi. O'zbek tilin ing rivojlanishida turkey,arabiya va forsiy tillardan tashqari eski lotin, xitoy, xind, mo'g'ul, rus, yevropa tillaridanso'zlar o'zlashtirilgan. Tilimiz tarixiga nazar tashlasak tilimizning rivojlanishiga Alisher Navoiyning roli beqiyosligini ko'rish mumkun. U kishining o'sha davr sheriyatiga o'zbek tilining olib chiqib qo'yganliklari tilimizning rivojiga asos bo'ldi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Tilimiz rivojida qadimgi turkey til oddiy xalq tili hisoblanganligi va bu o'sha paytda oddiy xalqdanyollangan askarlarga buyruq berish qulayligi uchun ommalasha olganligi sababi fe'l o'zaklari tur, yot, yur, ot, chop singari asosan bir bo'g'inli so'zlardan tarkib topganligidadur. Xususan alixonto'ra Sog'uniyning quyidagi esdaliklariga e'tibor beraylik: Men Temur tuzuklarini tarjima qilmadim, balki asl tiliga qaytardim" Bizgacha yetib kelgan temur tuzuklari forsiy tilde bo'lsada ko'plab atamalarning forschalar muqobili topilmay matnda aslicha turkey tilda qolganligi etiborga molik.

Tilimiz rivojlanish bosqichida ko'plab shakl o'zgarishlarga uchragani sababi kundalik muloqotda faol bo'lganligidan deyish mumkun.

Xalq orasida uchrab turadigan quyidagi ibora bunga misol bo'ladi: Gap ko'p, ko'mir oz. bu iborani Erkin Vohidov quyidagicha izohlaydi "O'ylashimcha bu ibora aslida gap ko'p-ku umr oz bo'lgan, ku yuklamasining keying so'zga qo'shib ketishi natijasida ko'mirga aylangan" tilimizda bu kabi ibora maqol va matalar ko'p. Ularni asl holida kelajak avlodga yetkzish va tilimizning rivojiga xissa qo'shish xar birimizning yelkamizdag'i burchdir.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Shavkat Raxmatulayev-O'zbek tilining etimologik lug'ati.
2. O'zbek tili va adabiyoti jurnali.

APPROACHES TO TEACHING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE

*Hamidova Dilsora Ismatilloyevna
Navoiy viloyati Zarafshon shahar
3-maktabning ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon raqami: 93 4349921*

*Ahmedova Husniya Isomiddinovna
Navoiy viloyati Zarafshon shahar
3-maktabning ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotation. This article analyses the innovative and quite interesting methods we have in teaching English language. We may have a number of teaching methods in between traditional and modern language cultures. The findings of the study suggest that teaching with modern approaches can effectively promote communicative language teaching, bring variety into ELT classrooms, motivate pupils to learn a foreign language, benefit the development of the four language skills and vocabulary growth, supplement texts in textbooks, and approach the curriculum topics via a different medium .

Keywords: teaching approaches, merits ,motivation, Authentic materials, negotiating the lesson, process of repetition, vital role, **target language**.

Nowadays the demand of learning English is increasing year by year. A great number of people know English very well all over the world. In some countries English is the second language, and in others it is as a foreign language. And also in Uzbekistan the government pays a great attention to teach English deeply in secondary and high educational system. As well as adult people who work in different jobs want to learn and speak English fluently. We need English for different activity in life: to read foreign Literature, to use Internet, to communicate with foreigners and so on.

Tried, Tested and Trusted Language Teaching Approaches

We'll likely notice that the approaches have some interesting relationships with each other. They overlap, support, complement and even contradict each other.

It's safe to say that no single approach can answer all of every teacher's questions, so it's in your best interest to be open-minded enough to try all of them and begin to see which one works best in which situations.

They all do have their own merits and minuses. It's up to you, the teacher, to use the proper approach to get the job done given your unique classroom and assortment of students.

Grammar-translation Approach. This is the scene: A teacher stands in front of the class, telling her students to turn their textbooks to chapter four, "Verbs and Tenses." She writes on the board the different ways of forming the past tense of verbs. She lists the general rules, and this list is promptly followed by—you've guessed it—the exceptions to the rules, those special cases that make grammar so exciting.

This is the classic way of teaching language. It began as a method to teach Latin and Greek and was generalized to teach any second language. The Grammar-translation Approach uses the students' native language to teach the target language.

The approach has strong structural underpinnings and the emphasis is on the correct use of grammar, regardless of the substance or context. The Grammar-translation Approach is best when the goal is for the students to read/write the target language, as well as appreciate its literature.

Direct Approach .Okay, turn Grammar-translation Approach on its head. What do you get? Right. We have the Direct Approach. It's a response to the Grammar-translation school and, this time, rather than the written form, the emphasis is on the spoken language and the development of oral skills. Grammar isn't taught explicitly but is learned inductively by the students through repeated exposure to the spoken language. Activities like pantomiming, word-picture association, question-answer patterns, dialogues and role playing give the students the chance to figure out the rules for themselves. And good news for your students—there are no grammar drills or analyses of written sentences.

Audiolingual Approach .This approach is also known as "The Army Method." At the height

of the events in World War II, military personnel needed to learn the languages of allies and enemies alike as they swept through the fields of Europe and Asia. The approach, which blossomed in the 50s and 60s, is all about structural patterns. Proponents believe that a language can be reduced to a basic set of sounds. Combine them and you have spoken words. Those words, when phonetically joined, become phrases and later become sentences. Unlike the Reading Approach, the Audiolingual Approach gives higher priority to the spoken form than the written form. Classes are generally held using the target language.

Activities like role playing are dialogues are drilled into students until they get the pronunciations and rhythm right. And because Audiolingualism borrows from the behaviorist school of psychology, languages are taught through a system of reinforcement.

Communicative Approach .What good would it do any of your students if they know all the different ways of conjugating a verb but fail to communicate a coherent message?

Communication is essentially the rationale for language and the Communicative Approach seeks to develop those skills that enable students to meaningfully engage with each other. Interactive activities are the hallmark of this approach. As the teacher, your responsibility is to give the students as much opportunity to give and receive meaningful communication as possible. For example, you can let students introduce themselves, share their hobbies using the target language. Instead of just presenting the language, you're giving them a task that can only be accomplished by using the target language.

The difference between statements shared in a round of show and tell and those found in textbooks is that the former are much more meaningful to your students. They're purposeful and in context—not a list of discordant sentences used to illustrate a rule of grammar. Authentic materials are used every so often.

Community Language Learning .It's called Community Language Learning because the class learns together as one unit. Not listening to the same lecture, but interacting in the target language. The teacher's role is that of a counselor, a guide, an encourager.

In this approach, the students work as a community—learning together and negotiating the lessons. Your role as a teacher is to encourage them to open up, participate in the discussion and contribute to the whole process.

CONCLUSION The languages play a very important role in our lives. They help us express our emotions. They help us explain what we want. They help us to communicate and hence are the prime tools to express who we are. Thus the knowledge of a language and its proper utilization is very important as it defines us. If languages were not there to help us communicate there would be no difference in our communications and the way the animals communicate.

References:

1. D.B.Agzamova. "English Teaching Methodology". Tashkent 2016.
2. Gebhard G. J. Teaching English as a Foreign or Second Language, (2nd Ed)- A Teacher Self-Development and Methodology Guide, 2013. University Of Michigan Press.
3. Brown H. D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy, 2011. NY: Pearson Longman.
4. Brown H.D. "Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents , 1994.
5. 16. <http://newteachers.tes.co.uk>

THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF USING ICT FOR TEACHING AND LEARNING

*Jusipova Altinshash Davurxanovna
Navoiy viloyati Nurota tumani
32-maktabning ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon raqami: 99 758 84 56*

Annotation: Many of the Internet projects require students to communicate with students from different states or countries via electronic mail or mailing lists or other news groups. Furthermore, The Internet should be a part of an integrated teaching system. It should be seen as a tool that supports and enhances learning and not as a means by itself. A poll result conducted by Global Strategy in April 1997 shows that this is the only way that the Internet adds value to the learning process.

Key words. Teaching system, access, communicate, internet, take classes, ICT

Teaching using the Internet does not by itself lead to achieving curriculum objectives, because part from assisting in class preparation, a good knowledge of the Internet allows us to assist our students in their class activities involving the Internet. Besides, Professional Development is a key to updating skills and for career advancement for teachers. Among others, we can use the Internet to join a discussion group, subscribe to a news group, take classes, and keep in touch with professional colleagues.

To successfully use the Internet for teaching, we must know how to access the various services available through the Internet. Moreover, it has been reported that the majority of teachers who use the Internet in teaching are those who believe that the Internet is a new way for doing things. These teachers also use the Internet for shopping, banking, looking for mortgage rates, etc.

1. It is not the computer by itself but how they are used that makes the difference. They emphasize teacher training as a key to effective use of computer technology in the classroom. Every new technology brings with it positive and negative impact. Nobody has taken time to analyze the negative impact of exposing students to the Internet may have on their social development.

As was pointed out previously, the Internet provides students with the tools they need to discover and own knowledge. And give students the hooks and templates they need to fasten information to the long-term memory. There are some advantages of student using ICT for learning :

1. *Motivating Factor.* The Internet can act as a motivating tool for many students. Young people are very captivated with technology. Educators must capitalize on this interest, excitement, and enthusiasm about the Internet for the purpose of enhancing learning. For already enthusiastic learners, the Internet allows you to provide them with additional learning activities not readily available in the classroom.

2. *Fast Communication.* The Internet promotes fast communication across geographical barriers. Your students can join collaborative projects that involve students from different states, countries or continents. This type of learning experience was not possible before the Internet. This is a unique learning experience very essential for each of our students, as the world is becoming one big community.

3. *Cooperative Learning.* The Internet facilitates cooperative learning, encourages dialogue, and creates a more engaging classroom. For example, a LISTSER V for our class will allow your students to get involved in class discussions through e-mails in a way not possible within the four walls of the classroom.

4. *Locating Research Materials.* Apart from communication, research is what takes many people to the Internet. There are many more resources on the Internet than the school library can provide. We can encourage students to take advantage of this wealth of resources on the Internet for their research.

5. *Acquiring Varied Writing Skills.* If students are required to publish their work on the Internet, they have to develop hypertext skills. These skills help students gain experience in non-sequential writings. Moreover, and since the Internet is open to all with access, students

publishing their work on the Internet are forced to be mindful of their language and to write to non-expert audience.

Disadvantages of Using ICT for Education

The use of the Internet for education is not without problems. Therefore, one should expect the problems to be encountered in using the Internet in teaching to be evolving as well. There are some disadvantage of using ICT for teaching and learning :

1. *Plagiarism*. Apart from Web sites that claim to help students write term papers, there are numerous cases of students downloading information from the Net and turning them in for grades. We can minimize this problem by requiring students to cite research sources. There is an online service, Plagiarism.org at <http://www.plagiarism.org/>, which can assist us in minimizing cases of plagiarism in the class. This service claims to prevent plagiarism by determining if a term paper has been copied from the Internet or not.

2. *Student Privacy*. Criminals, marketers, and other persons can easily get information from students when they are online. These could post danger to students' lives or may even lead to litigation against the school. To avoid this problem, students should be educated on the dangers of giving information to people online. Parents and teachers need to supervise students' online activities.

3. *Low Income Groups*. According to the US Department of Education, over 50% of public schools with a high minority enrollment had a lower rate of Internet access than public schools with a low minority enrollment in 1997. The same was true of instructional rooms in those schools. In addition, students from low-income families may not have computers at home or may have computers at home with no access to the Internet. Consequently, students in low-income communities may be disadvantaged. To reduce the effect that social or economic status may have, we should give Internet assignments that students can easily complete while in school. If necessary, schools may need to keep computer labs open for longer and/or odd hours. The use of computers at public libraries should also be encouraged.

4. *Preparation Time*. It takes a lot of preparation time to effectively use the Net for education. In addition to designing Internet based lesson plans, we may have to surf the Internet to download lesson plans and adapt them to support the curriculum objectives or visit sites to select those appropriate for classes. We have no choice but prepare in order to help your students become responsible user of the Internet.

In sum, not all lessons can be incorporated into the Internet. In teaching using the Net, we have to convince that using the Net adds something new, some real value to our teaching. But also, students should be trained to use the available technology efficiently. We should collaborate with other teachers in the school and in the system, because cooperation and mutual understanding is very important especially when the school has few Internet accounts.

The references

1. Ahmad, K., G. Corbett, M. Rogers, and R. Sussex.(1985).*Computers, Language Learning and Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Ebiefung, Aniekan. 2000. Teaching Using the Internet. University of Tennessee at Chattanooga. Retreived on July 02 2009, from:cecasun.utc.edu
3. (1993) *Creating Computer Assisted Learning (CAL) Using Hypertext System: A CAL Tutorial Program for the Learners of English*. Thesis Master of Arts (Unpublished). Sheffield, United Kingdom: Sheffield University.
4. http://www.wiki.answers.com/Q/What_is_ICT
5. [http://www.en.wikipedia.org/wiki/ICT_\(education\)](http://www.en.wikipedia.org/wiki/ICT_(education))
6. <http://www.webopedia.com/TERM/I/ICT.html>
7. http://http://www.tiresias.org/accessible_ict/what.htm

TIL BOR EKAN, MILLAT BARHAYOT

*Narziyeva Surayyo Xayrullayevna
Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar
35-maktabning boshlang'ich sinf o'qitivchisi
Tel: 995527832*

Annotatsiya: Maqlada o'zbek tilining shakllanishining tarixi haqisa so'z yuritiladi, ma'rifatparvar shoir Abdulla Avloniy: "Milliy tilni yo'qotmak-millatning ruhini yo'qatmak" so'zlar bilan davom ettiriladi. Olimlar til yashab qolishi uchun unda kamida bir millon kishi so'zlashishi kerak, deb hisoblashlari haqida yozilib, bunday tillar dunyoda 250 ta ekanligi va quvonchlisi, ular ichida o'zbek tili ham borligi haqida fikrlar bildirilgan. Xalqimizning o'z tiliga, eliga bo'lган cheksiz muhabbat, ijodkorlik qudrati til masalalariga milliylik nuqtai nazari bilan yondashishi haqida yozildi va Hazrati Navoiyning "Tilga ixtiyorsiz-elga e'tiborsiz" degan xikmati necha asr o'tsa ham o'zining ma'no-mohiyatini yo'qotgani misol tariqasida keltiriladi.

Kalit so'zi: Ma'rifatparvar, iqtisodiyot, ziyoli, modda, maqomi, iqbol, Burro, purma'no.

Tilning shakllanishi, vujudga kelishi ming-ming yillik tarixga borib taqaladi, usiz millatni, uning o'tmishini yoki kelajagini tasavvur etib bo'lmaydi. Tilning taqdiri, uning yashashi va rivojlanishi faqat shu tilda gaplashuvchi jamiyatga bog'liqidir. Ma'rifatparvar shoir Abdulla Avloniy: "Milliy tilni yo'qotmak-millatning ruhini yo'qatmak" deb bejiz aytmag'an. Olimlar til yashab qolishi uchun unda kamida bir millon kishi so'zlashishi kerak, deb hisoblashadi. Bunday tillar dunyoda 250 ta ekan. Quvonchlisi, ular ichida o'zbek tili ham bor. Mustaqillikka erishgandan so'ng davlat tili iqtisodiyot sohasida faol ishlatila boshlandi, jiddiy va salmoqli ishlar amalga oshirildi: avvalo, qonunlar o'zbek tilida yaratiladigan, idoraviy hujjatlar ona tilimizda yuritiladigan bo'ldi. Nodir ilmiy, badiy asarlar tarjima qilindi. Gazeta va jurnallar, iqtisodga tegishli darsliklar. O'quv va uslubiy qo'llanmalar, lug'atlar o'zbek tilida chop etildi. Bu yutuqlar davlat tilining jamiyatdagi o'mni va ahamiyati beqiyosligini ko'rsatadi. Har bir fuqaro-talaba va o'qituvchi, ziyoli va ishchi, xizmatchi va olim rasmiy hujjatlarni to'g'ri va xatosizyozishi Qonunning 7-moddasida akssetgan: "Davlattilirasmiyamalqiladigandoiralarda o'zbek adabiy tilining ilmiy qoidalari va normalariga rioya etiladi". Demak, har bir shaxs savodxon bo'lishi bilan birga ilmiy atama va terminallarni ishlatishda qonun moddalariga qat'iy rioya qilishi lozim.

O'zbek tili dunyodagi qadimiyligi va boy tillardan biridir. Uning sofligi, purma'noligi, ta'sirchanligi, go'zalligi, boyligiga o'z hissamizni qo'shishimiz zarur. Xalqimizning o'z tiliga, eliga bo'lган cheksiz muhabbat, ijodkorlik qudrati til masalalariga milliylik nuqtai nazari bilan yondashishda namoyon bo'ladi. Hazrati Navoiyning "Tilga ixtiyorsiz-elga e'tiborsiz" degan xikmati necha asr o'tsa ham o'zining ma'no-mohiyatini yo'qotgani yo'q. Aksincha, tarixiy jarayonlar bu xikmatning naqadar haqqoniyligini isbotlab kelmoqda. Milliyligimizning asosi bo'lган ona tilimizga "Davlat tili" maqomi berilishi mamlakatimiz, yurdoshlarimiz hayotidagi unitilmas tarixiy voqeaga aylandi. Ayni paytda, bu qonun tilimizning ijtimoiy mavqeini yanada mustahkamlash, uni yuksaltirish uchun ham beqiyos imkoniyatlar yaratdi.

Dunyo tillarining faqt ikki yuztasigina davlat tili maqomiga erishgan bo'lib, ular orasida o'zbek tili ham bor. Bu esa, har birimizning qalbimizda faxr-iftixon tuyg'ularini uyg'otib, tilimiz sofligini saqlashda zimmamizga mas'uliyatlar ham yuklaydi. Ona tilimizni asrab-avaylash, uni e'zozlash har birimizning burchimiz hisoblanadi. Binobarin, millatimizning bebafo boyligi, xurligimiz tim-sollaridan biri bo'lган davlat tilini buzib qo'llashga, tilimizdagi iboralar ma'nosini anglatmasdan ishlatishga hech kimning haqqi yo'q. Til millatimiz faxri, jamiyatimiz ko'zgusi hisoblanadi. Ayni chog'da qalbimiz oynasi hamdir. Shunday ekan, ona tilimizga doimo hurmat va e'tiborda bo'lib, uning jamiyatimizdagi mavqe'ini yuksaltirishga har birimiz o'z hissamizni qo'shaylik. Zero, til bor ekan, millat barhayot. Til bor ekan, yurtning istiqboli nurli va charog'on bo'ladi.

NEW METHODOLOGY IN LANGUAGE TEACHING

O‘roqova Bahora Mustafayevna
Navoiy viloyati Nurota tumani
18-umumiy o‘rta ta’lim maktabi
Ingliz tili fani o‘qituvchisi
Telefon raqami: 91 3305854

Annotation. The aim of this article is to grow language teachers' awareness of developing and implementing authentic teaching materials and activities during their lessons and following the appropriate principles and guidelines during their usage.

Key words: communicative, teaching, knowing, to maintain communication, elaborate explanations, pronunciation, competence

A new trend in teaching English. Perhaps the majority of language teachers today, when asked to identify the methodology they employ in their classrooms, mention “communicative” as the methodology of choice. However, when pressed to give a detailed account of what they mean by “communicative,” explanations vary widely. Does communicative language teaching, or CLT, mean teaching conversation, an absence of grammar in a course, or an emphasis on open-ended discussion activities as the main features of a course? What do you understand by communicative language teaching?

New millennium methodology based on communicative language teaching can be understood as a set of principles about the goals of language teaching, how learners learn a language, the kinds of classroom activities that best facilitate learning, and the roles of teachers and learners in the classroom.

The Goals of Language Teaching. Communicative language teaching sets as its goal the teaching of *communicative competence*. What does this term mean? Perhaps we can clarify this term by first comparing it with the concept of *grammatical competence*. Grammatical competence refers to the knowledge we have of a language that accounts for our ability to produce sentences in a language. It refers to knowledge of the building blocks of sentences (e.g., parts of speech, tenses, phrases, clauses, sentence patterns) and how sentences are formed. Grammatical competence is the focus of many grammar practice books, which typically present a rule of grammar on one page, and provide exercises to practice using the rule on the other page. The unit of analysis and practice is typically the sentence. While grammatical competence is an important dimension of language learning, it is clearly not all that is involved in learning a language since one can master the rules of sentence formation in a language and still not be very successful at being able to use the language for meaningful communication. It is the latter capacity which is understood by the term *communicative competence*.

Communicative competence includes the following aspects of language knowledge:

- Knowing how to use language for a range of different purposes and functions
- Knowing how to vary our use of language according to the setting and the participants (e.g., knowing when to use formal and informal speech or when to use language appropriately for written as opposed to spoken communication)
- Knowing how to produce and understand different types of texts (e.g., narratives, reports, interviews, conversations)
- Knowing how to maintain communication despite having limitations in one’s language knowledge (e.g., through using different kinds of communication strategies)

As it is seen from the goals above today’s modern English classes totally vary from those taught long before in many aspects. Traditional teaching methodology is based on the following criteria:

- Classes are taught in the students’ mother tongue, with little active use of the target language.
- Vocabulary is taught in the form of isolated word lists.
- Elaborate explanations of grammar are always provided. Grammar instruction provides the rules for putting words together; instruction often focuses on the form and inflection of words.
- Reading of difficult texts is begun early in the course of study. Little attention is paid to the content of the texts, which are treated as exercises in grammatical analysis.

- Often the only drills are exercises in translating disconnected sentences from the target language into the mother tongue, and vice versa.
- Little or no attention given to pronunciation.

However today's contemporary lessons are more student-centered and organized around student and his/her goals and needs. Non-traditional lessons have various characteristics differentiating from traditional ones:

- Lessons begin with a dialogue using a modern conversational style in the target language.
- Materials first presented orally with actions or pictures.
- The mother is never or almost never used.
- Grammar is taught inductively – rules are generalized from the practice and experience with the target language¹.
- Literary texts are not analyzed grammatically.
- The culture associated with the target language is also taught inductively. Culture is considered an important aspect of learning the language.

Today more and more methodologists present their diverse assumptions about innovative methodology in foreign language teaching. Some of them are listed above:

1. Foreign language learning is facilitated when learners are engaged in interaction and meaningful communication.
2. Effective classroom learning tasks and exercises provide opportunities for students to negotiate meaning, expand their language resources, notice how language is used, and take part in meaningful interpersonal exchange.
3. Meaningful communication results from students processing content that is relevant, purposeful, interesting, and engaging.
4. Communication is a holistic process that often calls upon the use of several language skills or modalities.
5. Language learning is facilitated both by activities that involve inductive or discovery learning of underlying rules of language use and organization, as well as by those involving language analysis and reflection.
6. Language learning is a gradual process that involves creative use of language, and trial and error. Although errors are a normal product of learning, the ultimate goal of learning is to be able to use the new language both accurately and fluently.

References.

1. Auerbach, E. R. (1986). Competency-Based ESL: One Step Forward or Two Steps Back? *TESOL Quarterly*, 20 (3).
2. Beglar, David, and Alan Hunt (2002). Implementing task-based language teaching. In Jack Richards and Willy Renandya (eds). *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. New York:Cambridge University Press.

¹ Krashen, S.D. ,& Terrell, T.D. (1983). *The Natural Approach*. Hayward, CA: The Alemany Press.

Русский язык и литературы - важнейшее условие повышения уровня обучения - рассматриваются вопросы углубленного изучения в методической и педагогической литературе, освещается опыт союзных республик, дается общая характеристика углубленного изучения русского языка и литературы . В начале семидесятых годов в нашей стране получили широкое распространение национальные школы с углубленным изучением русского языка и литературы. Деятельность этих школ стала единственным стимулом развития теории обучения русскому языку и литеатруре.

Список литературы:

1. Методика развития устной речи учащихся на уроках русского языка: Пособие для учителей / Под ред. Т.А. Ладыженской. М., 1980. - С. 179.
2. Методика преподавания русской литературы в национальной школе. / Под ред. М.В.Черкезовой, А.Д.Жижиной. Л.: Просвещение, 1984. - 135 с.
3. Методика преподавания литературы: Учебник для пед. вузов. / Под ред. О.Ю. Богдановой, Маранцмана В.Г. В 2-х ч. 4.2. - М.: Просвещение, ВЛАДОС., 1994. - 288 с.

**CHEТ TILINI O'QUVCHILARGA O'RGAТИSHDA ZAMONAVIY AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI VA INTERFAOL METODLAR O'RNI**

*Xudayberganova Zamira Ro'zimboyevna
Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
50-sonli umumiy o'rta ta'lif mabtabining
Fransuz tili fani o'qituvchisi
zamiraxudayberganova2@gmail.com
Telefon+998-97-360-28-83*

Annotatsiya: Quyida berilgan ushbu maqolada Chet tilini o'quvchilarga o'rnatishda zamonaviy axborot texnologiyalari va interfaol metodlar natijasida o'quvchilarning mantiqiy fikrash salohiyati rivojlanishi, nutqi ravon bo'lishi, bilim va ko'nikma shakllanishi, darslarda faol bo'lishiga undashi haqidagi ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Zamonaviy , klaster, insert, axborot, texnologiya, interfaol, chora tadbirlar, metod, debat.

Chet tillarini o'rganish xozirgi davr talabi, ekan eng asosiy va ijobiy o'zgarishlardan biri bu "O'zbekiston respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov 2012 yil 10-dekabrda Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida PQ-1875 sonli qaroridir. Qarorga ko'ra chet tillarini yanada o'rganishni yanada rivojlantirish bo'yicha ta'lim sohasining barcha yo'nalishlarida beqiyos ko'lamli ishlarni amalga oshirishga kirishildi. 2013 -2014 o'quv yilidan boshlab umumta'lim maktablarida chet tillarini birinchi sinfdan o'yin tarzida mashg'ulotlar og'zaki shaklda o'rnatish yo'lga qo'yildi. Bugungi kunda yoshlarimizning o'zi qiziqsan sohalarida yetuk mutaxassislar bo'lishlari uchun avvalambor chet tilini mukammal bilishlari zarur. Hozirgi kunda talim sohasini zamonaviy texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin bo'lib qolmoqda ayniqsa telefon kompyuter televedinya muhim ro'l o'ynaydi. Xalqimiz og'ir bir sinovni boshdan kechirayotgan bir davrda yoshlarimiz ham bilim olishdan , izlanishdan to'ztashmaydi. Kimgardir televedinya orqali dars mashg'ulotlarini olib borishyapdi. Zamonaviy AKT dan foydalanib o'qitishda o'rganilayotha har bir qoida, har bir so'z o'quvchi hotirasida yaxshiroq saqlanishi isbotlangan. Chet tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalarining eng samarali usullaridan biri mavzuga doir malumotlarni matnli, tasvirli va video ko'rinishida o'quvchilarga yetkazibbera olishdir. O'qituvchi chet tilini o'rnatishda zamonaviy texnologiyalar sohasi bo'yicha o'z ustida ko'proq izlanishi kerak. Chet tilini AKT yordamida o'rgishda o'quvchilarda tilning to'rt yo'nalishida(gapirish, tinglab tushunish, yozish va o'qish)o'z konikmalarini sinovdan o'tkazish imkonini bo'ladi. Hozirgi kunda chet tili o'qituvchilari chet davlatlarning pedagoglarini tajribasiga tayangan holda turli innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqda. O'qituvchi o'quvchini faollika chorlovchi savollar orqali ijodkorlik, izlanuvchanlik, o'xshashlik va farqini topish singari xususiyatlarini rivojlantiruvchi muhitni yaratadi. Interfaol metod va usullarni sanab o'tamiz aqliy hujum, klaster, mustaqil xat, venn diagrammasi, insert, bahs munozara,debat, hamkorlikda izlanish, va boshqalar. Bu metodlar o'quvchida kommunikativ qobiliyatini o'shiga, o'quvchilar orasida hissiy aloqa o'rnatishga , muammoli vaziyatlar yechimiga , guruxda ishslash, o'zgalar fikrini tinglay olish va o'z fikrini mustaqil bayon etishiga o'rnatibgina qolmasda unda o'ziga ishonch bilimga tayana olish, qiziqishlarining yanada chet tiliga va chet davlatlarning odatlari va madaniyatiga bo'lgan hurmatni kuchaytirishiga olib keladi. chet tilini o'qitishda foydalanib kelinayotgan metodlardan "Quvnoq topishmoqlar" o'quvchilarga topishmoqlar va chet tilini o'rnatishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab mantiqiy fikrلaydilar. "Pantomima" bu usul juda murakkab bo'lgan mavzularni tushuntirishda, yozma mashqlarni bajarishda va o'quvchilar charchagan paytda qo'llanilsa bo'ladi. "Hikoya zanjiri" metodi o'quvchilarning og'zaki nutqini oshirishda va xotirasini mustahkamlashda yordam beradi. "Rolli o'yinlar" bu usuldan darsning barcha tiplarida foydalansa bo'ladi."Rasmdagi gaplar" o'yini bu o'yin grammatik formalarni mashq qildirish uchun yaxshi ko'rgazmali vosita hisoblanadi. Qog'ozlarda odamni qandaydir harakat qilayotgan rasm tasvirlanadi o'quvchilar esa shu harakatni chet tilida qanday bo'lishinin topishi kerak bo'ladi. Masalan televizor ko'rmoq- voir la télé . Zamonaviy texnologiyalar interfaol metodlardan foydalanish kamlik qiladi. O'quvchi shaxsining ichki olamini xisobga olish kerak

yani uning shaxsiy fikri bilan qiziqish va undagi qobiliyatlarini payqashi uning so‘z boyligini oshirib borishga ijobiy ta’sir ko‘rsata olish kerak. Hozirgi davr talablaridan kelib chiqqan holda o‘quvchilarni o‘z-o‘zini tarbiyalaydigan o‘zi mustaqil izlana oladigan chuqur bilimlarni egallaydigan hayotda oz o‘rnini topa oladigan darajaga olib chiqish asosiy vaziyatlardan biridir.

O‘zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti I.A.Karimov “Yuksak ma’naviyat -yengilmas kuch” nomli asarida ta’kidlaganidek “Agar O‘zbekistonimizni dunyoga tarannum etmoqchi , uning qadimiy tarixi va yorug‘ kelajagini ulug‘lamoqchi bo‘lsak buyuk yozuvchilarni, buyuk shoirlarni, buyuk ijodkorlarni tarbiyalashimiz kerak”.

Foydalaniman adabiyotlar ro‘yxati.

1. O‘zbekiston respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimov 2012 yil 10-dekabrda Chet tillarini o‘rganish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to‘g‘risida PQ-1875 sonli qarori.
2. Yuksak manaviyat- yengilmas kuch. 87-88 bet.

РЕФОРМЫ И НОВШЕСТВА В СИСТЕМЕ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

*Бозорова Ойжамол Бахтиёровна
Учительница русского языка
школы № 2 города Зарафшан
Телефон: 97 795 55 83*

*Негбоева Орзигуль Шухратовна
Учительница русского языка
школы № 2 города Зарафшан
Телефон: 90 620 00 69*

Аннотация: Приоритет воспитания подрастающего поколения в нашей стране находит отражение в реформах, направленных на создание для них больше возможностей. Особое внимание уделяется непрерывному образованию и профессиональному развитию.

Ключевые слова: система образования, образование, наука, права человека, образование.

Как сказал Первый президент нашей страны, «Образование, безусловно, лежит в основе общечеловеческих ценностей. Когда преобладают человеческие идеи, созревает политическое сознание, проявляется здоровое отношение к окружающей среде». Другими словами, общество, в котором существуют такие люди, можно назвать гражданским обществом только в том случае, если преобладают универсальные ценности».

Основная цель и движущая сила реформ в республике - создание условий и эффективных механизмов для реализации интересов личности, ее всестороннего развития и благо-получия. Важным условием развития Узбекистана является формирование совершенной системы обучения, основанной на богатом интеллектуальном наследии народа и общечеловеческих ценностях, достижениях современной культуры, экономики, науки, техники и технологий.

С первых лет независимости особое внимание уделялось радикальной реформе системы образования в нашей стране. Проводится большая работа по раскрытию духа, интеллектуального потенциала, по воспитанию в сердцах подрастающего поколения чувства преданности Родине.

Их независимость будет постепенно укрепляться за счет разработки программы коренного совершенствования системы высшего образования на 2017-2021 годы, дальнейшей модернизации учебных программ, расширения полномочий вузов в поиске дополнительных источников платных услуг и финансирования. Данный этап уже разработан. Образовательная деятельность включает в себя: а) получение информации о характеристиках вселенной, необходимой для успешной организации определенного типа опыта и практической деятельности (продуктом этого процесса являются знания); б) овладение методами и инструментами, которые приводят к этой деятельности (продукт этих процессов состоит из навыков); в) овладение методами использования предоставленной информации для выбора и управления правильным путем и методом в соответствии с намеченной целью и условиями данной задачи (продуктом этого процесса является навык).

Все мы знаем, что решение о национальной независимости нашей республики было принято в очень сложном историческом и социально-политическом контексте. В этом процессе переход от единой государственной монополии к многоотраслевой форме собственности, а также построение демократического государства, основанного на верховенстве закона и формировании свободного гражданского общества, подготовка кадров с собственными идеями и мировоззрением были современным требованием. Поэтому одной из важнейших задач в этом процессе было радикальное реформирование системы образования и укрепление сотрудничества с развитыми странами в сфере образования. Вот почему наше государство уделяет образованию особое внимание.

Использованная литература:

1. Каримов И.А. “Высокая духовность - непобедимая сила”. Т.: Маънавият, 2008.
2. Интернет.Google.uz

ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Арзикулова Фазилат Эшпулатовна,
учитель русского языка и литературы
Навоинская область город Зарафшан школа N12

Аннотация: В данной статье освещено об использовании инновационных педагогических технологий в изучении русской литературы.

Ключевые слова: русский язык, русская литература, инновация, образования, воспитания.

Одной из важных задач, стоящих перед школой сегодня, является задача обеспечения качественного образования, т.е. соответствия уровня полученных знаний требованиям общества (социализации выпускников), государства (государственный образовательный стандарт), потребителя образовательных услуг (содержание образования), соответствия условий получения образования государственным нормам и стандартам, требованиям потребителя. А для этого необходимо изменить организацию учебного процесса.

Ученик из пассивного слушателя должен превратиться в активного участника образовательного процесса. Дидактическим стержнем урока должна являться деятельность учащихся по наблюдению, сравнению, классификации, выявлению закономерностей. Иными словами, действия с учебным материалом должны носить деятельностный, практико-ориентированный характер, захватывающий личность.

Важная роль в этом отводится технологии проблемного обучения, способной развивать творческие и интеллектуальные умения школьников, повышать учебную мотивацию и качество знаний в целом. Цель проблемного типа обучения не только усвоение результатов научного познания, системы знаний, но и самого пути процесса получения этих результатов, формирования познавательной деятельности ученика и развития его творческих способностей школьников через решение проблемных задач, создание проблемно-творческой ситуации на уроках русского языка и литературы.

В урочной системе технологию проблемного обучения я использую на уроках изучения нового материала, уроках-практикумах, уроках-обобщениях, уроках-исследованиях, уроках-размышлениях, на уроках повторения изученного при подготовке к выпускным экзаменам, в процессе индивидуальной работы с учащимися; во внеурочной деятельности - на факультативных занятиях по коррекции знаний, практикумах, в исследовательских работах учащихся, при подготовке к олимпиадам и конкурсам. Создание проблемных ситуаций позволяет выявлять и совершенствовать способности учащихся, развивать познавательную активность, мыслительные навыки, формируют интерес к ведению исследовательской работы.

Реализуя проблемное обучение на уроке, стараюсь не давать информацию в готовом виде, а выстраивая занятие так, чтобы дети сами открывали новые знания. Чтобы решение проблемы на уроке шло результативнее, использую поэтапное изучение материала наряду с методами и приемами: постановка проблемы (цели); создание мотива к обучению (слово, наглядность); принятие цели и определение учебной задачи (анализ уже имеющихся знаний, выбор технологии, раздаточный материал); усвоение знаний (закрепление); проект (письменный отчет).

Проблемное преподавание литературы сегодня – это необходимость, ибо оно направлено на творческое усвоение знаний, приемов анализа произведений и приемов художественного отражения действительности, на формирование основных понятий этики, морали, социальных понятий, содержащихся в курсе литературы, на воспитание личности.

Изучая какое-либо художественное произведение, стремлюсь связать его с современностью, обсуждаю на уроках не только вопросы, раскрывающие основную идею данного произведения, но и вопросы, волнующие каким-то образом моих учеников. Поэтому серьезно отношусь к урокам внеклассного чтения, которые помогают детям сориентироваться в огромном книжном море, развить вкус к умному, серьезному чтению.

Литература:

1. Беспалко В.П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Педагогика, 1989.
2. Голиш Л.В. Технологии обучения на лексиях и семинарах: Учебное пособие //Под общ. ред. акад. С.С. Гулямова. - Т.: ТГЕУ, 2005.

USTOZ –MA'RIFAT BOG‘BONI

*Boynazarova Matluba Olmosovna.
Qashqadaryo viloyati Qarshi tuman
26-umumiy o‘rta ta’lim maktabining
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi
Tel: +998972932774*

Annotasiya: Maqola ustozlarga bo‘lgan hurman va e’zoz haqidagi so‘zlar bilan boshlanib, o‘qituvchiga berilgan ta’rif bilan davom ettiriladi. O‘qituvchining o‘quvchilarni “Komil inson” qilib tarbiyalashdagi mehnatlarini yurtboshimiz va xalqimiz tomonidan e’zozlanayotganligi Hazrat Mir Alisher Navoiy tabiri bilan ta’riflab o‘tilgan .

Kalit so‘zi: Komil inson , ranj , ganj , to‘kis, Avesto, pog‘ona, soha, ostona,

Azal-azaldan ma’rifatga intilish, ustozlarga hurmat xalqimizning qon-qoniga singan. Dunyodagi qadimiy qo‘lyozmalardan biri, bundan o‘ttiz asr muqaddam qutlug‘ zaminimizda yaralgan “Avesto” kitobida shunday bitiklar bor: “Tarbiya hayotning eng muhim tirkagi bo‘lib hisoblanishi lozim. Har bir yoshni shunday tarbiyalash zarurki, u avvalo yaxshi o‘qishni va so‘ngra yozishni o‘rganish bilan eng yuksak pog‘onaga ko‘tarilsin”.

Xalqimizning “Ustoz-otangdek ulug‘ degan purma’no hikmati o‘sha qadim zamonlarda paydo bo‘lgan bo‘lsa, bejiz emas. Yunon tarixchilarining yozishicha Iskandar Zulqarnaydan nega otasidan ham ustozini ko‘proq qadrlashini sababini so‘rashganda “Otam mening jismimni tarbiyalab, osmondan yerga olib tushdi, ustozim esa meni ruhimni tarbiya qilib, yerdan osmon qadar yuksaltirdi” deb javob bergen ekan. Albatta, Ustoz – bu so‘z zamirida olam-olam ma’no yotibdi. Har bir insonni komillikka yetaklaydigan ana shu ustozlarga hamisha hurmat va ehtirom ko‘rsatish yosh avlodning burchidir. O‘z kasbiga fidoiy bu soha egalarini yosh avlodga ta’lim-tarbiya berishda o‘z bilim va ko‘nikmalarini yuksak darajada namoyon etadilar. Ustozlar hamisha shogirdlarini insoniylik fazilatlari bilan tarbiyalab, ta’lim sohasida o‘zlarining barcha bilimlarini berib boradilar.

Ana shunday fidoiy kasb egalariga e’zoz va ehtirom ko‘rsatish, ularni ardoqlash insoniylik burchimizdir. Maktab ostonasiga ilk qadam qo‘yan yosh avlodga maktab atalmish muqaddas dargohni qadrlashni, vatanni sevishni, ota-onani hurmat qilishni, keksalarni e’zozlashni, yaxshilik va yomonlik tushunchalarini shakllantirib ularga o‘qish va yozishni, fanlar dunyosini tanishtirishni o‘z oldilariga maqsad qilib olgan bu mehri ummondanda cheksiz insonlar “Ustoz” deb atalmish ulug‘ so‘zga musharrafduilar.

O‘qituvchilik kasbini egallash uchun puxta bilimga ega bo‘lish barobarida, yuksak ma’naviyat, borini o‘zgalarga bera olishdek saxiylik, insonlar qalbini zabit eta oladigan samimiyat talab etiladi. Ana shunday xislatlar aziz ustozlar sizda mujassam. Men o‘qituvchini davr vijdoni, zamon jarchisi deb bilaman. Chunki, har qanday iste’dodli o‘qituvchining mehnati yetuk olim va talantli ijodkor ishi bilan teppa-teng turadi. Shu bois o‘qituvchi o‘z xalqi va millatining ma’naviy, iqtisodiy va ijtimoiy dunyosi uchun har jihatdan javobgardir. Qalbida, qonida javobgarlik hissini tuymagan o‘qituvchi shaxs darajasiga ko‘tarila olmaydi, iste’doddan mahrum bo‘ladi. Ammo bu hisni tuygan o‘qituvchi “Komil inson” hisoblanadi, u tarbiyalagan o‘quvchilar esa buyuk alloma, olim va fuzalo kishilar bo‘lib yetishadi. Ular shu kasblari orqali el orasida hamisha hurmat ehtirom topadilar. Dunyo yaralibdiki ustozlar ilm nurlarini kelajak avlodga sochmoqdalar. Bugun shunday bir tahlikali vaziyatda yurtboshimiz ana shu buyuk kasb egalariga o‘z ehtiromi ila, ishonch bildirmoqda. O‘z kasbiga sodiq ustozlarimiz zamonaviy ziyo maskanlarida yurtimiz farzandlariga tolmasdan bilim berib kelmoqda. Bunday ziyo maskanlarida, qadri buyuk insonlardan ta’lim olgan har bir yosh avlod kelajakda iyomon-e’tiqodi butun, ma’naviyati yuksak, yurtiga sadoqatli, katta- kichikka hurmatli, o‘z kasbiga fidoiy insonlar bo‘lib yetishadi.

*Hazrat Mir Alisher Navoiy aytganidek:
“Kim senga bir harf o‘rgatmish ranj ila,
Aylamat bo‘lmas ado oning haqin yuz ganj ila”*

Aziz ustozlar sizning kasbingiz yo‘lida chekayotgan mashaqqatlaringiz cheksiz. Siz buyuk iste’dod egasisiz. Siz yetuk olim, talantli ijodkor, millat suyanchig‘i, dunyoning tamal toshi, o‘quvchini mehribon, jonkuyar ota-onasi, mukammal shaxs, bag‘ri quyoshdanda issiq, ummondanda cheksiz, yurt ravnaqi uchun xizmatingiz yuksak, qalbi daryo insonlarsiz, davr vijdoni, zamon jarchisisiz.

Kasbingiz sizni faxr va iftixor sari boshlaydi, siz esa shu kasbingiz orqali yosh avlodni ilm cho‘qqlari sari yetaklaysiz. “U kishi mening ustozim” degan so‘zdan yuraklaringiz larzaga keladi, beixtiyor ko‘zingizga yosh aylanadi. Shunda kasbingiz qanchalik ulug‘ligini tushunib yetasiz. Siz o‘z mehnatingiz va g‘ayratingiz ila oilangizda, elingizda aziz va mukarram shaxssiz. Siz ma’rifat bog‘bonlari farovon turmush, sog‘lom hayot, obro‘-e’tibor, gozallik va nafosat, shirin so‘z, tunganmas baxt, qadr va iftixorga loyiqsiz.

Aziz ustozlar – bizdek shogirdlar sizlarga boshimiz yerga tekkuncha ta’zimdamiz. Barchangizni 1-oktabr “O‘qituvchilar va murabbiylar kuni” bilan chin yurakdan muborakbod etaman. Umringiz uzoq, hayotingiz to‘kis, qadringiz baland, baxtingiz abadiy bo‘lsin aziz “Ustozlar”.

Ruhim sizla yetdi yuksakka
O‘xshaysiz egilmas azim terakka
Sizdek jonkuyarlar xalqqa kerakda
Otamsiz, onamsiz aziz ustozlar
Andoza olamiz har so‘zingizdan
Sabrga tenglashgan har izingizdan
Mehr yashnab turar shu ko‘zingizdan
suyanchim, sevinchim aziz ustozlar

Muazzam tog‘dursiz, yashnagan bir bog‘
Shiddatli shamolsiz, sokin esgan yel
Yoshliksz, g‘urursiz balki keksalik
Ishonchim, tayanchim aziz ustozlar
Shirin hayollarda yashaysiz hamon
Sizni eslamoqlik emasdur yomon
Talpinar yuragim hamon siz tomon
Mehribon, mo‘tabar aziz ustozlar!!!

TIL – MA’NAVIY BOYLIK

*Boynazarova Matluba Olmosovna.
Qashqadaryo viloyati Qarshi tuman
26-umumiy o‘rtta ta’lim maktabining
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi
Tel: +998972932774*

Annotasiya: Maqolada ona tilimizga davlat tili maqomi berilganligi haqida va buni natijasida nimalarga erishilganligi haqisa so‘z boradi. Maqolada buyuk ma’rifatparvar bobomiz Mir Alisher Navoiyning so‘zi bilan til millat ko‘zgusi, g‘ururi, tafakkur manbai ekanligi ta’riflanadi. Maqola Chingiz Aytmatovning til haqida aytgan so‘zlar bilab davom ettiriladi.

Kalit so‘zi: Asl til, mansha’i, mo‘tabar, Ma’rifatparvar, urf, imlo, o‘git, meros.

Ona vatan – shu ikki so‘z bilan birga yana bir qadrli so‘z mavjud. Bu-onas tilimizdir. Har bir millatning, xalqning kechasi, buguni va kelajagi, uning mavjud ekanligini birgina omili - ona tilimizdir. Tilimiz Hazrat Mir Alisher Navoiy bobomiz aytganidek “Asl tillarning mansha’i” dir. Biz, ya’ni bugungi avlod dunyodagi asl tillarning kelib chiqishiga asos bo‘lgan eng qadimiyl millatlardanmiz. Shuning uchun ham til millatning, xalqning ulkan va ulug‘ boyligi, abadiy bebafo, qadrli mulkidir.

Inson eng birinchi bo‘lib o‘z onasini taniydi va ilk so‘zlarini onasi tomonidan o‘rganadi. Shuning uchun ham Ona tili deb aytildi, chunki go‘dak ilk bor eshitgan allasini, mehrli erkalashlarini onasidan eshitadi. Mo‘tabar ona esa o‘z ona tilida so‘zlaydi. Til – millatning ma’naviy boyligidir. Muomala vositasi bo‘lmish til xalqning madaniyatini, urf odatlarini, tarixini, turmush hayotini, qiyofasini ko‘rsatuvchi oynadir. Ma’rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ham “Har bir millatning dunyoda borlig‘ini ko‘rsaturg‘on oynayi hayoti til va adabiyotidir. Milliy tilni yo‘qotmak millat ruhini yo‘qotmakdir” deb bejizga aytmagan. Biz ona tili va adabiyot fani o‘qituvchilarining asosiy vazifasi va maqsadi Ona tilimizning qadr-qimmati, imkoniyatlari bilan birga so‘zning nozikliklarini anglashni, so‘zlarni bog‘lab gap tuzishni, imlo qoidalarini, ravon va to‘g‘ri so‘zlashni, o‘zgalar fikrini to‘g‘ri anglashni, og‘zaki va yozma nutqni shakllantirib matn tuzishni, tugallanmagan fikrni davomini tiklashni, matnlardagi mantiqiy xatolarni topishni va ularni tuzatishni hamda ijodiy faoliyat va tafakkurni rivojlantirishni o‘quvchilar bilan ishlash mobaynida dars jarayonlarida shakllantirmog‘imiz lozim. Zamonaviy pedagog ta’limni umumiyl muhim maqsad deb bilib mustaqil fikrlay oladigan, yuksak ma’naviyatli, shirinso‘z, muomala madaniyatiga ega komil insonlarni tarbiyalashda buyuk allomalarimiz Mahmud Qoshg‘ariy, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy, Zaxiriddin Muhammad Bobur, Abdulla Avloniy va boshqa siymolarimiz o‘git va so‘zlariga, qoldirgan meroslariga binoan izlanish olib borgan holda o‘rganib yosh avlodga ham shu yo‘sinda ta’lim–tarbiya bersak yurtning kelajagi bundanda buyuk bo‘ladi. Biz ustozlarni Vatan oldidagi burchimiz ham shudir.

Chingiz Aytmatov ta’kidlaganidek: “Ona tili ! U haqida nihoyatda ko‘p gapirilgan, lekin uning sirli mo‘jizasini tasvirlab bo‘lmaydi. Bolalikda shuurga singdirilgan ona tiligina insonda milliy g‘uruning ilk kurtaklarini uyg‘otishi mumkin. Siz va biz har yili 21- oktabrni O‘zbek tiliga Davlat tili maqomi berilgan kun sifatida yurtimiz bo‘ylab keng tarzda nishonlaymiz. Chunki yurtimizda ona tilimizni yanada takomillashtirish va rivojlantirish, millat ruhini oshirish barchamizning burchimizdir. Kelajak nasllarga qoldiradigan eng katta merosimiz shu Ona tilimizdir. Uni ajoddolarimiz qadrlaganidek qadrlashimiz, boyishiga o‘z hissamizni qo‘shishimiz kerak. Men o‘zbekman degan har bir inson ona tili uchun qayg‘urmog‘i lozim. O‘zbekiston xalq shoiri Erkin Vohidov aytganidek : “Dunyo tilshunoslari e’tirof etgan,soddalikda buyuk,boylikda ummon tilimiz bor. Uning ijodkori donishmand xalqimiz elning ming yillar davomida yetishtirgan ulug‘ olimlari, shoirlari, zakiy farzandlari. Bu ulkan boylik bizniki, qonuniy meros egasi biz bo‘lamiz. Biz millionerlarmiz”.

Keling shunday ekan siz va biz shu ulkan boyligimiz, ona tilimizni asrab-avaylaylik, qadr-qimmatini oshiraylik, butun dunyoga tarannum etaylik.

Aziz yurtdoshlar barchamizga yaqinlashib kelayotgan 21-oktabr Til bayrami muborak bo‘lsin.

FACTORS INFLUENCING YOUNG CHILDREN'S LEARNING OF ENGLISH

Dilbar Boboyeva
English teacher of the 4th school
of Yangiyer city, Syrdarya region
tel:994712813

Annotation: The article will help the child to learn the native language in the process of birth and growth, the gods he heard from his mother, songs, books he read, it is written that some children speak the language late, that it is difficult for such children to learn English when they come to school, and that it is difficult for them to learn other subjects. Experience of teaching English to such students will be shared.

Keyword: God, song, the language is sweet, pronunciation, thought.

When a person is born, he listens to his mother, hears the goddess who tells him, he hears his dog, he grows up hearing the tales that his mother reads, and he speaks to the child with his tongue, but many children find it difficult to speak the language and the language becomes sweet. It is difficult for such children to join the children when they come to school, especially when they are in English classes.

Young children are natural language acquirers; they are self-motivated to pick up language without conscious learning, unlike adolescents and adults. They have the ability to imitate pronunciation and work out the rules for themselves. Any idea that learning to talk in English is difficult does not occur to them unless it's suggested by adults, who themselves probably learned English academically at a later age through grammar-based text books.

The advantages of beginning early

Young children are still using their individual, innate language-learning strategies to acquire their home language and soon find they can also use these strategies to pick up English.

Young children have time to learn through play-like activities. They pick up language by taking part in an activity shared with an adult. They firstly make sense of the activity and then get meaning from the adult's shared language.

Young children have more time to fit English into the daily programme. School programmes tend to be informal and children's minds are not yet cluttered with facts to be stored and tested. They may have little or no homework and are less stressed by having to achieve set standards.

Children who have the opportunity to pick up a second language while they are still young appear to use the same innate language-learning strategies throughout life when learning other languages. Picking up third, fourth, or even more languages is easier than picking up a second.

Young children who acquire language rather than consciously learn it, as older children and adults have to, are more likely to have better pronunciation and feel for the language and culture. When monolingual children reach puberty and become more self-conscious, their ability to pick up language diminishes and they feel they have to consciously study English through grammar-based programmes. The age at which this change occurs depends greatly on the individual child's developmental levels as well as the expectations of their society.

Stages in picking up English Spoken language comes naturally before reading and writing.
Silent period

When babies learn their home language, there is a 'silent period', when they look and listen and communicate through facial expression or gestures before they begin to speak. When young children learn English, there may be a similar 'silent period' when communication and understanding may take place before they actually speak any English words.

During this time parents should not force children to take part in spoken dialogue by making them repeat words. Spoken dialogues should be one-sided, the adult's talk providing useful opportunities for the child to pick up language. Where the adult uses parentese (an adjusted form of speech) to facilitate learning, the child may use many of the same strategies they used in learning their home language. Beginning to talk After some time, depending on the frequency of English sessions, each child (girls often more quickly than boys) begins to say single words ('cat', 'house') or ready-made short phrases ('What's that?', 'It's my book', 'I can't', 'That's a car', 'Time to go home') in dialogues or as unexpected statements. The child has memorised

them, imitating the pronunciation exactly without realising that some may consist of more than one word. This stage continues for some time as they child picks up more language using it as a short cut to dialogue before they are ready to create their own phrases. Building up English language Gradually children build up phrases consisting of a single memorised word to which they add words from their vocabulary ('a dog', 'a brown dog', 'a brown and black dog') or a single memorised language to which they add their own input ('That's my chair', 'Time to play'). Depending on the frequency of exposure to English and the quality of experience, children gradually begin to create whole sentences.

Understanding is always greater than speaking and young children's ability to comprehend should not be underestimated, as they are used to understanding their home language from a variety of context clues. Though they may not understand everything they hear in their home language, children grasp the gist – that is they understand a few important words and decipher the rest using different clues to interpret the meaning. With encouragement they soon transfer their 'gist' understanding skills to interpret meaning in English. Frustration

After the initial novelty of English sessions, some young children become frustrated by their inability to express their thoughts in English. Others want to speak quickly in English as they can in their home language. Frustration can often be overcome by providing children with 'performance' pieces like 'I can count to 12 in English' or very simple rhymes, which consist of ready-made phrases. Language-learning environments Young children find it more difficult to pick up English if they are not provided with the right type of experiences, accompanied by adult support using 'parentese' techniques. Young children need to feel secure and know that there is some obvious reason for using English. Activities need to be linked to some interesting everyday activities about which they already know, eg sharing an English picture book.

TIL –MILLAT KO‘ZGUSI

*G‘oziyeva Marhabo Xadiyevna
Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar
24 –məktəbning II- toifali ona tili fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Maqola o‘zbek tiliga ta’rif berish bilan boshlanadi va qachon qabul qilinganligi haqida ma’lumot beriladi. Til xalqning yagona bir millat sifatida milliyigini, o‘zligini, madaniyatini ko‘rsatuvchi ko‘zgusi ekanligi haqida so‘z boradi.

Viloyatdagi barcha ta’lim muassasalarida o‘zbek tiliga davlat tili maqomi berilgan kun til bayrami sifatida keng nishonlanishi an’ana bo‘lib qolganligi va bugungi pandemiya sababli tadbirlar ZOOM dasturi asosida olib borilayotganligi haqida yoziladi.

Kalit so‘zi: suverinitet, davlatchilik, mavqeyi, e’tirof, metodist, zoom, odob boshi

Til – milliy davlatchiliga ega bo‘lgan har bir xalq suverinitetining muhim belgisi, millat ma’naviyatining ajralmas tarkibiy qismidir. Mamlakatimiz Konstitutsiyasining 4-moddasida qayd etilganidek, O‘zbekiston Respublikasining davlat tili o‘zbek tilidir.

1989 yil 21 oktabr kuni O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni qabul qilindi. Ushbu hujjat ona tilimizning qadrini mustahkamlash, faxr-iftixorimiz, g‘ururimiz timsoli bo‘lgan o‘zbek tilining mavqeyini yuksaltirishda muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Qashqadaryo viloyatida ham bu borada keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilishi ko‘zda tutilmoqda.

Til xalqning yagona bir millat sifatida milliyigini, o‘zligini, madaniyatini ko‘rsatuvchi ko‘zgudir. Millatning borligi va birligining bosh belgisi til hisoblanadi. Shuning uchun ham biz o‘zbek tilini ona tili sifatida ulug‘laymiz, e’tirof etamiz. “O‘zbek tili O‘zbekiston Respublikasining gerbi, bayrog‘i, madhiyasi bilan bir qatorda turuvchi, qonun bilan himoyalanuvchi muqaddas timsollardan birdir”.

Viloyatimizning barcha ta’lim muassasalarida o‘zbek tiliga davlat tili maqomi berilgan kun til bayrami sifatida xar yili keng nishonlandi. Jumladan,

Qarshi shahar xalq ta’limi bo‘limiga qarashli 24 –umumiyligi o‘rtalagi maktabida har yili “Til - dillarni birlashtiruvchi kuch” mavzusida shahar miqyosida tadbir o‘tkazilib borilgan. Unda barcha shahardagi maktablarning ona tili va adabiyot fani metodisti va ona tili va adabiyot fani o‘qituvchilar faol ishtirot etib kelganlar. O‘qituvchilar bu yo‘l bilan o‘quvchilarga ona tiliga bo‘lgan muhabbatini oshirishga o‘z hissalarini qo‘sghanlar desak bo‘ladi.

Shu kunlarda ham bunday tadbirlar maktablar kesimida Qarshi shahar xalq ta’lim bo‘limi metodisti tomonidan onlayn ZOOM dasturi asosida “O‘zbek tilining dolzarb masalalariga” bag‘ishlangan an’anaviy konferensiylar tashkil etilmoqda. Undabarcha Qarshi shahridagi umumta’lim maktablar ona tili fani o‘qituvchilari o‘zlarining “Tilga e’tibor – elga e’tibor”, “Ona tili – davlat tili”, “Odob boshi – til” kabi mavzularda maqolalari bilan qatnashadilar.

Bunday tadbirlar fan o‘qituvchilarni o‘quvchilarga milliy g‘oya targ‘ibotida, ona tiliga muhabbat tarbiyasini singdirishlariga muhim o‘rin tutadi. Inson qalbiga barcha ezgu fazilatlar til vositasida singdirilar ekan, demak ona tiliga e’tibor faqat til bayrami kunlaridagina emas, har kuni, har daqiqada davom etishi kerak. Shundagina o‘zbek tili kundalik hayotda ham, adabiy hayotda ham doim yuksalishda va rivojlanishda bo‘ladi

Til – millat ko‘zgusi, ma’naviyat sarchashmasidir. Shu bois ona tilimizni hurmat qilish, uning boy imkoniyatlарини о‘рганиш барчамизнинг асосиylарни бурчимиз bo‘lishi lozim.

CHEZ TILI O'QITISHDA TEXNIK VOSITALARDAN FOYDALANISHNING O'RNI VA ROLI.

*Hamroyeva Nargiza Norqulovna
Navoiy viloyati Nurota tumani
18-umumiyy o'rta ta'lim maktabi
Ingliz tili fani o'qituvchisi
Telyfon raqami: 97 322 79 05*

Annotatsiya: Bugungi kunda har bir soha rivojida zamonaviy texnik vositalarning o'rni beqiyosdir . Ayniqsa 2020 yilning "Ilm –ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili" deb nomlanishi ,har bir soha vakilini texnik vositalarga bog'lab quydi desak mubolaga bo'lmaydi .Ayniqsa ta'lim sohasida keskin burilishlar bunga yaqqol misol bo'la oladi.

Kalit so'zlar :kompyuter , multimedia , elektron darsliklar, o'quv qo'llanmalar

Yurtimizning milliy taraqqiyotida har tomonlama barkamol va yetuk shaxsni voyaga yetkazish bugungi kundagi asosiy masalalardan biridir . "Axborot texnologiyalari asri" deb atalgan XXI asr, yangi ming yillikda axborot- kommunikatsiya texnalogiyalari hayotimizning barcha jahbalariga jadal kirib kelmoqda. Ta'lim sohasi ham bu jarayondan chetda qolmadı,desak mubolag'a bo'lmas. O'qitishning zamonaviy interaktiv vositalari, multimediyaviy ta'lim mahsulotlari va multimedya ilovalarining chet tillarini o'qitishda qo'llanilishi o'zining samarasini bermoqda . Ular til o'rganuvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirishda asosiy vositalar qatoridan o'rın olmoqda. Chet tillarni o'qitishda va o'rganishda masofaviy ta'lim shakllaridan foydalanish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bu borada ,avval "Multimedia"ning o'zi nima degan savolga javob berib o'tmoqchimiz. Multimedia–interaktiv tizimli, ovoz bilan bir qatorda, animatsion kompyuter grafikasi, video, statik tasvirlar va matn namoyishi hisoblanadi. . Ilgari darslarda slayd va magnitafon tasmalaridan foydalanilsa bu dars multimedialik hisoblangan bo'lsa, xozirgi kunda bu dars multimedialik hisoblanishi uchun unga maxsus kompyuter dastur, proektor, video va boshqa interaktiv vositalardan foydalanishni o'z ichiga olish kerak bo'ladi. Multimedia talim oluvchilar uchun eng samarali usullardan hisoblanadi. U ta'lim jarayonini boyitib uning samaradorligini oshiradi, til o'rganuvchilarning faoliyatini oshiradi, yangi ma'lumot olishni bir necha bor tezlashtradi. Hozirgi kunga kelib, o'qituvchi dars jarayonini bu vositasiz tasavvur qilolmaydi. Dars shakli ham bu texnologiya ta'sirida o'zgarib ketadi. Ilgari dars jarayonida o'qituvchi faol rolni o'ynagan bo'lsa, hozirgi kunda o'quvchi o'qituvchi bilan bir qatorda hatto bazi holatlarda o'qituvchi passiv rolni o'ynovchi shaxs bo'lib hisoblanmoqda. O'qituvchi faqat bilim beruvchi bo'lib hisoblangan bo'lsa, hozirda u yo'l ko'rsatuvchi, yo'nalish beruvchi kishi sifatida faolyat yurutmoqda xolos. Multimedia darsining asosiy vazifalariga barcha o'quvchilarni dars jarayoniga jalb qilish, ularning tilga bo'lgan qiziqishini oshirish, berilgan yangi darsni o'quvchilarga turli xil vositalar orqali chuqur singdirish va ularda tilga bo'lgan ko'nikmalarini shakllantrish sanaladi

Chet tilini o'rgatish bo'yicha qabul qilgan qarorlarda "Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan, o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarini tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning negizida, ularning jahon taraqqiyoti yutuqlari hamda dunyo axboroti resurslaridan keng ko'lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish ishlari va buning uchun bir qator muhim vazifalarni amalga oshirish ko'rsatilgan.

Chet tilini o'qitishda texnika vositalaridan foydalanishdan asosiy maqsad:

- Ko'rgazmaliylikni kuchaytrish;
- Muammoli ta'limni amalga oshirish;
- O'quvchilarni turli kishilar nutqini eshitishga va tushunishga o'rgatish;
- Og'zaki nutq tezligini o'stirish;
- O'rganilayotgan til materiallarini hayotga bog'lash;
- O'quvchilarni g'oyaviy siyosiy va axloqiy tarbiyalash;
- O'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatishdan iborat.

Shu maqsad yo‘lida bugungi kunda yangi elektron darsliklar, o‘quv va o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar yaratilmoqda. Ular o‘quvchilar savodxonligini oshirish, nutqini o‘stirish ,aqliy qobiliyatini o‘stirish, aqliy qobiliyatini rivojlantirish, mantiqiy fikrni takomillashtirish, ijodiy fikr-lay olish hamda ta’lim tizimlari orasidagi uzviylikni taminlashga qaratilmoqda. Ma’lumki ta’lim jarayonini kompyuterlashtirish nafaqat ta’limiy axborotlarni yaxshilash balki, yangi axborot texnologiyalari elementlarini ham o‘zlashtirishga yordam beradi. Ayniqsa chet tillarini o‘rganishda kompyuterlar o‘qituvchining mehnatini osonlashtrib, dars jarayoni samaradorligini oshirishini alohida takidlash zarur. Yaxshi multimediali dasturlarni to‘g‘ri maqsadga yo‘naltirish zarur, chunki o‘quv materiali aniq bir mavzuni yorita olishi, dastur o‘quv jarayonining barcha komponentlarini qamrab olishi shart.

Shu o‘rinda ta’kidlab o‘tish joizki, bugungi davr talabi : Yetuk pedagogik mahorat va keng ilmiy saviyaga ega bo‘lish ,yanglikni his qila olish ,davr bilan teng hamnafas bo‘la bilish hozirgi zamон o‘qituvchisining eng asosiy vazifasidir.

Mana shu fikrlarimizdan kelib chiqib, biz pedagoglar chet tilini o‘qitishda eng ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanib o‘qitishni amalga oshirishimiz zarur.

Foydalaniлgan adabiyotlar:

1. Пресман Л.П Технические средства на уроках русского языка."произведение" 1976.
2. www.learnEnglish.org.uk
3. www.ericdigests.org/2003
- 4 .Alimov SH. S. Intensiv metodlar, interfaol metodlar, noannanaviy dars o‘tish usullari, didaktik o‘yinlarlar. Andijon 2009

BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI FANIDAN NUTQIY KOMPETENTLIKNI OSHIRUVCHI O'YINLAR

*Ibragimova Nodira Karimovna
Ayrim fanlar chuqur o'rganiladigan
DIMI ingliz tili fani o'qituvchisi.
Email: nad-abdulaziz@mail.ru
Telefon: 94)3618932*

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetentligini oshiruvchi kommunikativ o'yinlardan foydalanish usullari yoritilgan bo'lib, ularni umumyevropa baholash tizimi bo'yicha A1 darajaga yetkazish usullari haqida ham ta'kidlab o'tilgan. Til o'rganishdagi qiyinchiliklar va to'siqlarni yengib o'tish haqida ham izohlab o'tilgan.

Kalit so'zlar: umumyevropa baholash tizimi, A1 daraja, nutqiy kompetentlik, tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozish ko'nikmalari,o'yinlar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompetentiv nutqlarini A1 darajaga loyiq tarzda yetishtirishimiz uchun dars jarayonida ularni turli hil metodlardan ta'lif-tarbiya jarayonida qo'llasak ko'zlagan maqsadlarimizga erishamiz. Bizga ma'lumki, ushbu yoshda bolalar chet tiliga ayniqsa ingliz tiliga bo'lgan qiziqishilari kuchli bo'ladi, bundan barcha ingliz tili o'qituvchilari unumli foydalanishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ularning ichki va tashqi motivatsiyalari yuqori bo'lib, aynisa yodlab olish qobiliyati ustunroq bo'ladi. Bu yoshda xarahat qilish, ushlab ko'rish va tinglash orqali tunqiy kompetensiyalarini o'stirib borish o'qituvchining oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

Ingliz tilini birinchi sinflarga o'tishda ba'zi pedagoglarimizga biroz qiyinchilik tug'dirsada, o'quvchilarning intilishi ularni yanada rag'batlanirishi tabiiy hol.Bunda o'qituvchi nafaqat darslik bilan cheklanib qolishi, balki o'zining metodik bilimidan kelib chiqib, turli hilmiziqarli usullardan foydalangan holda o'tishi mumkin.Deylik qo'shiqlardan yoki she'rlardan,multfilmlardan, interaktiv o'yinlardan foydalanishi mumkin.

Ingliz tilini o'quvchilarga yanada mukammal o'rgatish uchun o'yinlardan foydalanish mihim hisoblanadi. Negaki, bo'shlang'ich sinf o'quvcilari o'yinga moyilroq bo'lib, bunda ularning ingliz tilini o'rganishi yanada oshadi.

O'yinlarni tanlash ham muhim hisoblanadi. Negaki, o'in bolalar uchun shunchaki vaqtini chog' o'tkazish holatiga olib kelmasligi kerak bo'ladi.O'qituvchining vazifikasi qaysi o'yinni tanlash, qachon o'yindan foydalanish, qanday qilib o'yinni o'quv dasturiga bog'lash kerakligi haqida chuqurroq o'ylab olish kerak.

Darsda foydalilanladigano'yinlarning to'g'ri maqsadi, o'quvchilar yoshiga mosligiga ularning qabul qila olishiga qarab tanlanishi o'qituvchi o'z darsining samarali o'tishiga turki bo'ladi.O'yinning shartlarini tushuntirish jarayonida avval ingliz tilida so'ng agar zarur bo'lsa o'zbek tilida tushuntirish kerak, negaki bolalarni ingliz tilini o'zlashtirishlsri eshitish orqali ko'proq egallanadi.Ba'zi o'qituvchilar, bolalar ingliz tilini tushunmaydilar deb, faqatgina o'zbekcha gapirishadi. Bu esa ulardan inliz tilida eshitish qobiliyatini o'sishiga ham samara bermaydi. Ba'zan zarur bo'lsa ko'rsatib berish yoki mimika orqali tushuntirish ham foyda beradi.O'yinni dars davomida o'ta cho'zib yuborish ham kerakmas chunki o'quvchilarda qiziqishning susayishiga olib kelishi mumkin.

Endi darslarda turli hil mavzulzrga oid o'yinlarni ko'rib chiqsak:

1.Birdan o'ngacha sanoq sonlar o'rtasida kerak bo'ladigan o'zin nomi "How many.....?", bo'lib, bunda o'qituvchi guruhni ikkiga bo'lib nom beradi.Masalan: 1-guruhga "Clevers", 2-guruhga "Funnies". Shundan so'ng o'qituvchi har bir guruhga 1 ta qutida 10 tadan rangli qalam beradi. O'yinning shartiga ko'ra o'quvchilar raqib komandaga istalgancha qalamni qutiga solib, "How many pencils are there in the box?" deb so'rashadi. Shunda raqib komanda tahmin qilgan holda topishi kerak bo'ladi. Bunda o'quvchilar o'zin davomida 1-10 gacha bo'lgan raqamni nafaqat esda olib qolishadi balki og'zaki nutqda foydalanishga o'rganishadi.Masalan "There are six pencils in the box". "How many+noun...." Strukturasi juda erta yoshdan shakllanadi.

2. Ranglarni o'rgatishda kerak bo'ladigan o'zin.Bunda o'qituvchi ranglarning nomini o'rgatib bo'lgach o'quvchilar sonidan kelib chiqib ularni bir qancha guruhlarga bo'ladi. Shundan so'ng,

har bir guruhgа ranglarni taqsimlab chiqadi yoki o'sha rangdagi kartochkalarni beradi. O'qituvchi qaysi rangning nomini aytsa o'sha guruh o'rnidan turishi kerak bo'ladi. O'rnidan tura olmagan guruh yutqazadi.

3. "What is this?" o'yini mevalar nomini o'rgatishda qo'llaniladi. Bunda o'yinchoq mevalar realiya sifatida ishlatalishi mumkin. Ushbu o'yinda o'qituvchi sinfni ikki komandaga bo'lib, navbat bilan bir komanda raqib komandaga "What is this?" deb savol beradi va narigi komanda masalan "It is an apple." deb javob beradi, javob bera olmagan komanda yutqazadi. Bu o'yinda o'quvchilar nafaqat mevalar nomini esda olib qolishi, balki "What is this?", "It is" Strukturalarni esda olib qolishadi. Negaki yuqori sinf o'quvchilarda ham hatto "What is this?" deb berilgan savolga "This is...." Deb noto'g'ri ishlatischadi.

4. Xayvonlar nomini o'rgatadigan o'rgatishda qo'llaniladigan o'yin "Where is....?" deb nomlanadi. O'qituvchi hayvonlar aks etgan rasmlardan yoki o'yinchoq hayvonlardan realiya tarzida foydalanishi mumkin. O'qituvchi hayvonlar nomini o'rgatib bo'lgach o'quvchilarni honadan chiqib turishlari so'raladi. O'quvchilar xonadan chiqib bo'lgach o'qituvchi kartochkalarni turli hil joyga qo'yib chiqadi. deylik partaning tagiga, gultuvak orqasiga, kitob javonining ichiga doskaning teppasiga va hakozo. Oquvchilar kirkach o'qituvchi; "Where is a dog?" deb savol beradi va o'quvchilar o'sha o'yinchoq yoki kartochkani topib kelishlari kerak bo'ladi. Bunda o'quvchilar nafaqat hayvon nomlari balki, "Where is.....?" strukturasi esda olib qoladi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Shephard. The Practice of English Language teaching. – US: Longman, 1993
2. Spirman. The Language of the Classroom. – New York: Teachers College Press, 1996. –274 p.
3. Wright T. Roles of Teachers and Learners. – Oxford: University Press, 1987.
4. www.Ziyonet.uz

O'ZBEK MUNSHAOTINI BILASIZMI?

Qashqadaryo viloyati Qarshi tumani
25-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Igamova Malohat Norqobulovna
Tel: 99 418 81 34

Annotatsiya: Maqolada o'zbek adabiyotida uchraydigan "Munshaot" so'zining lug'oviy ma'nosi haqida so'z boradi. Bundan tashqari o'zbek adabiyoti tarixida munshaotning shakllanishi va rivojlanishi Alisher Navoiy ijodi bilan bog'liq. Navoiy "Munshaot" asarining muqaddimasida forscha maktublarda shakllangan yuksak uslubga ega ekanini, turkiy xalqlarda bu uslubda hali hech ish qilinmagan haqida yoziladi. Yana munshiylar olim va faol kishilar bo'lganligi uchun oddiy kotiblardan farq qilganliklari, ular zimmasiga xon va amirlarning maktub va farmonlarini yozish yuklatilganligi, tarixiy asarlarning aksariyati ana shu munshiylar qalamiga mansub ekanligi haqida yoziladi. Munshaot sohasi o'zbek tilining amalda bo'lish imkoniyatlarini namoyon qiladigan yo'nalishlardan biri ekanligi, yoziladigan hujjat faqat muallifning o'zi uchun yozilmasdan, ko'pchilik, shu jumladan, yuqori tashkilot va muassasalar hamda ularning rahbarlari nazaridan o'tishi ham inobatga olinishi kerakligi haqida so'z yuritilgan va hozirgi kundalik hayotimizda uchraydigan yozuvlardagi xatoliklar haqida so'z boradi.

Kalit so'zi: Munshaot, nasr, nazmda, kotib, qiroat, maktubot, Munshiy, o'zakdosh, Televideniye, radioeshittirishlar, Nuqtai nazar, Ohangrabo

Munshaot (arabcha - adabiy asarlar) - sharq poeziyasidagi janrlardan biri, muallifning turli kishilarga nasr yoki nazmda yozgan maktublari jamlanmasi. Odatda munshaot muallifning o'zi yoki kotiblar tomonidan tartibga solingan va ko'chiriligan.

O'zbek adabiyoti tarixida munshaotning shakllanishi va rivojlanishi Alisher Navoiy ijodi bilan bog'liq. Navoiy "Munshaot" asarining muqaddimasida forscha maktublarda shakllangan yuksak uslubga ega ekanini, turkiy xalqlarda bu uslubda hali hech ish qilinmaganini va o'zi munshaotga birinchi bo'lib qo'l urganini qayd qilgan.

Munshaot ba'zan "qiroat", "maktubot" deb ham yuritilgan. Munshiy (arabcha - kotib, ijodkor) - xonlar yoki ayrim hokimlarning shaxsiy kotibi. Munshiy lavozimiga, odatda, ma'lumotli va chiroyli yozadigan kishilargina olingan.

Munshiylar olim va faol kishilar bo'lganligi uchun oddiy kotiblardan farq qilgan. Ular zimmasiga xon va amirlarning maktub va farmonlarini yozish yuklatilgan. Tarixiy asarlarning aksariyati ana shu munshiylar qalamiga mansub.

Munshiy lavozimida bo'lgan kishilar munshiy so'zini taxallus sifatida o'z nomlari yoniga qo'shib qo'yganlar. Masalan: Muhammad Yusuf Munshiy, Mirza Muhammad Sodiq Munshiy kabi.

Atoqli yozuvchi Abdulla Qodiriyning ""Mehrobdan chayon" romanidagi quyidagi satrlarni eslang: "Anvar devonxona sahniga yetganda ichkaridagi kattadan-kichik mirzo, munshiylar yangi boshliqlarini muborakbod qilgani o'rinalaridan qo'zg'aldilar".

Demak, ruschadan tarjima qilingan "ish yuritish" atamasining muqobili sifatida "munshiy" so'ziga o'zakdosh va ma'nodosh bo'lgan hamda o'tmishda bobolarimiz tilida ishlatilgan "munshaot" so'zini tavsiya etish mumkin.

Aslida "munshaot", "munshiy", "devonxona" so'zları arxaik so'zlar bo'lib, bugungi kunga kelib ular "tirilgan", ya'ni iste'molda qo'llanilayapti.

O'zbek munshaoti tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, sharqda X-XIX asrlarda yorliq, farmon, noma, bitiklar, arznama, qarznomalar, tilxat yoki mazmunan shunga yaqin hujjatlar nisbatan keng tarqalgan. Yorliq mazmunan xilma - xil bo'lgan: xabar, tavsif, farmoyish, bildirish, tasdiqlash va hokazo.

O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonunining 1-moddasida, Konstitutsiyamizning 4-moddasida: "O'zbekiston Respublikasining davlat tili o'zbek tilidir" deb ta'kidlangan.

Munshaot, ya'ni ish yuritishning bevosita asosini hujjatlar tashkil etadi. Munshaot sohasi o'zbek tilining amalda bo'lish imkoniyatlarini namoyon qiladigan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Yoziladigan hujjat faqat muallifning o'zi uchun yozilmasdan, ko'pchilik, shu jumladan, yuqori tashkilot va muassasalar hamda ularning rahbarlari nazaridan o'tishi ham inobatga olinsa, uni

shakllantirishga jiddiy e'tibor berishga to'g'ri keladi. Chunki hujjat ma'lum ma'noda uni yozgan kishining savodxonlik darajasini ko'rsatuvchi oynadir. Shunday ekan, uni talablar darajasida rasmiylashtira olmagan yoki o'z ona tilida savodli qilib yoza olmagan xodim jamoa oldida uyalib qolishi mumkin.

Munshaot hujjatlarida ehtiroslarga berilib, turli xil obrazli so'zlarni qo'llash yoki shevachilikka borish, xullas, adabiy til me'yorlaridan chetlashish maqsadga muvofiq emas.

O'zbekiston Respublikasi "Davlat tili to'g'risida"gi Qonunning 7-moddasida shunday deyilgan: "Davlat tili rasmiy amal qiladigan doiralarida o'zbek adabiy tilining amaldagi ilmiy qoidalari va normalariga rioya qiladi". Xo'sh, hujjat yuritishda amaldagi o'zbek adabiy tili qonun-qoidalariga rioya qilayapmizmi?

Mana oddiygina misol: o'qituvchilar sinf журнallarini yuritishda dars o'tilgan sanalarni qanday tartibda yozishyapti? Albatta, ko'pchilik murabbiylarimiz avval kun, keyin oy va yil, ya'ni masalan, 21.10.2020 tarzida yozishni to'g'ri deb o'ylashadi. Axir bu mustaqillikdan oldin rus tilining tazyiqi kuchayib borgan sari rus tilida yozilgan ayrim birliklarni so'zma-so'z tarjima qilib qo'ya qolish oqibatida hosil bo'lgan emasmi?

Aslida hujjat yuritish talabiga binoan avval yil, keyin kun, oy yozilishi shart, ya'ni 2020.21.10. "Hozirgi o'zbek adabiy tili" (akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarning birinchi bosqich o'quvchilari uchun) darsligida nuqtaning qo'llanishi mavzusida shunday qoida yozilgan: "Ba'zi hollarda yil, oy, kunni ifodalovchi raqamlardan so'ng ham nuqta qo'yilishi kuzatiladi: 21.03.2015". Darslikdagi bu ma'lumotga nima deysiz?! Bunga sabab sobiq sovet davrida rus-kirill alifbosida chop etilgan darsliklarning hech qanday tahrirlarsiz bugungi kunda yangi alifboga to'g'ridan-to'g'ri o'girib chop etilishi emasmi? Qonunning 13-moddasida: "Fuqarolik holatini qayd etuvchi hujjatlar, shaxsning kim ekanligini va uning huquqlarini tasdiqlovchi hujjatlar davlat tilida rasmiylashtiriladi, zaruratga qarab boshqa tilda tarjimasi takrorlanishi mumkin", deb ta'kidlab o'tilgan.

Yana bir hayotiy misol: sobiq sovet davrida ko'pchilik fuqarolarimizning guvohnomalarida ismi, familiya va otasining ismlari aksariyat hollarda rus kishilari tomonidan yozilganligi sababli "h" o'rniga "x", "o" o'rniga "u", hattoki, "a" o'rniga "o" harfini almashtirib yozish va shunga o'xshash xatoliklar ko'p uchraydi. Fuqarolikni tasdiqlovchi yangi pasport olish uchun murojaat qilinganda, ismi yoxud familiya guvohnomada qanday bo'lsa, ushbu xatolik pasportga ham shunday ko'chadi. Afsuski, bu vaziyatga mening o'zim ham tushdim... 16-moddada aytilganidek: "Televideniye va radioeshittirishlari davlat tilida, shuningdek boshqa tillarda olib boriladi." Ammo ayrim telekanallar orqali berilayotgan reklamalar, ko'rsatuvlardagi ba'zi xatoliklar bizni ajablantiradi. Masalan, manzil va sananing yozilishida yil va kun, oylarning o'rtasida vergulning noto'g'ri ishlatilishi holatlarini, ya'ni "2020 yil 1iyun" yoki "Toshkent shahar, Navoiy ko'chasi, 69-uy" kabi holatlarni ko'rib dilingiz xira tortadi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1995-yil 24-avgustda tasdiqlangan "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari"ning 65-bandida shunday deyilgan: "Izofali birikmalar ajratib yoziladi. Bunda izofa undosh bilan tugagan so'zlarga i shaklida, unli bilan tugagan so'zlarga yi shaklida qo'shiladi: nuqtayi nazar, tarjimayi hol kabi." Ko'pchilik noshirlarimiz, hattoki televideniye xodimlari hanuzgacha 1956-yil 4-apreldagi rus-kirill alifbosi assosida yaratilgan "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari"ga binoan ish ko'rishadi. Bunga misol 2003-yil nashr etilgan "Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish", "Davlat tilida ish yuritish" darsliklarida "Tarjimai hol" tarzida berilganlidir. Bu darslikda tarjimayi hol namunasida "dadam" kabi shevaga xos so'zlarning ishlatilganligiga nima deysiz?! Televideniye xodimlari esa yaqin-yaqingacha ko'rsatuvlarning nomini "Nuqtai nazar", "Ohangrabo" (aslida "Nuqtayi nazar", "Ohanrabo" bo'lishi kerak) tarzida namoyish etishdi. Nahotki, ular bundan 25 yil muqaddam tasdiqlangan "O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari"ni sinchiklab o'rganishmagan bo'lsa?!

Ko'pchilik rahbarlarning oldiga "Arizamninh mazmuni shu haqdakim..." jumlasini yozmasdan ariza yozib kirsangiz, sizni hujjat yozishni bilmaslikda ayplashadi. Aslida arizada bunday jumlaga aslo hojat yo'q.

Bunday xato va kamchiliklar talaygina. Ular oddiygina ko'rinsa-da, loqaydligimiz va beparvoligimiz tufayli milliy tilimiz sofligiga putur yetib, uning sha'nini saqlay olmaymiz.

Zero, adibimiz Shuhrat aytganidek:

Ona tilin unutganning
ona eli bo'lmaydi,
Ona elin unutganning
ona tili bo'lmaydi.
Ona tiling unutdingmi, demak,
onang unutding,
Eling unut, onang unut, xo'sh,
ayotdan ne umid?!

Sevimli yozuvchimiz ta'kidlaganidek, yo'l harakati qoidalarini buzgan haydovchiga jarima solib, jazo qo'llanadi, ammo ona tilimizni mensimay, uning sofligini buzayotgan kimsalarga nisbatan hech qanday chora ko'rilmaydi. Qaysi kasb egasi yoki qanday inson bo'lishingizdan qat'iy nazar, ona tilimizni ardoqlaylik, azizlar.

MILLIY TILNI YO'QOTMAK MILLATNING RUHINI YO'QOTMAKDUR

*Jumaboyeva Dilorom Jumaboyevna
Sirdaryo viloyati Yangiyer shahri
№ 8 maktabning ona tili fani o'qituvchisi
Tel: +998993464241*

Annotasiya: Maqola ona tiliga baho berish bilan boshlanadi. Ona tiliga bo'lgan sevgi yoshlarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida ham alohida ahamiyat qaratib kelinayotganligi haqida yoziladi.

Ona tili-ko'hna tariximiz, betakror qadiriyatlarimiz, din-u diyonatimiz, xalqimizga xos dunyoqarash his-tuyg'ularini ko'rsatadigan ajdodlar merosini avlodlarga yetkazadigan ko'zgu ekanligi maqolada aks ettiriladi va til haqida Mirzo Ulug'bekning , Lutfiy, Sakkokiy, Navoiy, Bobur Alisher Navoiy bobolarimizning til haqidagi so'zлari keltiriladi.

Kalit so'zi: o'z tili , Yuksak ,iftixor, din-u diyonatimiz, meros, rizo, qarluq, qipchoq, o'g'uz, azaliy.

«O'zbek tilim — ona tilim — dunyoda eng go'zal, jarangdor va boy tilim». «Dil idroki — til javhari, uni izhor etmak, til ila jarangdor so'zdir». — deb ta'riflasak, ona tilimizga va til madaniyatimizga to'g'ri baho bergen bo'lamiz. Rossiyalik tilshunos olima, professor A. M. Kozlyanina «O'zbek tili nafis va musiqa ohangiday jarangdor» — deb tan olganligi va yuksak baho bergenligi bejiz emas, albatta.

Nafaqat mamlakatimizda, hattoki xorijiy mamlakatlarda adabiyot va san'at yo'nalishida faoliyat yuritayotgan taniqli tilshunos olimlar, turkiy tillarning boyligi va xususiyatlari, jumladan, o'zbek tilining jahon tillari orasida eng go'zal va nafis til ekanligi, tarixiyligi bilan ajralib turiishi haqida ko'p yozganlar. Turli anjumanlarda ona tilimizning boy til ekanligi haqida odilonaxolisona fikrlar bildirganlar.

Mirzo Ulug'bekning «Tarixi arba' ulus» (To'rt ulus tarixi) kitobida quyidagilar bayon etilgan, ya'ni: Sulton Muhammad O'zbekxon o'zining el ulusi bilan ilohiy saodat va fazilatga yetishgach, hazrati Sayid Otaning g'ayb ishorati va ollohnинг inoyati bilan ularning barchasini Movarounnahr diyori sari olib keldi. Hazrati Sayd Otaga qulq solishdan bo'yin tovlaganlar bu saodatdan bebahra holda u yerda (Dashti Qipchoqda) qoldilar va «qalmoq» degan nomga mansub bo'ldilarki, buning ma'nosi «qolgan» demakdir. Hazrati Sayd hamda Sulton Muhammad O'zbekxon bilan hamrohlikda Movarounnahrga kelgan kishilardan: «Bu kelgan kishilar kim?» deb so'rardilar. ularning sardori va podshohi O'zbekxon bo'lgani uchun ularni «o'zbek» deb atadilar. Shu sababli o'sha zamondan boshlab Movarounnahrga kelgan kishilar «o'zbek» deb atala boshlandi.

XVI asr boshlarida Shayboniyxon boshchiligidagi qavmlarning Movarounnahrga kirib kelishi bilan mahalliy aholi tarkibida «o'zbek»larning nufuzi yanada ortgan va asta-sekin bu nom turkiy aholining umumiy nomiga aylangan. Bu esa turkiy tilning tobora kengayishi va nufuzi oshib borishiga keng imkoniyat yaratib bergen.

Tilshunos olimlarning fikriga ko'ra, turkiy tillar eramizning IV asrida uch guruhga bo'lingan hamda qarluq, qipchoq, o'g'uz guruhlari vujudga kelgan. Bular orasida eng qadimgi yozuv tili qarluq guruhi zaminida shakllangan azaliy o'zbek tilidir. Tarixda eng ko'p adabiy va ilmiy asarlar ham shu tilda ijod qilingan. Lutfiy, Sakkokiy, Navoiy, Bobur singari so'z ustalari ijodi bilan bu til yanada sayqallangan va rivojlangan.

Taniqli rus tarixchisi A.P.Grigroryev shunday deb yozgan: «O'sha paytda (XIII-XIV asrlar) Oltin O'rdada so'zlashuv va yozuv tili sifatida qipchoq lahjasi qo'llanilgan bo'lsada, rasmiy yozishmalar va adabiy matnlarda Chig'atoj lahjasi, ya'ni eski o'zbek tili qo'llanilgan».

Xulosa qilib aytganda, Oltin O'rdanining rasmiy va adabiy tili turk tilining Chig'atoj lahjasi, ya'ni o'zbek mumtoz adabiy tili bo'lgan. Ajdod va avlodlarimizning asrlar osha say'-harakati bilan ona tili — o'zbek tilida samarali ijod qilib, tilni qadrlob, adabiy tilni rivojlantirib, boshqa el-ulus, millat va elatlar o'ttasida keng mushohada qilish hamda o'zaro muloqot o'rnatib, til madaniyatining ta'sirchanligi va nufuzini oshirib kelganlar.

EFFECTIVE WAYS OF TEACHING VOCABULARY

*Karimova Sevara
Navoiy viloyati Zarafshon shahri
3-maktab ingliz tili fani o'qituvchisi
Tel: (93) 318-42-68*

*G'aniyeva Dilnoza
Navoiy viloyati Zarafshon shahri
3-maktab ingliz tili fani o'qituvchisi
Tel: (90) 665-12-26*

Annotation: This article is about how to teach vocabulary to learners, also easiest and interesting ways of teaching new words. However, here is opened strategies and techniques understanding vocabulary.

Key words: vocabulary, skills, develop, relate, choose, remember, learner, strategy, instruction, educator, important.

How to teach vocabulary has been written for all teachers of English who wish to improve their knowledge and to develop their classroom skills in this important area. Learning vocabulary is an important part of a pupil's development process, but vocabulary instruction can be a challenge for educators- especially when it comes to making it effective and engaging.

Vocabulary is crucial to a student's language development and communication skills. After all, without adequate words, it's difficult to relate thoughts, ideas, and feelings about who are and how we interpret the world around us.

So how can educators effectively teach vocabulary across grade and levels, what is the best way to teach vocabulary?

1. Create a context around words you teach.

It's a good idea to think about how students will recall a word when sitting for an exam and use this as your starting point to determine how you want your students to remember what you taught them.

2. Teach relevant vocabulary.

Choose vocabulary that is connected to your students' lives and can be easily applied to their world outside of the classroom.

3. Consider your students age.

If you are teaching children remember they love to learn about things that surround them. Teens need vocabulary to help them understand the books they read, music they listen to.

What are the techniques for introducing and teaching new vocabulary?

Show images or drawings, because drawings and photos are fairly universal and understood by most people. It is the best way to present new vocabulary.

Present vocabulary with realia. With this way you can get effect. Show them the real thing with definition.

Use translation from the students' first language. If you speak the students' language, ask your pupils what words they would like to learn .

Now about interactive methods of teaching vocabulary.

A) Semantic Maps- in this activity, the teacher chooses a word and displays it for the class on a whiteboard,etc. Students read the word and then think of words that come to mind when they see that word.

B) Eye Spy- give the students a list of words to search for in a text or have them find unfamiliar words. You can award points to the words based on different criteria.

C) Heads Up- vocabulary game. Students hold a word on a card in front of their foreheads. The students do not know what words they have. Students ask each other a series of questions to determine the meaning of their word. Or, students can give students clues to the person with the word to help that person with the word to help that person guess the word.

D) Brain power words- this is a strong academic vocabulary activity that takes a little bit of time, but would really help get the words past the superficial level of understanding.

Vocabulary is something we continue to learn and develop throughout our entire lives –an unconstrained skill. While some vocabulary is acquired implicitly through everyday interactions, it's important to teach more complex and technical vocabulary explicitly. We can not rely on fate, osmosis and exposure for students to learn the 50,000+ words they need to thrive in school and beyond.

Therefore, with interesting ways we can teach the learner more effective.

Resources:

1. The Three Tiers of Vocabulary Development-ASCD.org
2. Teaching Vocabulary: Strategies and Techniques. Pol Nation
3. How to teach vocabulary. Scott Thornbury

THE BEST WAY OF LEARNING AND USING "PRACTICAL CLASSROOM EXPRESSION" DURING ENGLISH LESSONS.

Kobilova Guzal Pulatovna
Navoiy shahar 20-maktabning
ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon raqami: 93 312 33 23

*"Our children should be well educated,
stronger, more clever and of course, happier than us"
(I.A. Karimov)*

Annotation. During the past period, the English language is developing day by day. By implementing consistent reforms in Uzbekistan, practical steps are taken toward the formation of national information system, mass implementation of use of modern information technologies, computers, telecommunications in all areas of social life. On December 10, 2012 President of the Republic of Uzbekistan Islam Karimov signed a decree "*On measures to further improve foreign language learning system*". It is noted that in the framework of the Law of the Republic of Uzbekistan "On education" and the National Program for Training in the country, a comprehensive foreign languages' teaching system, aimed at creating harmoniously developed, highly educated, modern-thinking young generation, further integration of the country to the world community, has been created. at all levels of education; improving skills of teachers and provision of modern teaching materials are required.

Nowadays learning foreign languages gives to the youth all opportunities. Today we use English everywhere: on business, education, travel and so on. That's why all of learners are developing their basic knowleges in classroom. In the classroom "classroom language" is the most impotant thing because young students seldom communicate there with each others .

What is classroom language? When teaching a second language, the goal of a teacher is to use as much of the target language as possible. When reviewing a day in the classroom, one of the most frequent ways that language is used is in the daily routines; these are referred to as classroom language. Teachers can take the opportunity of these daily routines to maximize their target language use and promote its use by students. This section will describe how classroom language can be used and what some tips are for teachers when employing classroom language

Classroom language is the routine language that is used on a regular basis in classroom like giving instructions of praise, for example "Take out your books" or "Please sit down". This is language that teachers are used to using and students are used to hearing, but when teaching a language it takes a while to learn this part of the language. Knowing these language basics reduces the amount that students are forced to use their mother tongue and increases the amount of the target language they are using; it makes the language classroom environment more authentic.

Why can teaching classroom language pose a challenge?¹

Teachers often experience difficulties when trying to integrate classroom language into a lesson. The difficulty often lies in that many second language teachers learned the language themselves after childhood, so are not exposed to authentic classroom language. Those teachers must make a particular effort to seek out what the correct language is in order to create the most authentic experience for the students. Students often encounter difficulties when the form in the target language does not make sense in their mother tongue; students must learn to accept that different languages work in different ways.

How can classroom language be taught?

When teaching classroom language, there are several strategies a teacher can employ to facilitate the learning:

- Teach the students the classroom language in a scaffolded way. Start with short commands, maybe just one word such as "Sit". Then the teacher can progress to a longer command, such as

¹ Byrne, Teaching Classroom language Skills, Pearson, 1988

"Sit down please" and eventually students can learn alternate phrases that mean the same think, for example "Take a seat".

• Make sure the students know what this language is for. Don't leave them out of the learning process; they should know that the more they use the language, the more they will develop and that these forms are meant to help use the language in the most natural way possible.

• Once you introduce the concepts, use them! Employ them as much as possible so the students become accustomed to them and eventually are able to use them as well.

• Use prompts such as language ladders or visuals to help students learn and remember the classroom language. The web site Encouraging Classroom Language Use discusses several different types of z that can be used.

Used literature:

1. I.A.Karimov "On measures to further improve foreign language learning system" (decree, 2012.10.12)

2. 1.Alexander, L. G. Longman English Grammar. London: Longman, 2009.

ma'naviy-ma'rifiy, madaniy targ'ibot tadbirlarini o'tkazishga qaratilgan respublika miqyosidagi amaliy harakat yuqoridagi jihatlarni to'la qamrab olgani bilan dolzARB ahamiyatga egadir.

Foydalaniman adabiyotlar

1. <https://hordiq.uz/2019/10/19/til-millat-kuzgusi/?lang=lat>
2. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi qonuni

EFFECTIVE WAYS LEARNING AND TEACHING ENGLISH.

*Nosirova Nargiza Kholmurodovna
The English teacher of Specialized boarding
school # 39 profound in some subjects in Kiziltepa district,
Navoi region. Email: oybek2812@mail.ru*

Abstract: One of the current topics in the article is the methods of working in small groups in foreign language teaching, and effective ways. Some of the problems encountered in teaching English are discussed.

Keywords: small groups, effective methods, technology, the leader, pedagogical ways

As a result of advanced creative educators seeking answers to the shortcomings of traditional educational technology, improving their effective methods, searching for way to carry out mental work of students, unique teaching methods have been created, which has led to a new way of pedagogical thinking. .

On the basis of this research began to create pedagogical technologies that laid the foundation for new pedagogical technologies. The systematization of applied pedagogical technologies, their targeted orientation, determines the achievement of the expected result, ensuring the integrity of the form and content of education.

While existing teaching methods often consist of a set of recommendations for the organization and conduct of the learning process, the use of interactive methods based on pedagogical technology, in contrast, firstly, guarantees the end result, and secondly, the future also designs the chase process. "Pedagogical technology is characterized by clear definition of learning objectives, guarantee of the end result, ensuring the reproducibility of the learning process and the availability of rapid feedback."

Learning objectives are the most important and leading part of the pedagogical process. No matter how complex and long the pedagogical process, it begins with defining a goal.

It is also important that teachers strive to realize the full potential of the student in the learning process.

The teacher determines the direction of activity to organize work with students in small groups. Related issues are identified from the problem. The desired foundation of the theme is created. Students should be aware of this problem before studying the topic. Then the students should be divided into small groups of 3-5 people. Students will be given specific instructions by the teacher. The teacher supports and guides the students in solving the given problem. The topic will be discussed at the end.

When students work in small groups, they have the right to actively participate in the lesson, to take the lead, to learn from each other, and to appreciate different perspectives.

The communicative technology of teaching English offers students access to the English-speaking environment from the first lesson. If you have never imagined how to speak English, then after the first lesson you can learn dozens of phrases and apply them in conversation.

- Language barrier- Literary speech without hesitation is the main goal of the communicative approach. A language barrier is formed if the student is afraid of making a mistake in pronunciation or is unable to get rid of the stress. The communicative method handles all of this very well, as almost all of the lesson time is devoted to communication practice. At the same time, the teacher corrects your mistakes and encourages students who are not afraid to express their opinions in English.

- Fluency-If you want to speak Russian as fast and confidently as possible in English, then you can sign up for communicative courses in English. In class, you talk about things you face every day: everyday problems, talking to your friends, discussing the news. and others. This is why you develop the ability to communicate in English as a native speaker.

- Good understanding of the language. In the courses, you not only talk, but also listen to other students. To have a full dialogue, students need to understand what the interviewee is talking about. So you know how to listen. Then you can watch movies in their original form, listen to music and understand without any problems, as well as feel comfortable talking to strangers. Quickly expand vocabulary. Communicative learning technology in English classes is designed

for those who want to learn English quickly and communicate with others in it. Therefore, in the first month of training, you will learn 50-70 percent of the words you use in English every day. Throughout the course, you will expand your vocabulary to 3000-4000 words, which will be enough to read trips, business trips, communication and even news.

• Available almost everywhere. The communicative style is so popular that it is used in almost all language centers. In addition, the cost of the course is very low because students do not need expensive textbooks or extra lessons in grammar. You need live communication and a pleasant mood. In conclusion, old-school themes that bore the bone are not used in the lessons. Students engage in fun activities: they play educational games, communicate, and help each other. There is no time to skip such courses. In addition, students are given less homework. Therefore, anyone can learn English in this way.

References:

1. Jabborov A.M. Psychological and ethnic characteristics of an Uzbek school teacher. Psychol. fanl. Ph.D. diss. T :: 1999 y.
2. J. Jalolov. English Teaching Methods, Teacher Publishing House. Tashkent.
3. On the issue of the history of the development of intensive foreign methods. Methods of intensive teaching of foreign languages. Ed. MGPII, "Hanging School" 3,1977

Begali Qosimov jadidchilik harakatini keng ko‘lamda, butun ta’sirlanuv omillari, yo‘lboshchilari, asosiy g‘oyalari, geografik ko‘lami, mashhur shaxsiyatlargacha tadqiq etgan yirik mutaxasisi edi. O‘zbek ma’rifatparvar adiblari ijodini Jamoliddin Afg‘oniyidan Ismoil Gaspiraligacha, Shahobiddin Marjoniydan Mag‘jon Jumaboygacha, Narimon Narimonovdan Zaki Validiy To‘g‘ongacha bo‘lgan oraliqdagi adabiy –ijtimoiy qarashlar bilan bemalol qiyoslay oladi.

XX asrning 80-yillarida yozgan maqolalarida u o‘zbek-tatar adabiy aloqalarini qadim tarixidan yangi davrgacha bo‘lgan qisqacha tarixini qamrab olgan. Qozon universiteti kutubxonasidan 1527-yili Boburning o‘g‘li Komronga yozgan maktubini topib ilmiy muomalaga olib kirgani ma’lum. O‘rni kelganda Begali Qosimov tadqiqotlarida Rizouddin Faxriddin, Abdulla To‘qay, Abdurashid g‘ozi Ibrohim, Aliasqar Kamol, Zohir Begiyev va boshqa ko‘plab tatar ma’rifatchilari ijodini o‘zbek adabiyoti bilan qiyoslaydi.

Professor Begali Qosimov ko‘p yillar davomida muttasil ravishda jadidchilik harakatini o‘rganib keldi. Hatto uning doktorlik dissertatsiyasi ham boshdan-oyoq jadidchilik muammolariga bag‘ishlangan edi. Mazkur muammoga bag‘ishlangan o‘nlab risolalar, maqolalar elon qilgan edi. Ularning hammasida jadidchilik harakati asosan XX asr boshlaridan boshlab Turkistondagi qudratli fikriy uyg‘onishga turki bo‘lgani dalillab berilgan. Jumladan, uning “Milliy uyg‘onish: jasorat, ma’rifat, fidoiylik” kitobida ham qariyb qirq yillik ijodiy faoliyati davomida jadidchilikni o‘rganish borasidagi ishlarni umumlashtirib berdi. Begali Qosimovning mazkur tadqiqoti bugungi kunda, ayniqsa milliy istiqlol mafkurasini shakllantirayotgan bi paytimizda juda katta ilmiy-amaliy ilmiy ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari Begali Qosimovning “Salom kelajak” nomli maqolalar to‘plami ham mavjud bo‘lib, ushbu to‘plamda qardosh tatar xalqi bilan o‘zbek xalqining tarixiy, madaniy, adabiy aloqalari xususida, o‘tmishda kelajak uchun yashagan shoirlar haqida qiziqarli faktlar orqali hikoya qilingan. Olim hayotining so‘ngi davrlarida tayyorlagan yana bir darslik “O‘zbek adabiyoti va adabiy aloqalari tarixi” kitobi edi. Ushbu kitobda avliyolar haqida, Navoiy va bir qator janrlar haqida yana jadidchilikning tarixi haqida ham so‘z yuritilgan. Olimning “Maslakdoshlar” nomli kitobi ham mavjud. Ushbu kitob Behbudiy, Ajziy, Fitrat kabi ijodkorlarning hayot yo‘li va boshidan o‘tkazgan kunlari haqida hikoya qiladi.

Jadidchilik tadqiqoti bilan Begali Qosimov chet ellarda ham mashhur bo‘ldi. Turkiya, Olmoniya va boshqa bir qator mamlakatlardagi tadqiqotchilar bilan hamkorlik yo‘lga qo‘yildi. Xususan, Turkiyada nashr etilgan “Turk dunyosi ensiklopediyasi” uchun O‘zbekistondan materiallar uning tomonidan tanlangan edi. Jumladan, mingdan ortiq o‘zbek shoir, yozuvchi va olimlari to‘g‘risida salmoqli materiallar bu nashrdan o‘rin oldi.

Foydalaniman adabiyotlar ro‘yxati:

1. Begali Qosimov. “Milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyotini o‘rganishning dolzarb masalalari”.
2. www.ziyonet.uz

TILGA IXTIYORSIZ – ELGA E'TIBORSIZ

*Ortiqova Mahbuba Eshmurodovna
Qashqadaryo viloyati Qarshi tumani
24-maktabning ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Tel: +998904404833*

Annotatsiya: Maqolada har yili 21 oktyabr yurtimizda o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilgan kun bayram qilinishi va millat tilini qadri haqisa so'z yuritib boshlanadi. Ona tiliga bo'lgan sevgi yoshlarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida ham alohida ahamiyat qaratib kelinayotganligi haqida yoziladi.

Ona tili-ko'hna tariximiz, betakror qadiriyatlarimiz, din-u diyonatimiz, xalqimizga xos dunyoqarash his-tuyg'ularini ko'rsatadigan ajdodlar merosini avlodlarga yetkazadigan ko'zgu ekanligi maqolada aks ettiriladi va til haqida Alisher Navoiy bobomizning she'riy misralari keltiriladi.

Kalit so'zi: o'z tili , Yuksak ,iftixor, din-u diyonatimiz, meros, rizo, qarluq, qipchoq, o'g'uz, azaliy.

Dunyoda xalqlar ko'p. Har bir xalq ,avvalo ,o'z tili milliy urf-odat va an'analari o'ziga xos turmush tarzi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, xalqning millatning o'zligini namoyon qilishida tilning o'rni va ahamiyati beqiyos.

1-Prezidentimiz Islom Karimov "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" kitobida bu haqida alohida to'xtalib, bunday fikrlarni bayon qiladi: "O'zlikni anglash ,milliy ong taffakurning ifodasi avlodlar o'rtasidagi ruhiy-ma'naviy bog'liqlik til orqali namoyon bo'ladi. Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tili-bu millatning ruhidir."

Ona tili-ko'hna tariximiz, betakror qadiriyatlarimiz, din-u diyonatimiz, xalqimizga xos dunyoqarash his-tuyg'ularini ko'rsatadigan ajdodlar merosini avlodlarga yetkazadigan ko'zgudir.

Til haqida Alisher Navoiy bobomiz shunday deydilar:

Sen tilni sharafla el uchun nomus bil,

Tarixni tavof ayla , buyuk qomus bil.

Bu ko'hna kitobni sen kitob bilma faqat,

Yo'llarni yorutguvchi go'zal fonus bil.

Bobomiz yuqorida misralarda o'z tilini yuqotgan millat o'zligidan ham mahrum bo'ladi, ma'naviy zavolga yuz tutadi deb takidlaganlar. Shuning uchun o'z ona tilimizni e'zozlashimiz hurmat qilishimiz kerak. Kishi o'z ona tilisida gaplashganda adabiy til me'yorlariga amal qilishimiz kerak.

Har yili 21 oktyabr yurtimizda o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilgan kun sifatida o'zgacha g'urur, faxr va iftixor bilan keng nishonlanadi. Albatta, har bir millat o'z ona tiliga ega. Ulkan boylik, beba ho qadriyat sifatida e'zozlanadigan tilda ajdodlarining beba ho merosi, tarixi, o'tmishi va buguni yashaydi. O'zligini anglagan har bir millat va elat uchun til beba ho va tengsiz boylik sanaladi.

Ona tiliga bo'lgan e'tibor yuksak qadrlandi. Darhaqiqat, ona tilini sevgan, ardoqlagan inson qalbida o'tmishi, an'ana va qadriyatlariga, buyuk ajdodlariga bo'lgan cheksiz ehtiromi mujassam bo'ladi. Istiqboldan ilgari qo'lga kiritilgan beba ho boyligimiz, qadriyatimiz – o'z ona tilimizni har tomonlama rivojlanishini ta'minlanish faoliyatimiz mezoni sifatida dolzarb sanaladi va albatta, yoshlarga ta'lim-tarbiya berish jarayonida ham ushbu muhim omillarga alohida ahamiyat qaratib kelmoqdamiz.

Xulosa qilib aytganda, ona tilini puxta bilish, u bilan faxrlanib yashash har bir kishining milliy ma'naviyat o'zligini ifodasidir.

THE ROLE OF DIDACTIC PRINCIPLES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE.

*Mamarakhimova Rano Bakhrievna
An English Teacher of the secondary
school # 2 in Pakhtakor district, Jizzakh region.
Email: ranoyunusova15@gmail.com Phone: 998919401005*

Abstract: The approach to the issue of foreign language teaching is one of the most pressing issues today. We know that the use of different principles in the process of teaching foreign languages is effective. In order to achieve quality in the teaching process, we choose principles based on the mental state of the students. In this article, we work on the role of didactic and psychological principles in foreign language teaching.

Key words: Principle, science, opportunity, habit, vocabulary, learner, communication, didactic.

Nowadays there are great opportunities to teach English to young learners.

Because the President of Uzbekistan is creating a lot of opportunities to learn English. So English teachers began to teach English to the 1stform at the beginning of 2013-2014 school years. You know young children like games.

We think they should be taught English by playing more interesting games which are played by using easy vocabulary games or grammar games such as to be, or have got and so on.

Nowadays teaching foreign languages is compulsory from the first grade at a primary school in the Republic of Uzbekistan. The advantage of an early start is that young children are really enthusiastic about learning new things especially languages.

A pedagogical principle is expressed at different levels, from the very abstract down to the micro context of individual teacher beliefs that form the basis for his/her planned and spontaneous classroom action. Pedagogic is the science concerned with the teaching and education of the younger generation. Since methods also deal with the problems of teaching and education, it is most closely related to pedagogics. To study foreign language teaching one must know pedagogics. One branch of pedagogics is called didactics. Didactics studies general ways of teaching in schools. Methods, as compared to didactics, studies the specific ways of teaching a definite subject. In foreign language teaching the teacher forms and develops in pupils' pronunciation habits, grammar habits, lexical habits and other habits. Since habits the result of repeated action in the same line pupils can acquire habits by constant steady drill, repeated drill. Therefore, the teacher should remember when organizing pupils learning that drill should be constant and accurate. This implies correct copy, clearly presented and easy for imitation and reproduction, given under motivating conditions which will lead to skills. Since skill is the ability to do something well and in language learning skills are pupils' ability to use the target language for communicative needs, the teacher should form and develop such language skills as listening comprehension, speaking, reading, and writing. Methods of foreign language teaching are most closely related to linguistics, since linguistics deals with the problems which are of paramount importance to methods, with language and thinking, grammar and vocabulary, the relationship between grammar and vocabulary, and many others. Methods successfully use, for example, the results of linguistic investigation in the selection and arrangement of language material for teaching. It is known that structural linguistics have had a great impact on language teaching. Teaching materials have been prepared by linguists and methodologists of the structural school.

In order that the pupil's interest may be secured and retained the speech material taught must:

- a) Be arranged and presented according to spheres of interest;
- b) Proceed from, and centre round, the pupil's own self his most natural object of interest diverging from, not converging to, that centre;
- c) Be at once new and definitely associated with objects in which an interest already exists;
- d) Correspond to the pupil's age and powers; be neither too childish, nor too abstract and difficult for understanding;
- e) Not be too easy; present some difficulty and yet a definite prospect of successfully overcoming it, seeing that interest largely lies in successfully.

Methods of foreign language teaching have a definite relation to physiology of the higher

nervous system. Pavlov's theories of conditioned reflexes, of the second signaling system and of dynamic stereotype are the examples. Each of these interrelated theories bears a direct relation to the teaching (of) a foreign language. The main pedagogical principles underlying early language learning

Principle is defined as a guide to action. Methods of teaching foreign languages are based on the fundamental principles of didactics. They are as follows:

The principle of educative instruction; The principle of Consciousness;

The principle of Activeness; The principle of Visualization;

The principle of Consecutiveness; The principle of Systematises;

The principle of Accessibility; The principle of Durability .

The principle of educative instruction.

In foreign language teaching the principle of educative instruction is chiefly realized through the ideological contents of the texts and sentences used. All the texts in the foreign language included in the text-books and in the books for supplementary reading must be of educative value and either expressive of, or consistent with social ideology.

Consciousness as a principle of didactics or in one of the two main senses of this word is knowledge and understanding by the learner of what he or she is doing. The basic requirement of sound foreign language method that the pupils should be taught from the beginning not meaningless sounds, and not lifeless isolated words, whose meaning is only potential and unrealized, but meaningful sentences and living speech, is directly inferable from both the didactic principles of consciousness and activeness.

In foreign language teaching activeness is variously realized as stated in the following eight points:

- the pupils should be taught from the beginning sentences and living speech not sounds and words; The pupils must be taught to think from the beginning not in their mother tongue, but in the foreign language;

- The teacher must do all he can to cultivate in the pupils their power of guessing, at the same time constantly controlling its use;

- In the early stages the teaching of the foreign language should be based on speech;

- The pupils must to the greatest possible extent speak and act what they speak, perform series of actions, at the same time telling about those actions.

- Throughout the course practise must precede theory;

- A wide use of chorus work will ensure the active participation of all the pupils in the work of the class;

- The work in the small groups will be carried on.

In conclusion teaching English to young learners is a really hard job.

However, to show pupils that even learning English could be funny and interesting, should be one of the ways to deal with the grammar teaching. Using various methods in teaching English can be more or less worthy and useful with young learners. On the other hand, as it has been stated using games whilst teaching and explaining grammar rules or structures, is definitely very effective and brings them amusement.

References

1. PP-1875 of December 10, 2012, On measures for further perfection of the system of studying foreign languages.
2. Gaffurova D.J. Methodology; T: 2013, p. 37.
3. Pavlov P. Teaching listening comprehension; - Cambridge, UK: 2003.

Izlanishga asoslangan metodlar. Izlanish til materiallarini ijodiy faoliyat ko'rsatish yo'li bilan o'rgatish demakdir. Shubhasiz, o'quvchi ona tili mashg'ulotlarida ma'lum bir yangilik kashf etmaydi, balki berilgan ma'lumot mazmunini ijodiy yo'l bilan o'rganadi. Bu metod o'quvchidan oldin o'rgatilganlarni tamoman yangi sharoitda qo'llashni talab etadi. Ona tili mashg'ulotlarida yoziladigan insholar, o'qilgan badiiy asarga taqriz yozish, maqola yozish, ilmiy ma'ruzalar tayyorlash o'quvchidan hech qanday andaza yoki tashqi yordam olmasdan bajariladigan asosiy ishlardir.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Xalq ta'limi jurnali 2013, 2-son, 6-7 bet
2. A.G'ulomov Ona tili o'qitish metodikasi

“PRENDRE” FE’LI BILAN KELUVCHI IBORALARNI O’RGANISH VA ULARNING FRANSUZ ADABIYOTIDAGI TALQINI

*Xudayberganova Sohiba Ilhombekovna
Xorazm viloyati Qo’shko’pir tumani
3-son umumiy o’rta ta’lim
maktabi fransuz tili fani o’qituvchisi
sohiba91@gmail.com.tel:+998977921791*

Annotatsiya: Ushbu maqola fransuz tilidagi « prendre » fe’lli frazeologik birliklarni ya’ni iboralarni o’rganish va ularning fransuz adabiyotida qo’llanishi va « prendre » fe’lli iboralarini har ikkala tildagi ma’nolarini qiyoslab tatbiq qilishdan iborat.

Kalit so’zlar: Frazeologik birliklar, iboralar: « prendre la poudre d’escampette », « prendre part », « prendre sur la bouche », « A tout prendre »...

Barchasimizga ma’lumki, insonlar o‘ylayotgan, his qilayotgan fikrlarini ifodalash uchun so‘z, so‘z birikmalari va gaplardan foydalanadilar. Shu jumladan, iboralardan ham, turg‘un so‘z brikmalari fikrlarni ifodalashning o‘zgacha bir go‘zal talqinidir.

Shunday qilib gap “turg‘un birikmalar” termini xususida borar ekan, avvalo ushbu termin va uni o’rganuvchi frazeologiya to‘g‘risida so‘z yuritsak.

“Frazeologiya” – umumiy tilshunoslikning turg‘un so‘z birikmalarini o’rganuvchi maxsus qismi bo‘lib, keng ma’noda mustaqil shahobchadir.

So‘z birikmalari odatda ikkiga ajratiladi.

1.Erkin so‘z birikmalari

2.Turg‘un so‘z birikmalari

Erkin so‘z birikmalari nutq jarayonida hosil qilinadi.

Masalan: une bonne étudiante, le pere de mon ami, la langue française.

Turg‘un so‘z birikmalari tayyor , leksik birliklar sifatida oldindan yasalgan bo‘ladi. Biror fe’lning har xil to‘ldiruvchilar bilan birikishi frazeologik birliklarni yuzaga keldiradi.

Masalan: Prendre son calme- se calmer

De temps en temps- parfois

Turg‘un so‘z birikmalari o‘zlarining turg‘unlik darajasi , semantik birligi va tuzulishi bilan farqlanadi. Shvetsariya tilshunosi Sh. Balli frazeologik iboralarni, ularning harakterli xususiyatlarni chuqur o‘rgangan. U hamma so‘z birikmalarini ularning o‘zaro qo‘silishi darajasiga ko‘ra ikkita yirik guruhga, ya’ni erkin va turg‘un so‘z guruhlariga ajratadi. Akademik V. Vinogradov rus tilining frazeologik iboralarini o’rganishda o‘zining katta hissasini qo‘shtigan. U frazeologik iboralarni tashkil etuvchi bo‘laklarning qo‘slish darajasiga ko‘ra barcha turg‘un so‘z birikmalarini 3 ta katta guruhga ajratdi.

O‘zbek olimlaridan Sh. Rahmatullayev, A.E.Mamatov « hozirgi o‘zbek adabiy tilida leksik – frazeologik norma muammolari », B. Yo‘ldashev « hozirgi o‘zbek adabiy frazeologik birliklarning funksional- uslubiy xususiyatlari » undan tashqari A.I.Smidnitoskiy , H. N. Amosovalar bu sohada ko‘plab ishlar olib borishgan.

Hozirgi zamon fransuz tili fikrning eng nozik tomonlarini ifodalaydigan ravishli, fe’lli, otli iboralarga juda boy. Fransuz tilida juda ko‘p ishlatiladigan avoir , faire, etre, prendre , mettre fe’llari ko‘p semantik aloqaga ega.

“Prendre” fe’li o‘zbek tiliga “ olmoq “ deb tarjima qilinadi.Lekin u har doim ham o‘z ma’nosida kelmaydi, balki egallamoq, o‘tirmoq, tutmoq, qabul qilmoq, o‘zgartirmoq ma’nolarida ham keladi. Prendre fe’li yordamida yasalgan frazeologik iboralarning o‘ziga xos xususiyati juda kattadir. Ularda prendre fe’li turli so‘zlar bilan birikib turlicha ma’noga ega bo‘ladi. Masalan :

Prende la vie du coté gai- hayotga yengil qaramoq.

Prendre du ventre – aylana shakliga kirmoq...

Prendre fe’li yordamida yasalgan frazeologik iboralarning o‘zbekcha talqini quyidagicha.

Prendre part- bu ibora o‘zbek tiliga « qatnashmoq » deb tarjima qilinadi. Bu turg‘un ibora bo‘lib, aynan prendre va part so‘zleri birikib qatnashmoq ma’nosiga ega bo‘ldi. Ushbu so‘zlarni bir- biridan ajratib yoki ulardan birini boshqa so‘z bilan almashtirib bo‘lmaydi.

Prendre sur la bouche - ushbu turg‘un so‘z birikmasi o‘zbek tiliga « ovqatdan tejamoq » deb

tarjima qilinadi. Agar bu so‘z birikmasini o‘zbek tiliga so‘zma so‘z tarjima qilinsa « og‘iz ustidan olmoq » deb tarjima qilinadi va bunda so‘z birikmasi hech qanday ma’noga ega bo‘lmaydi. O‘zbek tilida ham bunga sinonim qilib « tamog‘ini tiymoq » iborasini olish mumkin.

Barcha tillar adabiyotida, badiiy asarlarda ham turg‘un birikmalardan keng miqyosda qo‘llaniladi. Prendre fe’li bilan yasalgan turli iboralar badiiy asarlarda keng qo‘llangan buyuk fransuz novellanavisi Gi de Mopossan asarlarida va boshqa bir necha hozirgi zamondosh yozuvchilarning asarlarini kuzatish natijasida ushbu fikr o‘z tasdiqini topadi. Gi de Mopassanning « Boule de seuf » novellasida prendre fe’li bilan bir necha iboralar keltirilgan.

Masalan : « Il était parfait bien élevé, et par politesse, plaignait la France, disait sa répugnance en prenant part à cette guerre » bu gapning tarjimasi quyidagicha

« U yaxshi tarbiyalangan bo‘lsada ba’zan Fransiyadan nolir edi, bu urushda ishtirok etayotib o‘zining jirkanishini aytardi ».

Bu gapda prendre part à iborasi keltirilgan. Bunday misollarni ko‘plab ko‘rsatish mumkin. Masalan Fransuz adibi Gi de Karsning “la cathédrale de haine” (Adovat maqbarsi) ramanida prendre fe’li bilan kelgan 50 taga yaqin iborani uchratish mumkin.

Bu maqolaning muhimligi shundaki, « prendre » fe’lli turg‘un iboralarning tarjimasini bilish, anglash buyuk fransuz adiblarining asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilishda juda zarurligidir.

Foydalilanigan adabiyotlar :

1. Guy de Maupassant navellalari
2. Fransuz tilining frazeologik izohli lug‘ati.

HAR BIR MILLATNING DUNYADA BORLIGINI KO'RSATADIGAN –BU UNING ONA TILIDIR

*Toshmurodova Aziza Xoliyarovna
Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar
24-umum ta'lim mакtabning
I- тоифали она тили фани о'қитувччиси ,
Tel: 90 428 7836*

Annotatsiya: Maqolada ona tilimizga davlat tili maqomi berilganligi haqida va buni natijasida nimalarga erishilganligi haqisa so‘z boradi. Maqolada buyuk ma’rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniyning so‘zi bilan til millat ko‘zgusi, g‘ururi, tafakkur manbai ekanligi ta’riflanadi. Bugun dunyoda olti mingga yaqin til va sheva bo‘lsa, ulardan bor-yo‘g‘i yuzga yaqini davlat tili maqomiga ega. 1400 ta tilning yo‘qolib ketish xavfi borligi haqida so‘z boradi va davlat tili maqomini olgan shu yuzga yaqin til orasida ona tilimizning borligi quvonarli ekanligi haqida yozilgan.

Kalit so‘zi: Istiqlol, sheva, millat ko‘zgusi, apteka, reklama, materiallar.

Aslida har qanday istiqlol til ozodligidan boshlanadi. O‘z tilida davlatni idora qilish, erkin muloqot qilish, kuylash va ijod qilish huquqiga ega bo‘lmagan hech bir xalq istiqlolga chiqdim deya olmaydi. Shu ma’noda ona tilimizga davlat tili maqomi berilgan kunni istiqlol va mustaqillikka erishish yo‘lida qo‘yilgan eng dadil va eng sharaflı qadam deyishga haqlimiz.

Milliy istiqlolning birinchi sharti millat tili – ona tilimizning mustaqilligidir. Mamlakatimizda har yili 21-oktyabr kuni til bayrami sifatida keng nishonlanashi an’ana bo‘lib qolgan. Chunki mamlakatimizda ona tilimizni yanada rivojlantirish va takomillashtirish, uning milliy ruhini oshirish, madaniyat va san‘atni yuksak pog‘onalarga ko‘tarish, shuningdek, lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosini joriy etish sohasida qabul qilingan Davlat dasturi ijrosini ta’minalashdek ustuvor vazifalarini bajarish tom ma’noda kundalik hayotimizning dasturi amaliga aylangan.

Til millat ko‘zgusi, g‘ururi, tafakkur manbaidir. Buyuk ma’rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy yozganidek: “Har bir millatning dunyoda borlig‘ini ko‘rsatadurgan oynai hayoti til va adabiyotidur. Milliy tilni yo‘qotmak millatning ruhini yo‘qotmakdur”.

Bugun dunyoda olti mingga yaqin til va sheva bo‘lsa, ulardan bor-yo‘g‘i yuzga yaqini davlat tili maqomiga ega. 1400 ta tilning yo‘qolib ketish xavfi borligini e’tiborga olsak, davlat tili maqomini olgan shu yuzga yaqin til orasida Ona tilimizning borligidan qancha g‘ururlansak shuncha oz.

Rivojlangan xorijiy davlatlarga e’tibor qaratsak, davlat tiliga e’tibor juda yuqori ekanligini ko‘rishimiz mumkin. Reklama, e’lonlar, bannerlar, ko‘rsatgichlar davlat tilida. Siz u erda allaqanday ajnabiy mamlakatda emas, aynan o‘sha mamlakatda yurganingizni his qilasiz. Ammo tub aholining o‘z ona tillariga bo‘lgan bunday e’tibori qolgan tillarni hurmat qilmaslik degani emas. Ularning xorijiy tillarni bilish darajasi havas qilgulik. O‘z ona tillaridan tashqari, ingliz, nemis, rus va boshqa tillarda bemalol so‘zlay oladi.

Dorixona, kitob do‘konlari nomi va hokazolarning o‘z ona tilida yozilganiga diqqatni tortadi. Masalan, bizda dorixona emas, ko‘pincha “apteka” yoziladi. Bizning shaharlarimizda yursangiz, o‘zingizni ajnabiy mamlakatda yurganday sezasiz. Maishiy xizmat ko‘rsatish shahobchalari, do‘konlar, reklama nomlari ingliz yoki rus tilida. Kamiga o‘zbek tilidagisida ko‘plab xatoliklar. Afsuski, bunday holatlar odatiy holga aylangan.

Vazirlar Mahkamasi tuzilmasida Davlat tilini rivojlantirish departamenti tashkil etildi. Departamentning asosiy vazifalaridan biri davlat tili to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan monitoringni amalga oshirish, ushbu sohada jamoatchilik nazoratini joriy etishdan iborat deb belgilangan. Endilikda o‘z faoliyatini tashkiliy jihatdan rivojlantirayotgan departament va maslahatchilarining faoliyati samaradorligini viloyat, shahar va tumanlarda olib borilayotgan ishlardan, ko‘chalardagi lavhalar, e’lonlar, reklama va ko‘rgazmali boshqa axborot matnlari, tashqi reklama materiallarinnng davlat tilida o‘rnatalishida kuzatib borishimiz mumkin.

Zero, o‘zbek tilini mavqeini ko‘tarish, uni haqiqiy davlat, ona tiliga aylantirish uchun har bir fuqaro mas’ul bo‘lishi lozim

HOW TO IMPROVE ENGLISH PRONUNCIATION

*Tursunova Sumbula
Surxondaryo region Jarqo'rg'on district
English teacher of the School -64
Tel : +998944654663*

Annotation: In this article there are some information about the best ways to improve the English pronunciation

Key words: pronouncing, sound, vowel, accent, talk, imitate, expert, improvement

English has different ways of pronouncing the same words. For example, in many cases, the British do not pronounce the letter 'r' while American do. Australian English uses very different vowels than British English, which means that the same word can sound completely different. So do not get confused when you hear different statements. Choose which accent you want to teach yourself and look for the films or series from the corresponding country to discover the characteristics of the pronunciation. Here some tips to improve English pronunciation;

1. BREAK THE WORDS DOWN INTO SOUND

Practice a number of basic sounds from the English language every day. Start with a few sounds , and these are letters or syllables . Breaking the words into syllables will make it easier for you to pronounce. After practicing the sounds of each syllable, switch to the pronunciation of the entire word, and then use the words in a sentence.

2. TALK A LOWER

Quick talk reinforces bad habits. You will find that many people rattle on in the hope that a wrong statement will go unnoticed. Try to find peace when talking , give yourself time to pay attention to the pronunciation of the words you will use when speaking. That way, you are actively recognizing errors and working towards a better English pronunciation.

3. IMITATE AN ENGLISH EXPERT

There is no greater expert than the Englishman himself . In the media, you will find English speakers everywhere. You can turn on the English radio, watch TV, or follow an English series without subtitles. Listen very carefully and focus on the pronunciation of the words. Even if you do not know the meaning of the terms, you learn the correct sounds and intonation.

4. PRACTICE ON YOUR OWN

Pronunciation problems often persist because people are afraid of making mistakes, hence avoiding some words as much as possible. As earlier said, imitating an English expert is the best way to learn some of the pronunciation that you find hard. Practise and speak out loud as much as possible. Don't fear how you are pronouncing your words. Practise until you can get the right pronunciation. You can pretend you are introducing yourself to new people, giving instruction, presentation, and many more.

5. LISTEN TO YOURSELF

To know where your pronunciation problem is to start improving, it is important to realise where there is a room for improvement. The best way to find out is to record your voice, via your phone, iPad, voice recorder and etc. Listen carefully to your pronunciation and compare your pronunciation with that of an expert. Try to note the points where your pronunciation differs so that you know what you need to improve.

6. WATCH YOURSELF

Talking is a physical movement. This is because the English language uses different sounds and movements of the speech organs. Stand in front of the mirror and watch what happens to your face when you pronounce some words. How do your lips, mouth and tongue move? Film yourself when you speak English and look back to check if you did it right. Find a practise buddy and sing a song in the English language every day and improve it quickly.

Used literature:

1. " English pronunciation in use "by Jonathan Marks. Cambridge. 2008
2. "English pronunciation " second edition by Mark Hancock. 2007
3. "Better English pronunciation" by J.D. O'Connor 2007

MODERN METHODS OF LANGUAGE TEACHING

Valiyeva Maftuna Abdusattorovna
English teacher at school No. 19 in
Denau district of Surkhandarya region
Phone: 97 226 05 81

Annotation: this article discusses modern methods of language teaching.

Keywords: Content Based Instruction, Communicative language teaching, Total Physical Response Method,

Many different language teaching methods have been used throughout history. So, what are the methods of teaching that could be considered as the best methods of teaching? - Unfortunately, there is no prescriptive answer. Each method had its supporters as well as its critics. Some methods have been criticized, rejected and are not used anymore; others are widely used today in many countries; still others have a few followers but are not very popular. Obviously different methods and approaches work differently for different people and a universal optimum method will probably never be invented. However, the following questions are being asked every day: Which is the best language teaching (or learning) method? How to learn (or teach) a foreign language effectively? What is the method of teaching I should use?

Which is the Best Language Teaching Method? There is no evidence that a certain method is superior to other methods and is suitable for all language teachers and all learners in all situations. There is no 'best method' of teaching a foreign language, and it is the job of the language teacher to decide which method (or a combination of methods!) can be best applied during the different stages of the teaching process, and in view of that, design a course, prepare teaching materials, select textbooks, and write lesson plans to meet the objectives. Below we will briefly discuss the basic and the most widely spread language teaching methods and will reflect on their efficiency.

Revision of the Basic Teaching Methods:

Content Based Teaching Method. Content Based Language Teaching Method or Content Based Instruction (CBI) focuses on the subject matter. The centre of attention can be academic courses such as basic study skills, computers, geography, or cultural knowledge. CBI is effective because students acquire language skills with an emphasis on meaningful content rather than on the language itself. CBI results not only in language acquisition but also in content learning (gaining knowledge), increased motivation, and greater opportunities for employment. Language teachers can create content-based lessons or units by using technology.

Communicative Language Teaching Method. Communicative language teaching (CLT) is an approach to the teaching of languages that emphasizes interaction and is based on the idea that the goal of learning L2 is to gain communicative competency. It focuses on the functional aspects of language and less on the formal grammatical structures. Task-based, problem-solving activities, exchange of personal information and open-ended questions are used as the most important means of communication. The focus is on the development of skills related to the ability of expressing and understanding personal ideas, opinions, feelings and needs. Students work in small groups with selected authentic, 'real-life situation' materials and case studies.

The Audio-Lingual Method. The Audio-Lingual Method (or the Aural-Oral Method) focuses on listening to language models and acting in everyday situations. Learners are given short dialogs to memorize from the tape and to present them as accurately as possible. Students practice patterns of language and drill them until response becomes automatic. This method if appropriately combined with CLT and CBI methods can effectively improve language skills.

Total Physical Response Method. Total Physical Response (TPR) method is based on 'speech in action'. It was developed by an American professor of psychology James Asher. The method is founded on the principle that listening comprehension should be fully developed first, in a similar way when a child starts learning a language. Only when listening comprehension skills are fully developed, other skills should be developed. TPR method is suitable for mixed ability classrooms, for kinesthetic learners, and for students with learning disabilities.

The Direct Method. The Direct Method (or Natural Method) requires that all teaching is

conducted in L2. Although it aims at developing all four skills, it focuses on listening and speaking. No translation is used. This method was introduced by the German professor of phonetics Wilhelm Viëtor.

Lazanov's Method of Suggestopedia. Suggestopedia (lately called Desuggestopedia) was developed by the Bulgarian doctor and psychotherapist Georgi Lozanov. The first element of Dr. Lazanov's Method is the positive suggestion that learning is easy (students feel relaxed and happy); the second element focuses on providing learners with large amounts of learning material at a level appropriate to their age and interests – pictures, dramatized texts, music, songs and games. This method works for both children and adults. However, it can be expensive.

References

1. <https://blog.udemy.com/english-teaching-methods/>
2. <https://www.fluentu.com/blog/english/how-to-improve-english-speaking-skills/>

ДАВЛАТЛИ ТИЛИМ - САВЛАТЛИ ТИЛИМ

Хидирова Зарифа Нормуродовна
Қашқадарё вилояти Китоб тумани
42-мактаб ММИБДЎ Телефон: +99897790580

Аннотация: Ушбу мақолада ўзбек тилининг кенг имкониятлари ва бугунги кунда тилимиз ривожига салбий таъсир кўрсатаётган камчиликлар ҳақида маълумотлар берилган.

Калит сўзлар: грамматика, морфология, синтактика, бирликлар, бадиий таъсир

Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилганига мана 31 йил тўлди.

Тил – миллат кўзгуси. Қайсики, ўз тили бўлган миллат ҳам, давлат ҳам жаҳонда тенглар ичра тенг бўлмоғи шубҳасиздир.

Дунёда тиллар кўп. У тилларни камситмаган ҳолда шуни айтишимиз мумкинки барча тиллар қаторида ўз тилимиз-ўзбек тили ҳам бениҳоя бой, сўз хазинаси бир неча юз минглар билан мезонланадиган, мазмундорлиги жиҳатидан ўзига хос ҳамда дунёдаги кўплаб тилларда учрамайдиган, ҳар бир тушунчанинг ички маъносини ёки ўзга бир фикрнинг сўздаги маъносини ифодалаб бера оладиган хусусияти билан нодир тиллар сирасиға киради.

Қолаверса, тилимизнинг товушларда ифода этилишидаги оҳанг товушларнинг ўзгача жилога эгалиги, оҳанг орқали ҳам бирор бир мазмунни англатиши, таъкидлаши ва тасдиқлаши каби бебаҳо имкониятга эгалиги ҳам унинг бир муҳим жиҳатидир. Тилимизнинг грамматикаси, морфологияси, синтактик бирликлари борасида тилга оид кўлланмаларда батафсил маълумот берилган. Тилимизга хос тиниқ тасвир, бадиий таъсир, тўғри ва теран ифода жиҳатларини-ку, ўз тилимизда ҳам тавсифлаб бериш... Билмадим.

Мен ўзбек тилини ўз тилим бўлганлиги учун фаҳр билан бир севсам, бу тилда битилган ва ифода этилган халқ оғзаки ижоди намуналари ҳамда буюк Навоийнинг мутлақо бетакор услубда, тилимиз хазинасидаги деярли барча сўзлар бирикмаларидан таснифлаган ўлмас асарлари орқали минг севаман!

Ва кези келганда бироз бўлса-да, тилимизга нисбатан бўлган бугунги муносабатимиз борасидаги баъзи бир хавотирларимни ҳам айтиб ўтиш жоиз деб, ўйлайман. Тилимизга давлат тили мақоми берилганига 21- октябрда 31 йил тўлади. Дунёдаги энг қадимий ва бой тиллардан бири бўлган тилимизнинг тарихий ёши олдида 30 йил бир лаҳзаликдир балки. Бир тилнинг яралиб, мукаммалашиши ва дунёда яшаб қолиши учун асрлар етмаслиги рост. Бироқ, асрлар давомида шаклланиб, бойиб, теранлашиб келган тилни бузишга, рангизлантиришга, шакл ва мазмунига путур етказишга келганда 30 йил кўплик қиласди. Мен бу билан нима демоқчиман?

Ўзбек тилига давлат мақоми берилгандан кейин тилшунос олимларимиз, жонкуяр мурраббийларимиз ўзбек тилини тарғиб қилиш, шунингдек уни янада бойитиш йўлида қилган ва қилаётган ишларига чин дилдан таҳсинлар айтган ҳолда, ўзбек миллатининг бир оддий вакили сифатида ва ёки зиёли ўқитувчи сифатида кундалик турмушилизда фойдаланаётган сўзлашув услубимизда учраётган камчиликларимиз, сўзларнинг бузиб талаффуз қилиниши, турли реклама баннерлар ҳамда атамаларда тилдан бузиб ё бўлмаса ғализ ҳолатда фойдаланаётганлигимизни чеклаш вақти келганлигини, айтмоқчиман. Бунга мисолларни истаган жойдан топиш мумкинлигини ҳисобга олиб, қўшимча бирор бир далил келтириб ўтиришга ҳожат йўқ, деб ўйлайман.

Тўғри, бу ҳақида кўп ва хўп айтиляпди-ку, яна сен ҳам айтганинг нимаси энди, дейдиганлар ҳам бўлиши мумкин. Донолар даврасида сухбатда сукут қанчалик фойдали бўлса, тилимизнинг бугуни ва келажаги борасидаги сухбатда сукут азми заарнинг ўзидир.

Шу боис, мен битта сўз, сиз битта сўзнинг асл ҳолда асраб қолиниши, ўз ўрнида тўғри ишлатилишига ҳисса қўшсак худдики, қимматбаҳо дур шодасидаги битта ерга тушган дурни, тупроқдан олиб, тозалаб яна шодага қўшиб, унинг бутун ва кўркамлигини, бекамлигини таъминлаган бўламиз деб ҳисоблайман. Бу масалада масъулиятнинг кўпи албатта ўқитувчиларга, маънавият жонкуярларига тегишли бўлади.

Миллий ўзлик ва мустақил давлатчилик тимсоли, баҳоси йўқ маънавий бойлик, мамлакатимизнинг сиёсий-ижтимоий, маънавий-маърифий тараққиётида ғоят муҳим ўрин тута-

диган буюк қадрият бўлган тилемизнинг бугунги миллий тикланишдан-миллий юксалиш даврига хос равишда ўрни ва нуфузини оширишимиз барча зиёлиларнинг, керак бўлса бутун бир миллатнинг вазифасидир.

Бу борада давлат томонидан берилаётган эътиборга эътиroz йўқ. Буни муҳтарам Президентимиз томонидан чиқарилган "Давлат тили тўғрисида"ги қонуннинг 31 йиллигини кенг нишонлашга оид қарорнинг қабул қилиниши ва қарорда белгилаб берилган кенг қўламли чора-тадбирлар режасидан ҳам кўришимиз мумкин.

Гап ўзимизда қолган. Чинакам бойлигимиз, миллатлар ва давлатлар қаторида қадримизни белгилаб берадиган тилемизни асраш ва равнақ топтиришга ҳар биримиз муносиб ҳисса қўшсак, аввало виждонимиз, улуғ аждодларимиз, ёш авлодимиз, қолаверса миллатимиз олдидағи вазифамизни адо этган бўлами.

Фойдаланилган адабиётлар

1. "Давлат тили тўғрисидаги қонуннинг 31 йиллигини кенг нишонлашлаш тўғрисида"ги Президент фармони.

и формирования математических понятий учащихся 3 класса, мы выбрали ежедневное проведение «логических пятиминуток». «Логические пятиминутки» проводились во время урока, после изучения и закрепления новой темы. При проведении пятиминуток формировалось знание и понимание математических понятий. Первостепенной задачей, которую мы поставили перед собой — формирование, уточнение представлений о самом понятии. Особенный интерес вызвало у детей занятие в форме математической сказки. Они быстро вспомнили понятие прямоугольника, назвали существенные признаки прямоугольника, сформулировали определение, изготовили модель прямого угла. Наблюдения за работой учащихся и анализ результатов проведенной работы по формированию математических понятий позволил выявить положительную динамику. Проведенное работа позволила сделать вывод, что необходимым элементом урока математики являются задания — «логические — пятиминутки». Эффективность заданий «пятиминуток» обусловлена еще и тем, что они предусматривают использование игровых моментов, а дети успешнее обучаются в игровой деятельности, проявляя при этом интерес к учению. Небольшие соревнования — пятиминутки, работа в парах привели к положительному результату.

По результатам проведенного исследования можно сделать вывод, что при специально организованной дополнительной работе по формированию математических понятий можно добиться улучшения результатов.

Литература:

1. Артёмов А. К. Изучение математических понятий в начальных классах: Методические рекомендации. — Пенза, 1987–20 с.
2. Кондрашенкова Т. А. «Специфика методики изучения логики при подготовке учителя начальных классов», Подготовка учителя начальных классов: опыт, проблемы, перспективы: Сборник научных трудов. Выпуск 4. — Смоленск: СГПУ, 2002. — 160 с.

МЕТОДИКА РАБОТЫ НАД ИЗЛОЖЕНИЕМ.

Хотамова Дилфузা Икрамовна
Учитель 1 категории начальных
классов общеобразовательной школы
№3 города Учкудук Навоийской области.
Телефон: 93 311 10 78

Аннотация: Статья посвящена изложению как важной форме развития русской связной речи учащихся начальных классов. В ней рассматриваются вопросы соотношения устной и письменной связной речи, виды изложений (полные, выборочные, с дополнительным заданием, творческие), методика подготовки к изложению и специфика работы над разными видами изложений.

Ключевые слова: связный текст, связная речь, изложение, виды изложений, устная речь, письменная речь, сюжет, композиция, пересказ, речевые умения и навыки, развитие культуры речи.

Программа по русскому языку в начальных классах предусматривает обучение детей излагать письменно под руководством учителя небольшой текст (30-40слов) по вопросам или по данному учителем плану.

Перед учителем стоит задача научить первоклассников пользоваться готовым планом при изложении. Учащиеся должны правильно читать вопросы на доске и понимать их содержание; отвечать точно на вопрос плана; при пересказе и письменном изложении располагать свои ответы последовательно, в соответствии с порядком вопросов в плане. В работе над изложением формируется у детей навык строить простое предложение. Учащиеся усваивают правильный порядок слов в предложении, учатся ставить в конце предложения точку и ограничивать его от других предложений. Для укрепления навыков письменной речи необходимо обучать детей пользоваться в изложении только теми словами, которые они понимают и умеют правильно писать.

Для начального обучения ответам на вопросы и изложениям очень удобно писать текст или часть его на доске или на листках. Работа с доской укрепляет навык чтения рукописного текста и облегчает для детей понимание содержания. Орфографический разбор написанного на доске текста помогает предупредить многие трудности написания. Однако постепенно следует вводить и другую форму ознакомления детей с содержанием текста – восприятие его только по слуху, в чтении учителя. В конце учебного года обе формы ознакомления учащихся с текстом можно чередовать.

Все виды упражнений по готовому плану, проводимые в начальных классах, не требуют специальной работы над планом. Во всех случаях, кроме упражнений в озаглавливании, план даётся в законченном виде. Когда дети коллективно составляют заголовки, то текст даётся на доске уже разбитым на относительно законченные по содержанию, пронумерованные части. Следовательно, и в этих случаях главная часть работы по составлению плана уже выполнена учителем. Основное требование к ученикам в умении работать с планом – правильно читать вопросы плана и соотносить их с определённой частью рассказа. Большого внимания требует работа над предложением. Независимо от характера упражнения она занимает на уроке изложения значительное место. Образование навыка строить простое предложение в значительной степени зависит от правильного сочетания анализа и синтеза. Необходимо проводить простейшие аналитические наблюдения над текстом и над вопросами плана. Основные из них таковы: 1) Выяснить, сколько предложений в рассказе или в его части; указать, о ком или о чём сказано в некоторых предложениях. 2) Установить, к скольким предложениям относится прочитанный вопрос плана. 3) Сосчитать, сколько слов в предложении; запомнить, какое слово стоит первым. 4) Найти то слово в предложении, которого в вопросе нет или которым можно заменить одно из слов вопроса (например, в вопросе со сказуемым: что делать? как ведут себя?).

Составление ответа на вопрос плана представляет собой синтетическую работу. Для руководства синтезом при подготовке ответов на вопросы, охватывающие два или три предложения, могут понадобиться дополнительные вопросы, подсказывающие содержа-

ние следующего предложения или нужное слово. При этом нередко приходится снова возвращаться к частичному анализу отрывка или предложения из теста на доске.

Проводя синтетическую работу, надо больше внимания уделять правильной расстановке слов в предложении. Часто дети вставляют слово для ответа на место вопросного слова в вопросе плана: *Кого подарил детям дедушка?* (*Ёжика подарил детям дедушка.*) В данном случае такой порядок слов не годится. Учитель подсказывает детям расстановку слов в предложении по образцу данного предложения в рассказе.

При подготовке изложения имеет место и словарная работа, хотя она не требует специально отводимого этапа урока. Во всех случаях мы подсказываем необходимость употреблять в пересказе и изложении только те слова, какие имеются в рассказе.

Очень важно, чтобы дети понимали каждое слово и выражение рассказа. Для этого в отдельных случаях понадобится короткая подготовительная беседа с объяснением значения слова. Чаще всего дети объясняют слово сами, используя свой жизненный опыт или знания, полученные на уроках. Так, слово *аквариум* дети уже встречали в упражнении по русскому языку; слово *зоопарк* освоено детьми на уроках чтения.

Для объяснения некоторых слов можно привлекать картинку, но беседа по картинке не должна отвлекать учащихся от содержания текста.

Постепенно надо приучать детей к работе по замене повторяющихся слов в тексте, например для действующего лица или животного.

Программа для начальных классов требует, чтобы «предупреждение … орфографических ошибок достигалось систематической и правильной работой на всех уроках русского языка, а не на каком – либо одном уроке». Каждому изложению дети должны быть достаточно подготовлены. Учитель имеет это в виду, когда отбирает контрольные тексты для работы и распределяет их в своём календарном плане таким образом, чтобы уроки изложения были связаны с изучением программы по чтению и грамматике.

Если учащиеся воспринимают текст только по слуху, то для предупреждения ошибок можно использовать написанные на доске вопросы плана, включающие слова из текста изложения. Не следует под планом давать длинных списков для справок, так как дети обычно в них путаются. Удобнее рядом с некоторыми вопросами план написать трудное слово из текста изложения или вывесить карточку со словом. В отдельных случаях можно разрешить детям списать с доски целое предложение, правильно определив его место в своей письменной работе.

Достаточная орфографическая подготовка до урока изложения и на самом уроке обеспечивает детям уверенность при письме. Они могут сосредоточить внимание на содержании своей работы, спокойно обдумать каждое предложение и слово, не тревожась о написании трудной орфограммы. В процессе письма ученики могут тихонько обращаться с вопросами к учителю.

Изложению в начальных классах предшествуют подготовительные упражнения в связной речи.

Работы подготовительного характера рекомендуются как устные, так и письменные. Составляя рассказ из отдельных предложений, ученики практически усваивают важнейшее требование к связной речи – последовательность изложения мыслей. Текст для такой работы или отдельные предложения, из которых должен быть составлен рассказ, пишется обычно на доске.

Изложение по рассказу «Лиса»

Ход урока.

I. Учитель коротко расскажет, зачем и как охотятся на лис, даст понятие о капкане, показав его на картине.

II. Учитель выразительно читает текст и проводит его анализ: «Куда попала лиса? Как об этом сказано в конце рассказа? Почему я прочитала это предложение быстрее, чем другие предложения? Почему лиса приблизилась к капкану? Где это было?».

III. Подготовка к составлению рассказа.

Учитель предупреждает: «Сейчас мы с вами составим этот рассказ из отдельных предложений. Но сначала надо решить, сколько предложений в рассказе». Учитель читает рассказ и спрашивает: «Сколько в нём предложений? Как вы узнали, что четыре? Можно ли их переставить? Почему нельзя переставить?»

Вывод. В рассказе всегда есть порядок. Его нельзя нарушать.

IV. Составление рассказчика.

Учащиеся читают предложения на доске. Выясняется, что это не рассказ, так как нет порядка в расположении предложений. «Что же надо сделать, чтобы получился рассказ? С какого предложения надо начинать, чтобы рассказ был понятен? О чём надо сказать дальше? Что сделала лиса? Чем же кончился рассказ?».

Ставя каждый из этих вопросов, учитель помогает учащимся найти на доске нужное предложение. Дети читают его (про себя и хором вслух). Затем предложения читаются уже без вопросов учителя в нужной последовательности. Учитель может их переписать, чтобы получился рассказ перед глазами учащихся.

V. Подведение итогов работы.

VI. Учитель спрашивает: «Что же мы составили из отдельных предложений? (Рассказ.) как мы это сделали? (поставили предложения по порядку.) какое заглавие у этого рассказа? Почему рассказ озаглавлен «Лиса»?»

В связи с этой работой возможно запись всего рассказа или двух предложений. Но цель упражнения уже достигнута в устной работе: учащиеся осознали необходимость последовательности в передаче содержания.

Литература.

1. Сборник текстов для изложений в начальных классах. Пособие для учителя. М., «Просвещение», 1972
2. Методика преподавания русского языка / Баранов М.Т. [и др.]. М.: Просвещение, 1990.
3. Методика развития речи на уроках русского языка: кн. для учителя / под ред. Т.А. Ладыженской. М.: Просвещение, 1991.
4. Рыбникова М.А. Избранные труды. М., 1958.
5. Шхапацева М.Х. Развитие связной русской речи учащихся: пособие для учителей У-Х1 кл. общеобраз. шк. Республики Адыгея. Майкоп, 1995. 134 с.

EFFECTIVE USE OF COMMUNICATIVE GAMES IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Shimchuk Alyona Olegovna
Student of Navoi State Pedagogical Institute
Telephone number: +998907318944
shimchuk-alena@mail.ru

Abstract: This article deals with the use of games in foreign language lessons, which helps to increase students' interest in the subject.

Keywords: motivation, role-playing, foreign language, speech activity, method, lexical unit, communicative method, level of knowledge.

The awareness of the need to know at least one foreign language has come to our society. For any specialist, if he wants to succeed in his field, knowledge of a foreign language is vital. Therefore, the motivation to learn foreign languages has increased dramatically. The topic of using games in the classroom is relevant in modern pedagogical reality, playing is one of the most important means of physical, mental and moral education of a child. Likewise, classes are mixed in a general education school, and as a result, language abilities can be very different, when using standard programs, many students have difficulties in mastering the educational material. So that is why using games is important thing in educational sphere. Playing games are defined as a form of activity in conditional situations aimed at recreating and assimilating social experience, fixed in social ways of implementing objective actions, in the subjects of science and culture. The game is an effective means of mental and speech communication processes not only at the initial, but also at a more advanced stage of learning.

Nowadays, there are many types of games, but among them, the following groups can be distinguished:

- 1) phonetic;
- 2) lexical;
- 3) games with phrases;
- 4) grammar games;
- 5) games for teaching reading;
- 6) games for teaching listening;
- 7) games for teaching speaking;
- 8) mixed games;
- 9) communication games [4. p. 118-119].

The main difference between the game method of learning a foreign language and the classical memorization of phrases, lexical units, turns into the unobtrusiveness of the learning process. In a game format, the assimilation of lexical material, reproduction of what has been learned and the expression of one's own judgment in a foreign language are easy. Any non-traditional lesson is a game, only a "big" game, with its own rules and attributes. It is a favorable form for the manifestation of the student's personal beginning. In playing activities, based on the materials of primary education, mental actions of students are forming, imaginative thinking develops, and the motivation for learning is enhancing.

The game allows successfully solve the following tasks:

1. Creation of psychological willingness of students for speech activity;
2. Providing the natural need for multiple repetition of language material;
3. Training students in choosing the desired speech option, which helps to prepare spontaneous speech; in the process of preparing for narrative-role communication, students learn to interact in a group, assign roles, compose a plot, etc. ;
4. Reducing fatigue and tension.

It is a well-known fact that the use of games in foreign language lessons contributes to increasing students' interest in the subject, provides more stable attention, and therefore a better perception of the language material. The game is also a means of activating verbal communication. During the oral introductory course, students are introduced to a large number of lexical units. Among communicative games, games with a lack of information are the most successful in class (the

winner is the one who is the first to combine all the information received from other participants), guessing games (the winner is the one who guesses correctly by asking questions), group games (popular games such as “crosswords”, “dominoes”, “bingo”), attention games (the winner is the one who completes the task most carefully), games on memory development (the winner is the one who remembered the information best, such games for 5-7 grades are especially interesting). Role-playing games can also be cited as examples of communicative games. In such games, a specific task is given that students can complete by following certain rules. The method of dramatization plays an important role — this is the creative use of written and oral speech based on literary works (in fact, a school theater). Foremost, it needs to be well-prepared in terms of both content and form. It is very important that students are convinced of the need to do their “role” well. Student becomes more of an observer than a leader. This is inevitably due to the fact that the emphasis changes from the active work of the teacher to the functional and independent activity of students. In this regard, the question of correcting possible mistakes and correcting students’ answers inevitably arises.

In the learning process, we can use various interactive methods of the educational process, one of which is the most common game “CLUSTER”. At the stage of preparation, self-formulation of their thoughts in the form of a cluster, it allows to mobilize students to think about the upcoming topic. Method implementation:

1. Filling in a circle in the middle of the page with the title of the topic in one or two words;
2. Throwing ideas in circles next to the main topic and establishing between them the words or phrases that have a close connection with the main circle in the middle of the page.

Thus, the use of communication games, in which the studied language material functions, has a positive effect on the process of teaching a foreign language. Role-playing is considered as one of the active forms of teaching communication in a foreign language. Its use is especially effective at the senior stage, when students have already formed the skill of speaking in a foreign language.

Games can revive the lesson, bring naturalness to the educational communication in the target language, facilitate the process of mastering the language material, and make educational work interesting.

References:

1. Konyshева А.В. Game method in teaching a foreign language. — М., 2002.
2. Safonova E.P. Modern foreign language lesson. Moscow: 2011.
3. Solovova E.V. Methods of teaching foreign languages. Moscow: 2001.
4. Stronin M.F. Educational games in the English lesson. — М., 1981.

YORDAMCHI SO‘ZLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI

Raxmonova Marg‘uba Karimovna,
Toshkent viloyati, Parkent tumani
44-maktab ona tili va adabiyoti fani o‘qituvchisi
Tel: +998 99 936-39-19

Annotatsiya: Ushbu maqlolada yordamchi so‘z birliklari ilmiy tadqiq etiladi. Yordamchi so‘zlarning Grammatik xususiyatlari maktab o‘quvchilariga o‘qitishda o‘ziga xos xususiyatlari haqida ilmiy fikrlar bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: Yordamchi so‘z, qism, til, tafakkur, taraqqiyot, matn, fikr, fakt, topshiriq, xulosa, gap, gap birliklari, so‘z birliklari, bog‘lanish, birikma.

Yordamchi so‘zlarning muhim qismini ko‘makchilar tashkil etadi. Tilimizda bilan, uchun, sari, kabi, sayin, qadar, tomon, boshqa, sababli, orqali, tufayli, qaramay, tashqari, uzra kabi so‘zlar borki, nutqiy faoliyat uchun ularning ahamiyati benihoya katta.[1] Mazkur mavzuni o‘rganishda berilgan gaplar yoki matndan ajratilgan so‘zlarni kelishik qo‘shimchalri bilan almashtirish, masalan: bu kitobni singlim uchun oldim/bu kitobni singlimga oldim; telefonda gaplashmoq/telefon orqali gaplashmoq kabi misollarda o‘quvchilar kelishiklar va ko‘makchilarning sinonimlik hosisil qilishini bilib oladilar.

Ko‘makchilarning ma’no turlarini alohida ro‘yxat qilish, ma’lum bir ko‘makchini uning sinonimi bilan almashtirish, gaplarda bilan so‘zini va, yoki kelishiklar bilan almashtirish, bu so‘zning qaysi holatda ko‘makchi va qaysi holatda bog‘lovchi bo‘lib kelishini aniqlash kabi amaliy ishlardan foydalansa bo‘ladi.

Yordamchi so‘zlarning yana bir muhim qismini bog‘lovchilar tashkil qiladi. Bu so‘zlarni o‘quvchilarning nutqiy faoliyatiga olib kirish uchun sodda gap juftlarini o‘zaro biriktirib, bitta gapga aylantirish, ularning o‘zaro bog‘lanish vositalarini aniqlash, juft va yakka bog‘lovchilarni alohida guruhlarga ajratish, teng va ergashtiruvchi bog‘lovchilar ro‘yxatini tuzish, ular yordamida gaplar qurich, matn yaratish kabi amliy ishlardan foydalanish maqsadga muvofiq.[2] Mazkur mavzuni o‘rganishda ohang va bog‘lovchilarning o‘zaro vazifadochligini unutmaslik kerak.

Yordamchi so‘zlarning yana bir katta guruhini yuklamalar tashkil etadi. Bu guruhdagi so‘zlarni o‘rganishda berilgan gaplarni o‘zaro qiyoslab, ma’no farqlarini, bu farq nima bilan berilayotganligini aniqlash lozim. Masalan: gullarga suv berdim/gullarga suv berdim-ku.[3] Aziza raqs to‘garagiga qatnashadi/ faqat Aziza raqs to‘garagiga qatnashadi/Azizagina raqs to‘garagiga qatnashadi. Berilgan yuklamalarning ma’nosiga ko‘ra guruhlarga bo‘linishi ham muhimdir.

O‘quvchilarning nutqiy salohiyatini oshirishda dars davomida turli interfaol metodlardan foydalanilsa, maqsadga muvofiq bo‘ladi. Ayniqsa, hozirgi zamonda yangi pedagogik texnologiyalar afzalligi zamon sinovidan o‘tib interfaol darsning sifat va samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi o‘z isbotini topmoqda. Bu borada ancha-muncha tajriba to‘plagan tadqiqotchilar pedagogik texnologiya darsining muvaffaqiyatlarini kafolatlovchi omil ekanligini ta‘kidlab, pedagogok jarayonlarni ilmiy loyihalashtirish, uni amalga oshirish xususidagi o‘z fikr-mulohazalarini ommaning diqqat-e’tiboriga havola etmoqdalar. Quyida yordamchi so‘zlarni dars jarayonida qanday interfaol metodlardan foydalanib tashkil qilish mumkinligi haqida fikr yuritamiz.

Yordamchi so‘zlar mavzusini o‘rganish davomida o‘quvchilarga yordamchi so‘zlarning grammatik ma’nolarini o‘rgatish, nutq jarayonlarida o‘rinli foydalanishni shakllantirish asosiy maqsaddir. Darsni tashkil etishda “Aqliy hujum”, “O‘rnida qo‘lla”, “Kim topqir”, “Tinglashni o‘rgan” kabi metodlardan foydalanish mumkin. Mavzuni o‘tishda sinf o‘quvchilarining 3 guruhga bo‘linishi: ko‘makchi, bog‘lovchi, yuklama deb guruhlarga nom berilishi darsning qiziqlarliligini ta‘minlaydi. Bundan tashqari darsning tarbiyaviy sifatini oshirish va shu bilan birgalikda ta‘limiy maqsadga ham erishish uchun ko‘makchilar ishtirot etgan maqollardan foydalanish juda samaralidir.

Masalan: Dono sari intilsang, dono bo‘larsan. Shirin so‘z bilan ilon inidan chiqar. Hosil uchun yer hayda. Yordamchi so‘zlar ishtirot etgan maqollarning birinchi qismi aytilib, keyingi qismi boshqa guruhlar tomonidan topilishi o‘quvchilarini sezgirlikka chorlaydi. Dars mobaynida maqollar izohlansa, darsning tarbiyaviy maqsadiga ham erishiladi.

Bundan tashqari "O'rnida qo'lla" o'yinidan ham mavzuni o'rganishda foydalanish mumkin. Bunda guruhlarga pastida chizmali topshiriqlar berilgan rasmi kartochkalar tarqatiladi. O'yin shartiga ko'ra har bir guruh o'ziga berilgan rasm asosida yordamchi so'zlardan foydalangan holda ijodiy matn tuzishi va ushbu matn tarkibidagi uchta gap rasm pastida berilgan chizmaga mos kelishi kerak. Darsning mustahkamlash qismida test topshiriqaridan foydalanish mumkin.

Foydalaniman adabiyotlar

1. Majidova S. "Yordamchi so'zlar" mavzusini mustahkamlashda Alisher Navoiy asarlaridan foydalanish // Til va adabiyot ta'limi. 2015-yil, 1-son. –16-18- betlar.
2. Muqumova D. Ko'makchilar mavzusini mustahkamlash // Til va adabiyot ta'limi, 2016-yil, 2-son. –25-27-betlar
3. Оразов М. "Олд" кўмакчи отининг синонимикаси // Ўзбек тили ва адабиёти. 1970. – 6-сон. – 66–69-бетлар.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(7-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000